

Ամեն. Տ. Թորգոմ Արք. Մամուկեան Նորըմտիք
Պատրիարք Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Առաքելական
Աթոռոյն (27 Հոկտ. 1990)

Թորգոմ Պատրիարք Մամուկեան Ս. Գլխադրի մատուցում մէջ,
Գահակալութեան "Հրաշափառիմ" (27 Հոկտ. 1990)

ԱՐԽ

ԱՄԱՍԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԻՈՒԹԵԱՆ

ԿԴ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1990

Յուլիս - Դեկտեմբեր

Թիւ 7 - 12

1990

July - December

No. 7 - 12

SION

VOL. 64

A MONTHLY OF RELIGION LITERATURE AND PHILOLOGY

OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARMENIAN PATRIARCHATE, JERUSALEM

Proprietor: His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem

St. James Press, Jerusalem

ՄԱՍԻՍ ՍՊԱՐԱՆ
ՄԱՍԻՍԻ ԲԱՆՈՒՆ

ՓՈԽԱՆ, ԽՄԲԵԳՐԱԿԱՆԻ

ՊԱՏԳԱՄ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Հովուական այս Ասան, որ այս պահուն պաշտօնապէս կը դրուի մեր ձեռքին մէջ, մեզի համար կը խորհրդանշէ ա՛յն՝ ինչ որ Սաղմոսերգուն կը թելադրէ, երբ իր վստահութիւնը կը դնէ Տիրոջ վրայ, ըսելով. «Յուպ քո եւ գաւազան, նոքա մխիթարեցես զիս»:

Պարզ, գեղջուկ հովիւի մը կեանքէն առնուած այս պատկերը մեզի կը յիշեցնէ այն յարաբերութիւնը որ կայ հովիւին եւ ոչխարներուն միջեւ:

Կը յիշեցնէ նաեւ այն յարաբերութիւնը որ կայ Աստուծոյ եւ իր զաւակներուն, մարդ-արարածներու միջեւ:

Գեղջուկ հովիւը կը գործածէ թէ՛ ցուպ եւ թէ՛ գաւազան:

Յուպը կը գործածէ իր ոչխարները մէկտեղելու, ֆոփ ֆոփի պահելու, զանոնք ուղիղ նամբու մէջ դնելու համար, յորդորելով, սիրով, եւ համբերութեամբ առաջնորդելով:

Բայց գեղջուկ հովիւը կը գործածէ նաեւ գաւազան: Այդ գաւազանը կը գործածէ նաեւ այն ոչխարներուն վրայ, որոնք խաղաղ եւ համեմատապէս, եւ իրարու հետ մակադած ոչխարներուն մէջ խռովութիւն կը հանեն, կամ՝ իրենք համբալէն կամ մակադասեղիէն յորս ելլելով, իրենք զիրենք վստահի մէջ կը նետեն, եւ ամբողջ հօտին ներգաւթնակ կեանքը կը խռովեն:

Գեղջուկ այս հովիւը կը գործածէ նայն գաւազանը՝ դուրսէն եղած յարձակումներուն դէմ: Անո՛նց դէմ՝ որոնք կը փորձեն յարձակիլ ոչխարներուն վրայ, անոնց մէկտեղուած կեանքը խանգարելու կամ զանոնք յօռնելու համար:

Աստուած եւս իր ցուպը եւ գաւազանը կը գործածէ՝ մարդոց հետ իր յարաբերութիւններուն ընթացքին:

Անոնք որ Աստուծոյ խնամոտ ցուպին հպումներուն մէջ կը զգան եւ կը տեսնեն Անոր սիրոյն եւ գուրգուրանքին արտայայտութիւնը, եւ կը հանջնան Անոր ձայնը — Անոր ետեւէն կ'երթան, չեն վախճար կեանքի վերիվայրումներէն, որովհետեւ անոնք գիտակցութեամբ եւ վստահութեամբ կ'ըսեն. — Տէրը իմ հովիւս է, եւ ես ոչ մէկ բանի կարօտ պիտի չմնամ:

Միւս կողմէ, Աստուած եւս, գեղջուկ հովիւին նման, իր գաւազանը կը գործածէ, սաստելու, կարգի բերելու անուղղայ իր զաւակները, ապահովելու համար անոնց վերադարձը չար հանապարհէն, եւ պաշտպանելու համար մարդուն եւ մարդկային ընկերութեան երջանիկ եւ խաղաղ գոյատեւումը, բարգաւաճումը:

Մարդկային ընկերություններ, կազմակերպություններ, հաստատություններ, եւ մինչեւ իսկ պետություններ, իրենց գոյութեան, իրենց իսկալ նպատակներու իրագործման մէջ կը հետեւին, եւ պարտին հետեւիլ, Աստուծոյ եւ գեղջուկ հովիւին տալար օրինակին:

Մեր ձեռքին մէջ դրուած այս ցուպը եւ գաւազանը, մեր տկար անձին եւ մեր խղմամբներէն վրայ կը դնեն այն ծանր լուծը եւ պարտականութիւնը, Քրիստոսի օրինակին հետեւելով, արժանի դառնալու Անոր յանձնարարած «Քաջ հովիւ»ին կեանքը ապրելու եւ ծառայելու:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքը, Միաբանութիւնը, եւ անոր խնամքին յանձնուած ժողովուրդը՝ Սուրբ Երկրի եւ Յորդանանի մէջ ապրող, նոյնպէս ունին քանկագին եւ ծանր պարտականութիւններ Հայ հաւատքով ապրելու, հայոց գոյութեան եւ իրաւունքներու պահպանութիւնը շարունակելու, հայ հոգիին ստեղծագործութիւնները յաւերժացնելու:

Ներեցնչուծի աղբիւր այս բոլոր յոյսերը իրականացնելու, եւ ասոնց հետ կապուած բազում ուրիշ խոչընդոտներու եւ տաղտուկներու մէջէն Տիրոջ լիոր բարձրանալու համար, պէ՛տք ունինք Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան իւրաքանչիւր անդամին խոր գիտակցութեան եւ հաւատարմութեան:

Կարիքն ունինք՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին օրհնութեան ներքեւ, օծանդակութեանը՝ մեր հոգեւոր եւ նուիրապետական կեդրոններուն, հաստատութեանց, եւ մեր ժողովուրդի մամուր խղմամբներէն բխող՝ Նարեկադրում աղօթքներուն:

Մեր հոգիին խորքէն, որքա՛ն կը ցանկանմ որ մենք երբեք չպարտաւորուինք մեր ձեռքին գաւազանը գործածելու, պաշտպանելու համար մեր խնամքին յանձնուած հօտը կամ սաստելու անուղղայ զառաժողները: Այլ՝ գործածելին մեր ցուպը միայն, միասնաբար առաջնորդուելով Աստուծոյ Սուրբ Հոգիէն, եւ իրար յիշեցնելով որ, եթէ «Տէրը իմ հովիւս է, ոչ մէկ բանի կարօտ պիտի մնամ»:

Թող Տէրը ընդունի մեր բոլորին Ուխտը, եւ մեր բարի խորհուրդները օրհնութեամբ կատարէ: Ամէն:

ՀԱՅՐԻԱՐԷԱՐԷԱՆ ՆԱՅՈՑ ARMENIAN PATRIARCHATE

ՏԵԼԵԳՐԱԳՐԱԿ ԴԻՎԱՆ
ԵՐԱՅԱԿԵՐԱՆ

PRESS INFORMATION OFFICE

P.O.Box 14235
Tel. 283191/894949
Fax 894861/894862
Jerusalem (ISRAEL)

Date _____ Ref. _____

Address by His Beatitude Patriarch Torkom Manoogian
At his Enthronement Ceremony, Saturday, Oct. 27, 1990

Honourable and distinguished guests,
Friends,

One thousand six hundred years ago, Armenia became the first nation on earth to declare Christianity its state religion.

The decision was nothing short of miraculous - and it changed the history of our nation, which embraced the new religion of love and peace with enviable zeal.

And as if overnight, "Yerusaghem", Jerusalem, the city where Jesus lived and preached his gospel of the coming Kingdom of God, acquired a new, immense significance for Armenians.

Ever since, Armenians have gravitated towards Jerusalem in their hundreds and thousands, seeking in this holy land a tangible expression, a renewal and a reaffirmation of their faith and the faith of their fathers.

In a very short time, Armenians had built their first church here, a lodestone for the footweary pilgrims streaming across the vast, often impassable wastes, in their quest of the wellspring of their faith.

"Remember this sinner," one penitent pilgrim had inscribed on a rock in the wilderness of Sinai.

Another, proclaimed to the world his jubilation at having circumnavigated the sacred mountain where Moses received the Ten Commandments.

Others, more unassuming and nameless for ever, had chipped their anonymous mark on the sturdy rocks.

The church in Jerusalem soon gave way to a loftier edifice, the Armenian Patriarchate, with the priest Abraham becoming the first occupant of the Holy See, during the reign of Sultan Saladin. His unpretentious tomb lies a few feet away from us, at the entrance to this church.

We are the descendants of those believers.

In the 1,500 years the Armenian church has been in existence in Jerusalem, it has weathered all sorts of calamities and vanquished all sorts of foes.

But the one hope it has nurtured in its heart throughout the centuries has been denied it: peace.

We pray for this precious blessing, not only for our time, but for all time.

This day we are filled with great sorrow as we contemplate the dangers facing us and our children. We are on the verge of a calamity unparalleled in the history of this land. Destruction unimaginable. Hell revisited.

Address by His Beatitude 2

But this does not mean that there is nothing to be done to stop the Four Horsemen of the Apocalypse dead in their tracks. We can all do something. And we must do something. No matter how small and insignificant it may look.

We can turn to God. And as Isaiah says, "Then shalt thou call, and the Lord shall answer: Thou shalt cry, and he shall say, Here I am."

And when the Moslem mystic calls out to God, God replies and says, "Your 'Ya Allah' is my 'I am here.'"

The Armenian church has always tried to inculcate in our people a universal tolerance and respect for the beliefs of others.

Never in his life is an Armenian heard to say that that portion of humanity which subsists outside the pale of his own church must of necessity be deprived of eternal salvation.

The Armenian Patriarchate of Jerusalem, the repository of the immortal legacy of the Armenian church, ensures that the members of its congregation continue to be brought up in this enhanced atmosphere.

The Patriarchate not only looks after the spiritual welfare of its fold, but is also concerned about their moral and physical well being.

Many of you have come a long way here to Jerusalem. Some of you have perhaps had to embrace a real personal risk, to share our joy with us. It makes no difference whether you believe in this Prophet or the other. We all call on one and the same Creator, whose name is one, ineffable, unfathomable, and who is "unto us an everlasting light."

He is there, if we want Him.

We thank you all for being with us today. We are grateful for the many messages of support and congratulation that we have received; for the good wishes and prayers that have been sent.

His Eminence Archbishop Nerses Bozabalian, who has brought us the blessings of His Holiness, the Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians.

His Eminence Archbishop Sahak Ayvazian, representing His Holiness the Catholicos of the Great House of Cilicia.

His Majesty King Hussein, who granted us the traditional "firman" reaffirming our rights and privileges, as the Armenian Patriarch of the Holy Land and Jordan.

His Excellency Zevullun Hammer, former Minister of Religious Affairs, who conveyed to us his government's official recognition.

The Archbishops, the Bishops and Primates from different parts of the world who have congregated here today.

The country's leading political and religious personalities, the leaders of the various local communities, the many friends, both who follow our religion, and who follow others.

We call upon the name of the Creator of the Universe to bless us all, and to give us peace: SALAAM, SHALOM.

Amen.

ՀԻՍԷՅՆ Ա. ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿՐ (ՖԷՐՄԱՆ)

Յամուժ Ամենագութ եւ Ողորմած Աստուծոյ:

Ծնորհակալ եմք Ամենակալ Աստուծոյ, որ պարգեւած է մեզ Իսլամութիւնը, շնորհելով հաւատք, միացնելով մեր սրտերը, կառավարելու համար այս երկիրը, եւ մէկտեղելով մեզ որպէս սիրոյ եղբայրներ:

Մենք, Հիւսէյն Ա. Թագաւորը Յորդանանեան Հաշիմական թագաւորութեան, մեր վարչապետի կողմէ մեզի մերկայացուած վաւերաթուղթերը մամրամասնօրէն ուսումնասիրելէ ետք, հետեւեալ թագաւորական հրովարտակը կը մերկայացնենք:

Նկատի առնելով որ Երուսաղէմի Հայ Առաքելական Ուղղափառ Համայնքի Պատրիարքական Աթոռը թափուր մնացած էր եւ Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեան Պատրիարք ըմտրուած էր Հիւնրայի 1410 թուականի Ծառապան ամսու 15րդ օրը, որ կը համապատասխանէ 22 Մարտ 1990ին, համաձայն Երուսաղէմի Սուրբ քաղաքի Հայոց Առաքելական Ուղղափառ Համայնքի Պատրիարքութեան կանոններուն, գործադրելու համար բոլոր հիմ իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները այս պաշտօնին հետ կապուած:

Եւ վստահ լինելով Ամոր հաւատարմութեամբ մեր եւ Հաշիմական Հարստութեան համդէպ, մաւ եւ իր գիտակցութեան եւ փորձառութեան կրօնական հարցեր կարգաւորելու գործին մէջ, եւ իր բարեսրտութիւնը սէր եւ հաւասարութիւն սերմանելու Հայ Ուղղափառ Համայնքի անդամներուն մէջ, մենք այսու կը ճանչնանք եւ կը հաստատենք իր ըմտրութիւնը եւ թագաւորական վաւերացում կու տանք Ամեն. Տ. Թորգոմ Արք. Մանուկեանի ըմտրութեանը, որպէս Հայոց Պատրիարք Յորդանանի եւ Ս. Քաղաք Երուսաղէմի, զիմքը լիազօրելով բոլոր առանձնաշնորհումներով առնչուած իր պաշտօնին հետ, եւ զիմքը իրաւասուցնելով գործադրելու այն առանձնաշնորհումները, եւ իրեն վստահելով բոլոր իրաւունքները, առանձնաշնորհումները, իրաւասութիւնները, պատասխանատուութիւնները եւ մենաշնորհները, համաձայն օրէնքի, եւ առնուած իր պաշտօնին հետ, մաւ կապուած հիմ աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու հետ:

Այս հրովարտակը շնորհուեցաւ Պասամ Պալատին մէջ, 27-րդ օրը, Տի էլ Հիմնէ ամսուն, 1410 Հիւնրայի թուականին, որ կը համապատասխանէ 29 Յուլիս 1990 թուականին:

Հրամանաւ Յորդանանեան Հաշիմական
Թագաւորութեան Ն. Վեհափառութիւն
Հիւսէյն Ա. Թագաւորի (ստորագրուած
Վարչապետին եւ Վեհափառ Թագաւորին
կողմէ:)

THE ROYAL DECREE (FIRMAN) OF
THE KING HUSSEIN THE FIRST

In the name of Almighty God the Merciful.

Thanks to Almighty God for honouring us with Islam, granting us faith, uniting our hearts to govern this land, and joining us as loving brethren.

We, Hussein the First, King of the Hashemite Kingdom of Jordan, after having examined carefully what was submitted to us by our Prime Minister, hereby issue the present Royal Decree.

In view of the fact that the Patriarchal See of the Armenian Orthodox Community in Jerusalem had been left vacant, and as his Eminence, Archbishop Torkom Manoogian was elected on the 15th of Sha'ban in the year 1410 Hegira, corresponding to the 22nd of March 1990 A.D, in accordance with the bylaws of the office of Patriarch for the Armenian Orthodox Community in the Holy City of Jerusalem, to execute all the ancient rights and privileges relevant to this office, and as we are confident of his loyalty to us and his fealty to the Hashemite Dynasty, and his knowledge and expertise in dealing with religious matters, and of ensuring love and equality among the members of the Armenian Orthodox Community, we hereby declare our recognition and confirmation of his election and we extend our Royal approval of the election of His Beatitude Archbishop Torkom Manoogian to this post in the Hashemite Kingdom of Jordan and the Holy City of Jerusalem, empowering him with all jurisdictions relevant to this office, and vesting him with the power of executing them and entrust him with all rights, privileges, responsibilities, prerogatives and exemptions related to this office according to the law, and also in accordance with ancient established customs and traditions which he enjoys.

Issued at Basman Palace in Amman, on the 27th day of De El Hijjah of the year 1410 Hegira, corresponding to the 29th of July, 1990 A.D.

By order of
His Majesty King Hussein
of the Hashemite Kingdom of Jordan
Signed by the Prime Minister
&
His Majesty the King

بدر اللہ ضلع علی مار فہ عین رسی دزدوں، نصیر مسونہ و لکھی و لکھی

[illegible]

Just

digitised by

ՆՈՐԻՆ Ա. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ.Տ
ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Ամհում գոհումակութեամբ լսեցիմք զեկուցումը Ներսէս Արքեպիսկոպոսի Ձերդ Ամենապատուութեամ աթոռակալութեամ համդիսութեամք մասիմ պատշան շուքով: Տիրախմամ Սրբոց Յակոբեանց Սուրբ Աթոռի բազմադարեամ պատմութեամ մէջ մոր էջ բացուեց: Մաղթեմք ձեզ ի սրտէ որ Ձեր հոգեշէմ ու կրթամուէր իրագործումներով լուսաւորէք այդ էջը ի մխիթարութիւմ համայն մեր Սուրբ եկեղեցում: Մեր աղօթքներով մնում ենք Ձեզ հետ եւ Ձեզ զօրավիզ: Ծմորհաւորում ենք եւ ողջումում ըմտրութիւնը Տէր Դաւիթ Եպիսկոպոսի իբրեւ Լուսարարապետ եւ Տէր Յակոբ Եպիսկոպոսի իբրեւ Ձեզ փոխամորդ: Վստահ ենք թէ իրեմք մերշնչեալ ու կորովի գործումէութեամբ մեծ չափով պիտի մպաստեն Ձեր բոլոր Աստուածասէր ծրագրերի կենսագործմամ: Փրկչի իջմամ սուրբ սեղանից Ձեզ եւ համայն ձեր զինուորեալ միաբանութեամ մեր հայրական սէրը, գմահատամքը, քաջալերամքը, եւ օրհնութեամբ:

Վազգէմ Առաջիմ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.- Հայաստանայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Արևելեան Թեմի մախկիմ առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան պաշտօնապէս դարձաւ Երուսաղէմի Ս. Աթոռի գահակալը, որպէս 96րդ Պատրիարքը Հայոց:

Ս. Աթոռէն տասնամեակներու բացակայութենէն ետք, տունիմ զաւակը ետ տուն վերադարձաւ: Գահակալ Պատրիարքը Հայաստանայց Եկեղեցւոյ ամենէն իմաստուն, ողջախոհ եւ ծառայասէր եկեղեցականներէն միմ է:

Գահակալութիւնը՝ որ դարերէն մնացած աւանդական արարողութիւն մըն է, մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ Սաղիմահայութեան եւ արտասահմանեան եկեղեցական շրջանակներուն մէջ:

ՇՆՈՐՀԱՒՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Աշխարհի զանազան մայրաքաղաքներէն շնորհաւորական մաղթանքներ եղան այս ուրախ առիթով: Շնորհաւորական մաղթանքներ ղրկուեցան թէ՛ Հայերու եւ թէ՛ Հայոց բարեկամներու կողմէ:

Նիւ Եորքի մշամաւոր ճէմէրը Աստուածաբանական Ընծայարանի տնօրէն Հայր Ճէյմզ Ս. Ֆէմհակէն ըսաւ որ «Պատրիարքի պաշտօնը յոյժ կարեւոր առաքելութիւն մըն է տագնապալի Ս. Երկրիմ մէջ»:

Ժմէի եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ընդհանուր Քարտուղար Տքթ. Էմիլիօ Քասթրոն Պատրիարք Հօր հետ կը բաժնէ « աշխարհով մէկ սփռուած Ջեր հոգեւոր զաւակներուն եւ բարեկամներուն ուրախութիւնը: Մենք կ'աղօթենք որ Պատրիարքական Ս. Աթոռի Ջեր Գահակալութիւնը օրինուի պատմական քաղաք Երուսաղէմի մէջ»:

Ամերիկեան Աստուածաշնչական Ընկերութեանց տնօրէն եւ զխաւոր քարտուղար՝ Պրայմը Քիրքլամը Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան ուղղելով իր խօսքը կ'ըսէ. « Ջեզմէ իւրաքանչիւր մեր աղօթքներուն մէջ պիտի յիշուի ոչ միայն արարողութեան օրը, այլեւ յառաջիկայ ամիսներուն, երբ Ջեր ծառայութիւնը պիտի զմահատուի համաձայն մերկայ ժամանակներու դժուարիմ պայմաններուն »:

Երուսաղէմի Պատրիարքութեան մախկիմ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. Գազանէն, որ ըմտրուեցաւ Պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց, մոյմպէս իր մաղթանքները ղրկեց խմբելով Տիրոջմէ « որ տայ Ջերոյ Ամենապատուութեան առողջութիւն եւ երկար կեանք որպէսզի Ջեր խաղաղ եւ արդիւնաւէտ ծառայութիւնը բերէր Հայաստանայց Եկեղեցւոյ փառքիմ համար »:

Ս. Երկրի քաղաքական ամապահով իրավիճակը պատճառ դարձաւ որ համդիսաւոր գահակալութիւնը պարզ տօնախմբութեամբ մը աւարտի:

ՊԱՐԶ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սաղիմահայ գաղութը տխուր էր Գահակալութեան մախօրեակիմ, քանի որ արդէն բունով քիչ զաղութի անդամներուն թիւը կը մուսկէր: Հոկտեմբեր ամսուայ առաջիմ երեք շաբաթներու ըմթացքիմ, Երուսաղէմահայ գաղութը կորսնցուց հիմզ անդամներ: Գահակալութենէն երկու օր առաջ, Մոմենան գերդաստանը կորսնցուց հայր եւ աղջիկ մը, քանի մը ժամուան ըմթացքիմ: Նախորդ շաբաթուայ ըմթացքիմ այս աշխարհէն հեռացաւ փոսպան Պր. Յակոբ Մէնէշեանը, որ սիրուած եւ յարգուած ամմ մըն էր գաղութէն մերս: Ամսուայ սկիզբը խոր ծերութեան մէջ իր մահկանացուն կմքեց Երուսաղէմի մախկիմ «մուխթար» Պր. Յովհաննէս Նազարէթեանը:

Գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 27 Հոկտեմբերիմ: Այս առիթով օտար հիւրերու եւ Հայ հասարակութեան համար մախատեսուած հիւրասիրութիւնը տեղի չունեցաւ: Պատրիարք Հայրը մերկայ հիւրերու շնորհաւորութեան մաղթանքները ընդունեց Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարիմ մէջ:

ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Գահակալութեան շաբաթուայ ըմթացքիմ Երուսաղէմ ժամանեցիմ Միաբան Հայրեր, Հայր.

եկեղեցւոյ զամագամ առաջնորդութիւններն: Վանքի թարգման Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Պօղոսեան բազմազգաբաղ Վիճակի մէջ էր, վանքէն օղակայան երթալով եւ Միաբան Հայրերը դիմաւորելով տարբեր ժամանումներու ըմբացքին: Ժամանցին մասն ոչ-Միաբան եւ արտասահմանեան Հայ գաղութներու առաջնորդներ:

Գահակալութեան արարողութիւնը սկսաւ երեկոյեան ժամը 6ին եւ ժամէ մը աւելի տևեց:

Գահակալութեան յամձմախումբը շուրջ 1000 հոգի հրաւիրած էր Երուսաղէմ, մերկայ գտնուելու այս համդիսաւոր արարողութեան: Ամերիկայի հիւրերը չժամանցին, առ ի մախազգոշութիւն Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական անկայում կացութեան: Պոսթոնէմ ժամանած էր գրագէտ բժիշկ՝ Տքթ. Կարօ Կարապետեանը (Ամել), եւ Օրիորդ Քարէմ Տէտերեանը. Լոս Անճելոսէն՝ Տէր եւ Տկմ. Յովհաննէս Տատուրեանը. Նիւ-Եորքէն՝ Տէր եւ Տկմ. Ժագ Անդրէասեանը եւ Պրմ. Գեղամ Զուլքեանը, որ Ամերիկայի Երուսաղէմի Պատրիարքութեան Բարեկամներու կողմէ պատգամ մը կարդաց Պատրիարքարանի Դահլիճին մէջ: Փարիզէն մերկայ էին Խաչիկ Ալմանեանը, Տքթ. Վիգէն Կարապետեանը իր երկու զաւակներով՝ Կարօ եւ Թորգոմ: Լոնտոնէն՝ Տքթ. Անուշ Մէյմըր, Մարսիլիայէն՝ Տիկիմ Ատրիմէ Պօղոսեան: Նորթ Գարուանիայէն՝ Տէր եւ Տիկիմ Ասատուր Անդրէասեան:

Երուսաղէմի քաղաքապետ՝ Թեոփ Բուլք, Խորալի կրօնական մախարարութեան մերկայացուցիչներ, Յունաց Պատրիարքը, Ս. Երկրի բոլոր յարամուանութեանց մերկայացուցիչները եւ տեղացի ակամաւոր դէմքեր մերկայ եղան արարողութեան:

Սաղիմահայ հասարակութեան հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարը:

ԹԱՓՕՐԸ ՄՈՒՏՔ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐ

Արարողութիւնը սկիզբ առաւ թափօրով մը դէպի Մայր Տաճար: Պատրիարք Հայրը, կողքին ունեւալով մորմոտի Լուսարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեանը, Արքեպիսկոպոսներով եւ Եպիսկոպոսներով, առաջնորդութեամբ Հոգշ. Հայրերու եւ ժառանգաւոր սամերու մուտք գործեց Տաճար:

Սաղմոսերգութիւնը եւ շարականներու երգեցողութիւնը խորհրդաւոր եւ սրտառու լին:

Պատրիարք Սրբազան Հայրը հագած էր գահակալութեան ժամեկահիւս եւ ոսկեզօծ փառաւոր զգեստը, որ այս բացառիկ առիթով դուրս բերուած էր գամձատուէն: Զմայած որ այս զգեստը դարերու կեանք ունէր, տակաւին կը պահէր իր բնական գոյն ու փայլը:

Շրջապատուած զիմուռեալ Միաբաններով, Պատրիարք Հայրը բարձրացաւ Ս. Յակոբի Մայր Խորանը:

ԼՈՒՍԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան տուաւ ամփոփ կենսագրական Նորիմ Ամենապատուութեան, ապա Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան կողմէ մաղթեց ամոր քաջառողջութիւն, յաջողութիւն եւ արեւշատութիւն, եւ հաւաստեց որ Պատրիարք Ս. Հայրը հաւատարիմ ծառան պիտի մնայ Ս. Աթոռին միմէն իր կեանքին վերջը: Այս համդիսաւոր արարողութեան ըմբացքին Պատրիարք Հօր յամձմուեցաւ Պատրիարքական Ասան:

Ստորեւ կու տամք Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.ի նաոը:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐ

Համդիսաւոր այս պահուն, սրտի ամհուն բերկրանքով է որ կ'ողջունեմ, յամուն Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան, Զերդ Ամենապատուութիւնը:

Առաքելական այս աթոռը որ գահն է Յակոբոս Տեառնեղբայր Առաքելի, առաջին եպիսկոպոսն ու վերատեսուչը Երուսաղէմի եկեղեցւոյ, ոչ միայն Հայց. եկեղեցւոյ մուխրապետական Աթոռներէն մին այլ մասն կարեւորագոյն սրբութիւններէն է, առաքելայ զուրգաւորանքի եւ պաշտպանութեան համայն Հայութեան կողմէ:

Հայ ժողովուրդի մակատազրին զուգըմբաց, այս Աթոռն ալ վերջին տասնեկինգ դարերուն անցած է տարբեր վերիվայրումներէ, հուրի եւ սուրի ընդմէջէն, սակայն փառք դարերուն անցած է տարբեր վերիվայրումներէ, սուրբերուն Յակոբոս Տեառնեղբայր Առաքելի եւ մախաւմամութեան եւ իր հզօր պաշտպան սուրբերուն Յակոբոս Տեառնեղբայր Առաքելի եւ Գլխադրի, կամգուն մնացած է աւերէ եւ կործանումէ, հակառակ չարիմ դարամակալ մերեմայութեանց:

Մեր ուրախությունը մեծ է այսօր որովհետև Ս. Աթոռը կը բախտաւորուի մօր գահակալով մը որ կը բազմի շարունակելու հովուապետական իր յաջորդութիւնը Աստուծոյ կամբով եւ Միաբանութեան ըմտութեամբ, ըմտութիւն մը որ կատարուեցաւ եօթ ամիսներ առաջ վախճանումէն ետք Ս. Աթոռի երջանկայիշատակ եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեանի:

Այսօրուայ մօր գահակալը ծնած է գաղթականական կայանի մը՝ Իրաքի կիզիչ ամապատին մէջ Մեծ Եղեռնէն փրկուած ծնողքի մը կողմէ:

Տասներեկու տարեկանին ամ կու գայ Երուսաղէմ: Կը դառնայ Ժառանգաւոր սան: Ուսման առաջին մասի աւարտումէն ետք կը ձեռնադրուի սարկաւազ, ապա կուսակրօն քահանայ:

Տարիներու ընթացքին կ'անի իմաստութեամբ եւ շնորհքով: Իրեն կը տրուին պատաշաճ աստուծութիւններ, զորս կը կատարէ բժախնդրութեամբ եւ մախանձախնդրութեամբ: Որոշ փորձառութիւն մը ձեռք բերելէ ետք կը մեկնի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները եւ հոն կը լծուի հովուական աշխատանքի, կազմակերպելով կրօնական համայնքներ:

1955ին կը վերադառնայ Ս. Աթոռ կը ստանձմէ դիւանապետի պաշտօնը եւ միաժամանակ կը վարէ Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ ընծայարանի տեսչութիւնը: Այդ շրջանին կը կազմակերպէ երգչախումբ մը, որ կու տայ կրօնական եւ աշխարհիկ երգերու համերգներ, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը երիտասարդութեան մէջ:

1960ին կը մեկնի Ս. Աթոռէն եւ համալսարանական ուսման հետեւելէ ետք կրկին կը վերադառնայ ժողովուրդի ծոցը եւ կ'ըմտրուի առաջնորդ Հայց. եկեղեցւոյ Գալիֆորնիոյ Թեմին: Որպէս առաջնորդ, Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ 1962ին: Չորս տարիներ ետք կ'ըմտրուի Առաջնորդ Արեւելեան Թեմին եւ այդ պաշտօնը կը շարունակէ մինչեւ իր Պատրիարքական ըմտրութիւնը (1990 Մարտ 22): Քսանքնորս տարիներու բեղուն գործունէութիւն մը ունեցաւ Թորգոմ Սրբազան: Ան կարեւոր դեր խաղցաւ Ամերիկահայ կեանքէն մերս եւ յաջողեցաւ միջազգային յարաբերութիւններ մշակել օտար եկեղեցիներու հետ: Այժմու հրաւիրեալներէն շատեր ծանօթ են իր տարած աշխատանքներուն: Ան մեր եկեղեցւոյ կարկառուն գէմբերէն մէկն է: Հեղինակն է բազմաթիւ գրութիւններու եւ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է արթնցնելու մեր երիտասարդութեան մէջ փափաքը ուսման, այն հարուստ համոզմամբ որ եկեղեցւոյ կեանքի մուրիւնած ամձը պէտք է մանւ զինուի մտաւոր եւ հոգեւոր գէմբերով:

Կը հաւատամք, Ամեն. Պատրիարք Սրբազան Հայր, որ ձեր ունեցած իմացական եւ հոգեկան բարեմասնութիւններով պիտի կարենաք Ձեր շուրջ հաւաքել Միաբանութեան աթոռամուէր եւ ծառայասէր տարրերը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր կարողութեան եւ կարելիութեան չափով սատար պիտի հանդիսանայ Ձեր առաքելական գործի յաջողութեան ու ապագայի ազմիւ առաջադրութիւններուն մէջ:

Երբ Ասան կը փոխանցեմ, յամում Սրբոց Յակօբեանց Միաբանութեան, Ձերդ Ամենապատուութեան, վստահ եմք որ ըմտրուողը այն ամձն է որ պիտի պահէ մեր սրբազան աւանդութիւններն ու կանոնները, Տիրոջ պիտի ծառայէ մախանձախնդրութեամբ մինչեւ իր կեանքի վերջը եւ օրին կատարելագործէ իր ուխտը՝ հետեւելով Քրիստոսի հետքերուն:

Աստուածային օրհնութիւն եւ Ս. Աթոռոյ գոյգ սուրբերուն բարեխօսութիւնը կը հայցենք Ձեզի համար:

Այժմ կը հրաւիրենք Ձերդ Ամենապատուութիւնը ծնրադիր կատարելու իր մուրական Ռիտը Ս. Սեղանին առջեւ:

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱԿԱՆ ՈՒՆՏԸ

Պատրիարք Սրբազան Հայրը խորամին առջեւ ծուկի եկաւ կատարելու համար իր հաւատարմութեան ուխտն ու խոստումը:

ԽՈՍՏԱՆԱՍ ԵՒ ՈՒՆՏԵՄ ԱՌԱՋԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԱՌԱՋԻ ՍՐԲՈՅ ՍԵՂԱՆՈՅՍ, ԽՂՃԻ ՄՏՕՔ ԵՒ ՀԱՒԱՍԱՐՄՈՒԹԵԱՄԲ ՀՍԿԵԼ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՆՅՍ ՀԱՅՈՅ Ի ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԻՍ:

ՀՍԿԵԼ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱՅ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՅ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՅ ՄԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅՍ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈԲԵԱՆՅ:

ՈՒՆՏԵՄ ԼԻՆԵԼ ՀԱՒԱՍԱՐՄ ԿԱՐԳԱՅ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՅ ԵՒ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՂԱՓԱՌ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵԼԵՅՈՅ:

ԵՒ ՃԱՆԱԶԵԼ ԶՀՈԳԵՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐԶԱՀԱՍՏԱՏ
ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ՅԱՆՁԻՆ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻՆ
ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՈՐ Ի ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇԻՆ:

ՏԷՐ ՏԵՍՅԷ ԵՒ ԱՅՑ ԱՐԱՍՅԷ, ԵՒ ՕԳՆԵՍՅԷ ՄԵԶ ՏԷՐ,
ԱՅԺՄ ԵՒ ՄԻՇՏ ԵՒ ՅԱԻՏԵԱՆՍ: ԱՄԷՆ:

Այս խորհրդաւոր պահում, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ՝ Եպիսկոպոսները շրջապատեցին ծմրա-
դիր Պատրիարքը եւ իրեցն ձեռքերը ամոր գլխում վրայ դնելով փոխամցեցին իրեցն
Առաջնորդութիւններում սուրբ օրհնութիւնները:

ԿԱՐՈՂԻԿՈՍԻՆ ՕՐՀՆԱԳԻՐԸ

Նորիմ Վեհափառութեամ S.S Վազգէմ Կաթողիկոսի կողմէ խօսք առաւ Գերշ. Տ. Ներ-
սէս Արքեպս. Պոգապալեանը, որ կարդաց Հայրապետական օրհնագիրը եւ փոխամցեց Վեհա-
փառիմ օրհնութիւնները: Ստորեւ կու տամք իր ողջոյմի խօսքը:

Ամենապատիւ

S. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան

Արժամըմտիք Պատրիարք Հայոց Առաքելական Ս. Աթոռոյ Երուսաղէմի

Յամուժ Նորիմ Ս. Օծութիւմ S.S Վազգէմ Առաջիմ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,
Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ Մայր Աթոռի Միաբանութեամ, իմչպէս մաւն յամուժ
Հայրենի մեր մորըմտիք կառավարութեամ եւ միլիոնաւոր հայրենաբնակ մեր զաւակներին,
այս հոգեզմայլ պահիմ համոյքն ունիմ Ձերդ Ամենապատուութեամ բերելու սրտագիմ
շնորհաւորութիւններ եւ բարի մաղթամքներ գահակալութեամ այս բարեբաստիկ առիթով:

Փառք Ամենակալիմ Աստուծոյ, որ իր մախախմամոզ եւ պահապամ Աջը հովանի է ըրած
դարեր շարունակ Երուսաղէմի Հայոց պատմական մուրապետական Աթոռի վրայ, պահելով ու
պահպանելով այմ բազմապիսի փորձամքներից եւ վտանգներից եւ հասցնելով այմ դարերի
խորքից միմչեւ մեր օրերը:

Երուսաղէմի Ս. Աթոռը մմամ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եղել է դարեր շարունակ
մատակարարը Հայ ժողովուրդի հոգեւոր սմունդին: Դարեր շարունակ Հայ ուխտաւորն ու
աղօթաւորը եկել են Երուսաղէմ իրեցն հաւատի կամթելը վառելու եւ այդպիսով կարողա-
ցել են դիմադրել բազմապիսի փորձութեանց, իրեցն գոյութեամ պահպանութեամ մամապար-
հիմ:

Հայ Ժողովուրդի կեանքում, Սուրբ Էջմիածնի եւ այլ հոգեւոր կեդրոնների շար-
քում, Սուրբ Երուսաղէմը եղել է լոյսի եւ յոյսի փառոս, Հայ ժողովուրդի գոյութեամ
յաւերժական մաւր առաջնորդելով դէպի խաղաղ եւ արեւոտ ափեր:

Այսօր Հայաստանեայց Եկեղեցիմ իր ժողովրդով, կեանքի յուսալի մի մոր շրջամ է
թեւակոխել, մոր շրջամ իմքմորոշմամ, ազգայնիմ գիտակցութեամ զարթօնքի, ամկախութեամ:
Նաեւ միջազգայնիմ քաղաքական, ըմկերայնիմ կեդրոնական ասպարէզ է իջել գործակցելով
բոլոր բարի կամեցողութեամ տեր երկիրների եւ կազմակերպութեանց հետ:

Սակայմ միւս կողմից, մեր եկեղեցիմ տակաւիմ չէ բուծած եղեռնի դառն վերքերը եւ
մրամ յաջորդող կրօնական հալածանքների, սահմամափակումների երկար տարիների ծանր
հոգեբանական վիճակը, որ իր խոր ազդեցութիւնմ է թողել մրա վրայ: Եւ ի վերայ այսր
ամենայնի, եկեղեցական մերքիմ պայքարները ջլատել են Հայաստանեայց Եկեղեցու վերա-
կազմակերպմամ բոլոր փորձերը:

Այժմ Հայ ժողովուրդը ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի վերազարթօնք է ապրում
եւ իր աչքերը բեւեռել է իր եկեղեցու վրայ, սպասելով՝ որ մա իրեմ տայ ամիրածեշտ
հոգեւոր սմունդը: Վերաբացուել են բազմաթիւ փակուած եկեղեցիներ, հաստատում են
կրթական, կրօնական օճախներ եւ քայլ առ քայլ եկեղեցիմ վերաստանում է իր դարաւոր
դերը, կրկին դառնալով հայ հոգու մատակարարը:

Ո՞ր պիտի տայ մեր ժողովրդիմ մոր կեանք, մոր տեսիլ եւ մոր հաւատ, եթէ ոչ
Հայաստանեայց Եկեղեցիմ:

Մեմք երջանիկ ենք, որ Հայ կեանքի այսպիսի բաղդորոշ ժամանակահատուածում,
Հայոց Երուսաղէմի Սրբազան Աթոռի արժանաւոր Գահակալը դուք ըմտրուեցիք, գիտակից
մեր ժողովուրդի մերկայի հոգեւոր կարիքների:

Աղօթում ենք, որ Ձերդ Ամենապատուութեամբ Գահակալութեամբ տարիները լիմեծ երկար, լիմեծ հոգեւոր զարթոյնի, վերամորոգ հոգեւոր կեանքի եւ կրթական իմաստով մօր բարձունքների մուսմումի տարիներ: Վստահ ենք որ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ համագործակից եւ մուխրապետական միւս Աթոռների հետ համախորհուրդ, պիտի կարողանաք վերստի վառել ջահը հաւատի, կոչման եւ մուխրումի, իմչպէս ամցեալում, այսօր եւս Սիոնի այս բարձունքում, օրհնեալ հողում Երուսաղէմի:

Վերստիմ բերում եմ Հայոց Հայրապետի շնորհաւորամբը եւ խնդակցութիւնը Ձեր Գահակալութեամբ այս երջանիկ պահիմ, մաղթելով Ձեզ Կեանք երկար տարիներ, շէնցմելու համար Հայոց Տունը Երուսաղէմի եւ Բարձրացմելու աւելի վեր գրօշը Ս. Գլխադրի:

Քող չպակսի հաւատը, մուխրումը եւ գիտակցութեամբ գոհողութեամբ ոգիմ, մեր ժողովուրդի եւ ի մասնաւորի միաբան եղբայրների սրտում: Քող մրանք Ձեր օրհնակով մերձնչում՝ իրենց կեանքով կեանք տամ այս Սուրբ Աթոռիմ, որպէսզի երբեք ձեք չպակսի սուրբ Գլխադրի կամթեղիմ:

« Քաջաւոր երկմաւոր, զեկեղեցի քո ամշարծ պահեա » ...:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՆՈՐ ԱՐՇԱՆՈՅԱԸ

Մեծի տամմ Կիլիկիոյ մերկայացուցիչ, Յումաստամի Թեմի Առաջմորդ Գերշ. Տ. Սահակ Արքեպս. Այվազեամ հետեւեալ սրտառուչ մաղը խօսեցաւ:

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր,
Հոգեւոր եղբայրներ եւ սիրելի ժողովուրդ Հայոց.

Մահաշունչ հովերմ՝ երէկ մարեր էիմ մրազմ մեր լոյսիմ ու սուգի սեւ շղարշով ծածկեր երգիքներմ Հայուն: Հայ կեանքմ այդ օրերում, յամձմունք էր մահասփիւռ ովկէտմի մաղլ ալիքներում:

Վշտաբեկ Հայ սրտեր՝ շատ էիմ փորձեր պատուել վարագոյրմ հողիմ եւ մոխրացմել քօղմ սուգիմ: Մահում գրտաշունչ քամիներէմ շմթահար Հայմ՝ սպասեր էր ամհամբեր գրկելու գարունմ իր կեանքիմ ու արելի մօր շողերով ջերմացմելու տրտում իր հոգիմ: Սեւ էր ամցեր ձմեռմ Հայուն:

Ձմեռմ այդ՝ հարագատմեր, այսօր գարուն է դարձեր: Հայ կեանքմ կրկիմ կամաչ է հագեր: Օր է ցմծութեամբ, տօմ ուրախութեամբ: Յեղմ՝ լայմօրէմ պարզած իր կեանքի առագաստներմ, կու գայ վառելու խարոյկմ իր յոյսիմ, խարոյկմ իր յաղթանակիմ:

Ողջոյ՛մ Երուսաղէմի Հայոց մօրըմտիր գահակալիմ, արժամըմտիր Պատրիարքիմ՝ Ամենապատիւ Տ. Քորգոմ Սրբազան Արքեպիսկոպոսիմ, մեր մօր յոյսիմ, մեր մօր լոյսիմ:

Ողջոյ՛մ ամօր որ կու գայ կերտելու լուռ ու իր շունչմ թողելու դարերում, Հայ մարդերում:

Ամ կու գայ վառելու կրակմ մեր հաւատքիմ եւ այդ բոցով լուսաւորելու մաղլ գիշերներմ Հայութեամբ:

Նուիրեալ, ամձմունք մշակմ կու գայ իր արցունքմ ու արիւմը դմելու Լուսաւորչի ամմար կամթեղիմ, ծառայութեամբ, գոհողութեամբ ոսկի մեր բաժակիմ:

Ամ կու գայ ամշահախմդիր, ամսակարկ ծառայութեամբ պահելու վառ ձայնմ ցեղիմ արեամ կամչմ մեր Հայրերում:

Կու գայ ամ՝ Մեսրոպաշունչ քմարի կախարդական լարերով բամաստեղծելու փառքմ ցեղիմ ու շեփօրելու արդար դատմ Հայուն:

Սփիւռքի մթիմ եւ ամստոյգ տարածքիմ վրայ ապրող ու գոյապայքարի եւ ազգակերտումի իր մաշեցուցիչ առօրեայով տագմապող Հայութիւնը՝ մեծ յոյսերով, վառ երազներով կու գայ դիմաւորել իր մօր արեւմ:

Նօրըմտիր գահակալմ՝ մօրամօր մուսմումմերով, մօրամօր յաջողութիւնմներով պիտի գայ բամալու մեր պատմութեամբ ոսկեմատեանիմ մէջ լուսաւոր, փալում մօր էջ մը: Յարգանք գործիմ, պատիւ ու փառք մեր մեծ գործիչիմ՝ Ամենապատիւ Տ. Քորգոմ Սրբազան Պատրիարքիմ:

Պատրիարք Սրբազան Հայր, Ձերդ Ամենապատուութեամբ գահակալութեամբ բարեպատեհ առիթով, յամում Մեծի Տամմ Կիլիկիոյ Հայրապետ՝ Ն.Ս.Ս.Տ. Գարեգիմ Բ. Կաթողիկոսիմ, ըմգումեցեք մեր եղբայրական ջերմ ու սրտալից շնորհաւորութիւններմ ու սրտագիմ բարեմաղթութիւններմ:

Ամենապատիւ Հայր, Ձեր կեանքմ ըլլայ թող միշտ առողջ ու երկար եւ Պատրիարքական ցուպմ Ձեր մմայ միշտ ծաղկեալ:

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻՆ ՄԱՂԹԱՆՔԸ

Խօսք առաւ Յորդանամի Հոգեւոր Վերատեսուչ Գերշ. Տ. Վահամ Եպս. Թօփալեանը, որ Կ. Պոլսոյ Մորմոտիք Պատրիարքին եւ Յորդանամի մեր համայնքին կողմէ յայտնեց շնորհաւորական մաղթանքները Ս. Աթոռի մօր գահակալին:

Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հայր,

« Յամու՛մ Կ. Պոլսոյ Հայոց Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր Գարեգին Արքեպս. Գազանմենամի եւ յամու՛մ տեղւոյն Հայ հոգեւոր դասու՛մ եւ ժողովրդին, սրտագին շնորհաւորութիւններ կը յայտնեմք Ձերդ Սրբազմութեան գահակալութեան բարեբաստիկ առիթով, հայցելով որ Տէրը ամաստամ պահէ Սրբոց Յակոբեանց դարաւոր աթոռը եւ Ձերդ Ամենապատուութեան շնորհիւ առողջութիւն, որպէսզի ունենաք բեղմնաւոր խաղաղ ու համերաշխ գործունէութիւն, ի փառս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ ի պայծառութիւն Ս. Աթոռոյ:

Մեր գոյգ պատրիարքական աթոռները վերջին հիմզ դարերում համերաշխ գործակցութիւն ունեցած են իրարու հետ: Զամացած են միասին առաջնորդել բամաւոր հօտը դէպի խաղաղ մաւահանգիստ: Մաղթեմք որ մեր մախմիքներու ռզիով շարունակուի մուիրական այդ աւրք գործը, ի փառս Աստուծոյ եւ ի վայելումն ազգիս Հայոց: »

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գահակալութեան արարողութիւնը վերջ գտաւ «պահպանիչով»: Պատրիարք Սրբազան Հայրը Տեառնեղբօր Աթոռը բարձրացաւ: Այս պատմական Աթոռը կու գայ դարերու խորքէմ, երուսաղէմի 7րդ դարու Պատրիարք՝ Աբրահամի ժամանակէմ: Գաղութի բոլոր ամուսմները փութացին համբուրելու իրեմց մօր գահակալին՝ Երուսաղէմի 96րդ Պատրիարքին Ս. Աջը:

Ապա Պատրիարք Հայրը թափօրով առաջնորդուեցաւ Պատրիարքարանի Դահլիճը:

ՍՈՒՐԲ ՄԻԻԴՈՆ ՄԱՅՐ ԷՋՄԻԱՄՆԷՆ

Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ միւռոմաթափ աղանքի յամձմումը, Ամենայն Հայոց Հայրապետի ամու՛մով եւ օրհմութիւններով, Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպս. Պօղոսյանի ձեռամբ:

« Թող այս՝ Ս. Էջմիածնի եւ Երուսաղէմի միջեւ խորհրդամիշ շղթայ մը համդիսաւայ »:

« Ամէն ամգամ որ Ս. միւռոմով մօր վարդապետ մը օծէք, յիշեցէք մեր հաւատոյ աղբիւրը եւ Աստուծոյ տունը », ամ ըսաւ:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Թեմերու Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տիրայր Արքեպս. Մարտիկեանը վեր առաւ Պատրիարք Հօր մկարագրի կարկառում գիծերը եւ շեշտեց որ Հայ կեանքի ջահը պէտք է յաւերժ վառի Ս. Երուսաղէմի մէջ:

Գերշ. Տ. Տիրայր Արքեպս., որ սոյմ պաշտօնը կը վարէ 30 տարիներէ ի վեր, եւ առաջնորդ հովիւն է 40, 000 Հայերու եւ պատասխանատուն 28 Եկեղեցիներու եւ երկու վանքերու, ըսաւ որ իմք Երուսաղէմի Ս. Վանքին մէջ մկրտուած է:

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք, հոգեւոր եղբայրներ,

Համդիսասրահին մէջ, ուր Ռումանիոյ Թեմին Հայ Առաջնորդը հանդիպում կ'ունենայ առիթէ առիթ իր հօտին հետ, գլխաւոր պատը կը զարգարէ վարագոյր մը որ կը մերկայացնէ Հայ Երուսաղէմը իր հոգեւոր կեդրոնով եւ Յակոբոս Տեառնեղբայրը իր չարչարանքներով: Նկար մը որ իր եւ իր հօտին մտածումը միշտ ուղղուած կը պահէ մօյմ այս վայրերում, մօյմ այս մահատակութեան, ջերմ պահելով ամբողջ թեմի իր հոգեկան հաղորդակցութիւնը Հայ Երուսաղէմի հետ:

Հեռաւոր այդ գաղութէմ ուխտի եկած ենք այս տամարին, ուր Ռումանիոյ Թեմին Առաջնորդը իր ամդրամիկ մկրտութիւնը ստացած է Հայ Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ իբրեւ պատանի դպիր եւ զօր հիմա իբրեւ Հայ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոս ամէն օր իր չաքերում աղջեւ ումի:

Ուխտի այս այցը շատ աւելիմ է սակայմ: Ամ մուիրական պարտականութիւն մըն է Հայ հոգեւորականի մը ակնածամքի տուրքը բերելու բոլոր այն հոգեւորականներու յիշատակիմ՝ որոնք դարերէ ի վեր պահապաններն եղան մուիրական այս վայրերում, զայն պահեցին իբրեւ հաւատքի պատմէշ եւ Հայ իրաւունքներու կոթող եւ հասցուցին վանքն ու Միաբանութիւնը մեր օրերում, յաճախ դժմոյակ պայքարներում գնով, յաճախ Հայ ժողովուրդի աջակցութիւնը ապահովելով ծանր շղթան իրենց վիզէն կախ:

Նոր օրերու այն մեծ հոգեւորականներում ալ որոնք այս Աթոռը մտքի վառարանի վերածեցին, իմչպէս մաւն ամոնց որոնք դեռ կը շարունակեն իրենց աւանդութիւնները:

Երկիւղածութեամ այս տուրքը տալէ յետոյ, պէտք է չմոռնամ մաւն ամոնց, որոնք իմ ամփջական դաստիարակներս եղան եւ զիս առաջնորդեցին իմ առաջին քայլերում մէջ:

Երանութիւնս կ'ամբողջանայ հանելի պարտականութեամբ մը.— մաղթել որ մորըմտիք Սրբազան Պատրիարքը աշխատանքի մօր թափ բերէ մաւն Սրբոց Յակօրեանց Աթոռէն մերս եւ աւելի եւս ամրացնէ զայն իբրեւ խորհիս Հայ Եկեղեցւոյ, որովհետեւ եթէ Ս. Էջմիածինը հիմնաքարն է մեր հաւատքի եւ վերին կեդրոնը Հայ Եկեղեցւոյ բոլոր սպասաւորներում իմչպէս բովանդակ Հայ ժողովուրդին, Երուսաղէմը է եւ կը մնայ մուիրական երկրորդ օճախը, ուր դարերէ ի վեր Հայ Եկեղեցին իր հաւատքի երկրորդ բոյնը ունի եւ որ մերկայիս ալ կը սատարէ Հայ Եկեղեցւոյ ամրապնդման, Սուրբ Էջմիածնայ կողքին:

Կը մաղթեմ ձեզի Ամեն. Թորգոմ Սրբազան Պատրիարք Հայր, արեւշատութիւն եւ քաջութիւն, որպէսզի ամշէք պահէք մուիրական այս Աթոռը եւ շարունակէք մնալ ամրակոտ թիկունքը Ամենայն Հայոց Հոգեւոր Բարձրագոյն Նուիրապետութեան: Մաղթամքներ մաւն բոլոր ամոնց, որոնք հաւաքուած ձեր կողքին՝ վառ կը պահեն լոյսը այս սրբազան յարկին տակ:

Եթէ մի Եկեղեցի չունի երկտասարդ, զարգացած, մուիրեալ, խանգավառ, հայրեմիքի ու Եկեղեցւոյ սիրով վառուած հոգեւոր բանակ մը, այդ Եկեղեցին չի կարող տնել եւ դիմամալ:

Մաղթանքս է որ Սրբոց Յակօրեանց զինուորեալ Միաբանութիւնը ձեզ հետ միասին ըլլան արթուն պահակները այս մուիրական Հաստատութեան:

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք, այն օրերում երբ մենք փոքր էինք, մեր ծնողները, տօմական օրերում, երբ մուէր կու տային՝ կ'ըսէին մեզի. « Բարով մաշէս, տղաս»: Ես պիտի ուզէի փոխել այդ սովորական դարձած « Բարով մաշէս »-ը: Դուք, որ այսօր ստացաք փառաւոր ու դարաւոր պատմական Պատրիարքական Ասան, կ'ուզեմ ըսել ոչ թէ « Բարով մաշէք » այդ Ասան, այլ՝ զայն ձեր ձեռքերում մէջ բռնած՝ « Բարով մաշուիք »:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ ՆՕՍԻՐԸ

Գերշ. Տ. Վաչէ Արքեպս. Յովսէփեան, Առաջնորդ Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմին, ըսաւ որ Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեանի Պատրիարքական ըմտրութիւնը մեծ հրմուսմը յառաջ բերաւ ոչ միայն Ամերիկայի՝ այլեւ ամբողջ աշխարհին մէջ:

Գերշ. Սրբազանը խօսեցաւ Ամեն. Տ. Թորգոմ Արքեպս.ի Եկեղեցական մուիրումին եւ գործունէութիւններում մասին, որու ընթացքին Հայոց. Եկեղեցին յառաջդիմութեան մեծ քայլեր արձանագրեց:

Սիրելի Սրբազան Եղբայր, Հոգեւոր Եղբայրներ եւ յարգելի հաւատացեալներ,

Գոհութիւն Ամենակալին Աստուծոյ, որ ահաւասիկ աւելի քան տասնեակ մը տարիներ ետք, ամգամ մը եւս ուխտաւորաբար կ'այցելենք Երուսաղէմ եւ Սրբոց Յակօրեանց այս դարաւոր ու պանծալի հաստատութիւնը: Արդարեւ մեր այս այցելութիւնը կը տարբերի մախիկներէն, որովհետեւ այսօր Սրբոց Յակօրեանց Առաքելական Աթոռին վրայ որպէս Պատրիարք կը բազմի արժանաւոր եւ երկար տարիներու ծառայութիւն ունեցող բարձրաստիճան Եկեղեցական մը՝ յանձին մեր հոգեւոր եղբոր՝ Ամեն. Տ. Թորգոմ Արք. Մամուկեանի, որուն հետ Միացեալ Նահանգներում մէջ ունեցած ենք երկարամեայ ծառայութիւն եւ համագործակցութիւն՝ կրօնական, թեմական, վարչական եւ ազգային առաքելութեամբ:

Հանդիսաւոր այս պահում ամձամբ եւ յանում Արեւմտեան Թեմի Հոգեւորական Դասում, Թեմական Խորհուրդին եւ հաւատացեալներում, ի սրտէ կը շնորհաւորենք Ամեն. Տ. Թորգոմ Պատրիարքի ըմտրութիւնն ու զահակաւորութիւնը՝ եղբայրական ջերմ սիրով եւ առողջութեան ու յաջողութեան լաւագոյն մաղթանքներով հանդերձ:

Թորգոմ Պատրիարքի Գահակալության ատեն (27 Հոկտ. 1990)
Եպիսկոպոսներու կատարած ձեռնադրութիւնը

Գահակալության արարողության ընթացքին (27 Հոկտ. 1990)
Թորգոմ Պատրիարք՝ ծմրադիր

Գոհունակությամբ կրմամբ հաստատել, որ Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ իր բացառիկ և իւրայատուկ տեղը կը գրաւէ Ամեն. Տ. Թորգոմ Պատրիարք որ ամենայն վեհութեամբ, պարկեշտութեամբ և մուրաւմանով ահաւասիկ աւելի քան կէս դարէ ի վեր կը ծառայէ Հայց. Եկեղեցւոյ և Հայ ժողովուրդին: Նորին Ամենապատուութեան Պատրիարք ըմտրութիւնը չափազանց գոհունակութեամբ և հոգեկան հրմուսմանով ու միութարութեամբ ողջունուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ:

Պատանկեամ իր տարիքէն իսկ Սրբազանը մերշնչուած է Երուսաղէմի տնօրինական սրբավայրերէն, Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքի հոգեւոր մթնոլորտէն, ինչպէս մասն երանաշնորհ Պատրիարքներու և ակամաօր ու պատկառելի դաստիարակներու հայաշունչ ոգիէն: Ան իր հոգեւոր ծառայութեան սկսած է Երուսաղէմի մէջ, որու ընթացքին ստանձնած է մասն կրթական, դաստիարակչական և երաժշտական պարտականութիւններ: Ան երիտասարդ տարիքէն Միացեալ Նահանգներ հրաւիրուելով մուրաւման հոգեւոր ծառայութեան և շուտով իր ձեռք բերած փորձառութեան և ստացած բարձրագոյն ուսման շնորհիւ՝ արժանացաւ Հայ Ժողովուրդի ջերմ սիրոյն և գնահատութեան:

Որպէս առաջնորդը Հայց. Եկեղեցւոյ Արեւելեան Թեմին, իր այցելութիւններով, հոգեւոր խօսքերով և երիտասարդներուն հանդէպ իր ունեցած համակրանքով, ան կատարեց կազմակերպչական աշխատանքներ և Թեմը սկսաւ յաջողութիւններ արձանագրել իր պատմութեան մէջ: 1966 թուականէն ի վեր ամենայն ձեռնհասութեամբ և կարողութեամբ վարեց այդ հսկայ Թեմին Առաջնորդական կարեւոր պաշտօնը՝ միշտ ի մտի ունենալով Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր առաքելութիւնն ու Հայ Ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային և ազգային կարիքները: Իր Առաջնորդութեան շրջանին, Թեմէն մերս կազմուեցան մօր ծուխեր, ձեռնադրուեցան մօր եկեղեցականներ, տպուեցան կրօնական և այլ գիրքեր և Թեմը արձանագրեց շարք մը յաջողութիւններ և իրագործուեցան կարեւոր ծրագիրներ:

Սրբազան Պատրիարքը միջ-եկեղեցական ժողովներուն և գործունէութեանց մէջ միշտ ալ արժանաւայել կերպով մերկայացուց Հայց. Եկեղեցին և իր հոգեւոր առաքելութիւնը Բրիտանական ընդհանուր եկեղեցւոյ կազմէն մերս: Իսկ պետական բարձր շրջանակներուն մէջ մոյմպէս Սրբազանը վայելեց բացառիկ սէր և յարգանք՝ իր ստեղծած յարաբերութեան շնորհիւ:

Ամեն. Սրբազան Պատրիարքը որպէս հաւատարիմ հոգեւոր սպասաւորը Հայց. Եկեղեցւոյ և հարազատ զաւակը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, իր սիրալիք կապը պահեց և կը շարունակէ պահել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին հետ և միշտ պատրաստ է ամէն միջոցներով օժանդակելու Մայր Աթոռին: Իսկ որպէս անդամ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդի, ան իր խորհուրդներով և գործօն բաժինով անկասկած կը մնայ ղեկավար դիրքի մը վրայ:

Մենք վստահ ենք, որ Ամեն. Տ. Թորգոմ Պատրիարքի աշաւորքը հետաքրքրութեան և հսկողութեան շնորհիւ, Ս. Յակոբեանց Վանքն ու միջազգային Հայկական սրբավայրերը աւելի պիտի բարգաւաճին, պայծառանան և մամաւանդ եկեղեցական կամոմաւոր արարողութեամբ փառք ու պատիւ պիտի բերեն մեր ժողովուրդին: Իսկ Ս. Յակոբեանց այս հաստատութիւնը իր զինուորեալ Միաբանութեան ջանքերուն շնորհիւ և որպէս ճշմարիտ Հոգեւոր Հայր ունենալով Սրբազան Պատրիարքը, Հայ ժողովուրդին համար դարձեալ պիտի վերածուի հոգեւոր և մշակութային կեդրոնի մը:

Բոլորս ալ տեղեկ ենք, որ ամցնող շուրջ 30 տարիներու ընթացքին Սրբոց Յակոբեանց Վանքը կալուածական և դրամական ամկամոնութիւններու մէջ էր: Միմէն աւսօր ամբողջ Հայ ժողովուրդը ճշգրիտ և իսկական պատկերը չունի վանքապատկան կալուածներու նակատագրի և ամոնց միջապահ հաշիւներուն մասին: Մենք յոյս ունինք, որ Սրբազան Պատրիարքն ու Տնօրէն ժողովը բաց նակատով Հայ Ժողովուրդին պիտի ներկայացնեն ներկայ կալուածներուն իրավիճակը և ամոնց գործածութիւնը յօգուտ վանքին:

Այսօր թէ՛ Մայր Հայրենիքի և թէ՛ ալ արտասահմանի մէջ Հայց. Եկեղեցին պէտք ունի զարգացած, պատրաստուած և ամձնուրաց հոգեւորականներու: Մենք քաջ համոզուած ենք, որ Սրբազան Պատրիարքը իր առաջնահերթ մախապատուութիւնը պիտի ընէ հոգեւոր մշակներ պատրաստելու, որոնք ոչ թէ միայն պիտի ծառայեն վանքէն մերս, այլ և իրենց ծառայութեան բաժինը պիտի շարունակեն բերել մեր Թեմերուն մէջ:

Վստահ ենք որ, Նորին Ամենապատուութեան ըմտրութեամբ եղբայրական փոխ յարաբերութիւններ և մօր հորիզոններ պիտի բացուին մեր առաջ և թէ՛ մեր Թեմերը և թէ՛ քաղաքները և մօր հորիզոնները հոգեւոր ջերմութեամբ ու վստահութեամբ իրենց կապը պիտի պահեն մուրաւման այս հաստատութեան և Պատրիարքութեան հետ:

ՄԱՍԵՆԱԳԱՐԱՆ
ՄԱՍԻՆԻԻ ԲԱՆԺԻՆ

Իմչպես յիշեցինք, Հայց. եկեղեցին զօրացմելու համար կարիք ունիմք մեծ թիով գիտակից հոգևորականներու, որոնցմէ շատերը հոս պիտի պատրաստուին: Սակայն ամենք պէտք է մարդկային ընկերութեամբ պահանջած բնակարանային եւ այլ յարմարութիւնները ունենամ, որպէսզի աւելի մօտիկմով ծառայեն Հայց. եկեղեցւոյ: Իմացած ենք, որ արդէն իսկ Սրբազան Պատրիարքն ու Տնօրէն Ժողովը յատուկ ծրագիրներ մշակած են բնակարաններու բարելաւման համար: Վստահ ենք ման, որ յետ այսու Սիոն Ամսագիրը աւելի կ'ամռնաւոր կերպով կը տպուի, որում մէջ կը գործածուի կրօնական հաստատութիւնէ մը ակնկալուած վայելուչ լեզու մը եւ կը պարունակէ կրօնա-բարոյական եւ Աստուածաբանական օգտակար յօդուածներ: Իմչ կը վերաբերի ման մերքին կամոմագրին, կը խորհիմք որ Միաբանութեամբ մերքին օրէնքները ամենայն լրջութեամբ պէտք է վերաքննութեամբ ենթարկուին՝ առաջըր առնելու համար ամցեալի տխուր դժուարութեանց կրկնումներուն:

Կրնամք ամվարամ հաստատել թէ արտասահմանի մեր Թեմերը եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու մեր Թեմերն ու հաւատացեալները պատրաստ են բարոյապէս եւ միթապէս օժանդակելու Սրբոց Յակոբեանց Վանքին՝ իր հոգեւոր առաքելութեամբ ի մպաստ:

Սիրելի Սրբազան եղբայր, Արեւմտեան Թեմն ու մենք պատրաստ ենք միշտ զօրավիզ կամգնելու ձեր Աստուծահաճոյ ծրագիրներում եւ ցուցաբերելու մեր բարոյական աջակցութիւնը եւ եթէ հարկ ըլլայ՝ մեր միթական օժանդակութիւնը:

Այս խորհրդածութիւններով եւ լաւատեսութեամբ ամգամ մը եւս կը շնորհաւորենք Ձերդ Ամենապատուութեամբ օրհմաբեր գահակալութիւնը, ձեզի մաղթելով քաջառօզութիւն եւ արեւշատութիւն, որպէսզի իրագործէք ձեր շինարար ծրագիրները՝ յօգուտ Հայց. եկեղեցւոյ եւ Հայ Ժողովուրդին:

« Ուրեմն, իմ սիրելի եղբայրներս, հաստատում եղէք, ամշարծ կ'ենք, ամեն ծամ աւելին եղէք Տիրոջ գործին մէջ. գիտցէք որ ձեր վաստակը ի զուր չ'է Տիրոջ առջև »:
(Ա. Կորնթացիս 15:58)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ԽՕՍԺԸ

Գերշ. Տ. Խաժակ Եպս. Պարսամեան, որ կու գայ փոխարինելու Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեանը որպէս Առաջնորդ Հիւս. Ամերիկայի Արեւելեան Թեմին, կարգաց շնորհաւորական գիրը իր Թեմին, որ կը կրէր մակագրութիւնները Առաջնորդարանի կրօնական եւ աշխարհական երեւելի դէմքերում, որոնք կու գային իրենց խոր ուրախութիւնը յայտնելու Գերշ. Տ. Թորգոմ Արքեպս.ի գահակալութեամբ առթիւ:

« ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ » ԿՐԻՒՆՏԵՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պր. Գեղամ Զուլքեան, որ բնիկ Երուսաղէմացի է, գամձապահն է Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեամբ Բարեկամներու Ընկերութեան: Ան Նիւ Եորքէն կու գար սոյն ընկերութեամբ մախագահ՝ Պր. Սուրէն Ֆեսնեանի ջերմ մաղթանքները եւ խոստումները փոխանցելու Նորին Ամենապատուութեան:

Այս բարեսիրական Ընկերակցութիւնը մախապէս օգնած է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան իր մեղ օրերում, բայց գամձապան պատմառներով յարաբերութիւնները խզուած էին համգուցեալ Պատրիարքի վերջին տարիներում:

Նոր Պատրիարքի ըմտրութիւնը մօր յոյսերով կը լեցնէ այս ընկերութիւնը, յոյսով՝ որ արշալոյսը պիտի ծագի Երուսաղէմի Ս. Աթոռին վրայ:
Ան ըսաւ.

Ի դիմաց Երուսաղէմի Պատրիարքարանի Բարեկամներու Կազմակերպութեամբ, իբրեւ գամձապահ, եւ կազմակերպութեամբ մախագահ Պր. Սուրէն Ֆեսնեանին եւ վարչական ամդամներում կողմէ դրկուած մերկայացուցիչ՝ եկած եմ այսօր այս պատմական եւ համդիսաւոր պահում յայտնելու մեր Կազմակերպութեամբ խորին շնորհաւորութիւնները՝ Ձեր Պատրիարքական ըմտրութեամբ եւ գահակալութեամբ առիթով:

Ձերդ Ամենապատուութեան իմաստում ըմտրութիւնը մօր շրջան մը կը բամայ ոչ միայն Սրբոց Յակոբեանց զիմուորեալ Միաբանութեամբ՝ Մայրավանքէն մերս եւ Երուսաղէմի Հայութեամբ, այլեւ Սփիւռքի բոլոր Հայերում որովհետեւ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը մեզի համար միջմաբերդ մըն է եկեղեցական, ազգային եւ մշակութային գետիմներու վրայ:

Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան Գահակալութեան
Ուխտառութեան պահում (27 Հոկտ. 1990), Կողքին՝ Մորենտիք
Լուսարարապետ՝ Դաւիթ Նպս. Սահակեան

Նոյմպետս մեծը վստահ գիտեմք որ Ջերդ Ամենապատուութեամբ իմչպէս Ամերիկայի մէջ ունեցած փորձառութեամբ՝ Ույմպետս ալ Երուսաղէմի մէջ ունենալիք խոհեմ գործելակերպիմ ու կարողութեամբ:

Այո՛, Ամերիկայի մէջ Արեւելեան Թեմը կորսնցուց իր Առաջնորդ Սրբազանը, սակայն Հայ ազգը շահեցաւ Երուսաղէմի իր արժամատուր Պատրիարքը:

Կը շնորհաւորեմք Ջեր Պատրիարքութեամբ ըմտրութեամբ պաշտօնական վաւերացումները:

Այժմ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի Բարեկամներու Կազմակերպութիւնը Նիւ Եորքի մէջ ամուր կեցած՝ կը մաղթէ Ջերդ Ամենապատուութեամբ իր Ուխտագահ Պր. Սուրէն Ֆէսնեանիմ եւ վարչական անդամներուն կողմէ քաջառողջութիւն, երկար կեանք եւ ամէմ յաջողութիւն՝ Ջեր Բոլոր գործերուն մէջ:

Ես՝ որպէս Կազմակերպութեամբ խոմարի մէկ մերկայացուցիչը, Ույմպետս կը մաղթեմ Ջեզ արեւշատութիւն:

Գահակալութեամբ համդիսաւոր արարողութեամբ աւարտիմ Սրբոց Յակօբեանց գիմուորեալ Միաբանութիւնը իմչպէս մաււ մերկայ հիւրերը փութացիմ համբուրելու Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր Ս. Աջը:

Ամ պատրաստ է մօր թափով գործի լծուելու, միշտ ի մտի ունենալով Սաղմոսերգունիմ խօսքը. « Տէր հովուեսցէ զիս եւ իմձ իմչ ոչ պակասեսցի »:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.— Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ. Արք. Մամուկեան, Յորդանանի Հաշիմական Թագաւորութեան իր պատմական այցելութիւնը աւարտելէ ետք, այս շաբաթ Երուսաղէմ վերադարձաւ եւ պաշտօնական ընդունելութեամբ դիմաւորուեցաւ Ս. Երկրի Հայ համայնքին կողմէ:

Ս. Թագաւորմանց երկրդ. Վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, իրենց դպրոցական տարազներով, շարուած փողոցի մայրերուն, ամձկագին կը սպասէր Պատրիարք Հօր վերադարձին: Երբ Սրբազան Հօր շքախումբը Յոպպէի դուռ կը հասներ, դպրոցական աշակերտութիւնը, երիտասարդներ եւ տարեցներ խանդավառութեամբ կը դիմաւորէին իրենց մօր գահակալը եւ կ'ողջունէին ամոր Յորդանան այցելութենէն ետք բերկրառիթ վերադարձը Ս. Աթոռ:

Պատրիարք Հօր Յորդանան այցելութիւնը հիմնական մպատակն էր յարգանք մատուցանել Յորդանանի վեհապետ Հիւսէյմ թագաւորին որ պետական ճանաչում պիտի տար Պատրիարքի ընտրութեան, եւ պիտի յամձներ Սրբազան Հօր աւանդական « Յէրմանը », Օսմանեան կայսրերու ժամանակէն մնացած աւանդութիւն մը, որ կը վերահաստատէ եւ կը ճանչնայ բոլոր իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները, որոնք շնորհուած են Իսլամական գերիշխանութեանց կողմէ Երուսաղեմի Պատրիարքներուն:

(Պատրիարք Հօր առաջին այցելութիւնը չէր այս դէպի Յորդանան: Ան հոն եղած է զամազան առիթներով, առաջինը 1940ին, երբ երիտասարդ Հայր Սուրբ մըն էր, մասնակցելու համար Ամմանի մէջ տեղի ունեցած Հայկական դաշտահանդէսին իբրեւ վերահսկիչ մարգախաղերուն:)

Պատրիարք Հայրը, Ուրբաթ Սեպտեմբեր 14ի առաւօտեան պաշտօնական պատուիրակութեամբ Ամման մեկնեցաւ: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Սեւան Եպս. Ղարիպեան, Հայրիկ վրդ. Գալայմեան, Գաւազանակիր Համբարձում վրդ. Քէշիշեան եւ Պատրիարքութեան քարտուղար Տիար Գեորգ Հիմդլեան:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Պատրիարք Սրբազանը Յորդանան գետի միւս կողմը ընդունուեցաւ Յորդանանի Թագաւորի ամձնական ներկայացուցիչ իշխան Ռա'ատ իպմ Զաիտի եւ խումբ մը բարձրաստիճան սպաներու կողմէ: Ամոնց մաս կը կազմէր այդ մարզի կառավարիչը:

Յորդանանի Հայ գաղութի ներկայացուցիչները, զխաւորութեամբ իրենց Հոգեւոր Վերատեսուչ Վահան Եպս. Թօփալեանի, կամուրջ եկած էին, դիմաւորելու համար իրենց Պատրիարքը եւ այս երկար ժամանակ ակնկալուած գալուստի առթիւ իրենց ուրախութիւնը արտայայտելու իրենց մօր հոգեւոր պետին: Ներկայ էին մասն Յորդանանի քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

Պր. Նուպար Գաբրիէլեան, Հայ Համայնքային խորհուրդի փոխ-նախագահ (որ պիտի դառնար Պատրիարքի պաշտօնական թարգմանիչը իր ամբողջ այցելութեան ընթացքին) բարի գալուստի ճառ մը խօսեցաւ, արտայայտելով Յորդանանի Հայ գաղութի մտածումները ու զգացումները, Պատրիարք Հօր Յորդանանեան այցը նկատեց կարեւոր շրջադարձ մը Յորդանանի Հայոց պատմութեան մէջ:

Շքախումբը ուղղուեցաւ դէպի Ամմանի Հայոց Ս. Թադէոս եկեղեցին, ուր Պատրիարք Հայրը գոհաբանական աղօթք մը ըրաւ եւ հակիրճ պատգամ մը տուաւ:

« ՓԱՌԱՒՈՐ ԺԱՌԱՆԳԸ »

Պատրիարք Հայրը խօսեցաւ « Փառաւոր ժառանգի » եւ Հայ Գաղութի հրաշալի պատմութեամբ մասին: Ամ կոչ ըրաւ Յորդանանահայութեան որ շարունակեմ մնալ որպէս հաւատարմիք քաղաքացիներ իրենց բնակած երկրին, զօրավիգ կանգնին թագաւորին, իր ջանքերում մէջ խաղաղ լուծում գտնելու համար քաղաքական տագնապին:

Ամ մեծ գոհումակութեամբ արտայայտուեցաւ որ Հայերը Յորդանանի մէջ միշտ խաղաղ, ապահով եւ բարգաւաճ օրեր անցուցած են, Հաշիմական Թագաւորութեան ժամանակաշրջանին:

Սրբազան Հայրը երբ դուրս կու գար եկեղեցիէն, աւելի մեծ բազմութիւն մը զինք կը դիմաւորէր: Ամոնց կորիզը կը կազմէին փոքրիկ մամուլները, որոնք ջերմօրէն կու գային համբուրելու Սրբազանին Ս. Աջը: Պատրիարք Հայրը խօսեցաւ ամոնց, օրհմեց զանոնք եւ շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց սիրոյն համար:

Երեկոյեան, Պատրիարք Հայրը մերկայ եղաւ ընդունելութեան մը Մարիօթ հիւրամոն-ցիմ մէջ, որ կազմակերպուած էր մախաձեռնութեամբ Հայ Համայնքային Խորհուրդին: Այս ձեռնարկը իրեն դարձեալ առիթ ընծայեց խօսելու համար գաղութի կացութեան մասին:

Սրբազան Հայրը ըսաւ որ անհրաժեշտ է աւելի մեծ ոգեկանութեամբ, եղբայրական մօտեցումներով եւ համագործակցութեամբ աշխատիլ, գաղութի զօրացման համար: Ամ զգուշացուց որ ամփասմականութիւնը անհամաձայնութեան կ'առաջնորդէ եւ ի վերջոյ կազմալուծման:

Յաջորդ օրուան ժամանակացոյցը մոյմբան բազմազբաղ պահեց Պատրիարք Սրբազանը մոյմ ատեն գոհումակութեան առիթներ տալով: Առաւօտեան ժամը 10ին համդիպում ունէր փոխ-վարչապետ եւ արտաքին գործոց մախարար Մարուան Էլ Քասեմին հետ, ինչպէս ման համդիպում մը մերքին գործոց մախարար Սալէմ Մասսայտէի հետ:

« ՖԵՐՄԱՆ »

Պատրիարք Հօր չորս օրուայ այցելութեան ամենէն մշամակալից պահը, մոյմ օրուան յետ միջօրէի համդիպումն էր Նորին Վեհափառութիւն Հուսէյն թագաւորին հետ ուր Վեհապետը թագաւորական պալատին մէջ Սրբազան Հօր պարգեւեց ակնկալուած « Ֆերման »ը (հրովարտակ): Հուսէյն Ա. Թագաւորը պաշտօնական կնիքով մը կը վաւերացնէ Սրբազան Հօր ընտրութիւնը որպէս Պատրիարք Յորդանանի եւ Ս. Երկրի:

Յուզիչ պահ մըն էր երբ Յորդանանի Վեհապետը իր ձեռամբ Սրբազան Հօր կը յանձնէր թանկարժէք մագաղաթը: Այս Ֆերմանի բովանդակութիւնը կը յիշեցնէր 7րդ դարու Խալիֆա Օմար Իպն Խաթթապի ձեռքով տրուած առաջին հրովարտակը:

Գաղութի ամդամները, որոնք չէին կրնար մասնակցիլ այս արարողութեան, իրենց տուններում մէջ հեռուստացոյցի միջոցաւ դիտեցին Պատրիարք Հօր Թագաւորական պալատին մէջ ընդունելութիւնը եւ գեղագիր « Ֆերմանին » յանձնումը: Նաեւ ունկնդրեցին իրենց Հոգեւոր պետին շնորհակալական խօսքն ու քաջալերական մաղթանքը Յորդանանի Թագաւորին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԻՐԸ

Պատրիարք Սրբազանը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Թագաւորին « Յանուն Ամեն-Մագթած եւ Ողորմած Աստուծոյ », ըստ Բուրանին, զայն նկատելով ամենէն պատշաճ արտայայտութիւնը « մեր երախտագէտ զգացումներում Աստուծոյ համդէպ որ մեզ առիթը ընծայեց Ձերդ Վեհափառութեան ներկայանալու եւ ամձնապէս շնորհակալութիւն յայտնելու,

որպես Յորդանամի եւ Ս. Երկրի Պատրիարք մեր ճամաչման համար, մեզ շնորհելով Ձեր թագաւորական « Ֆերման »-ը, հաստատելով եւ օրհնելով մեր ընտրութիւնը Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան կողմէ:

« Այս պատմական վաւերաթուղթը կը յաւերժացնէ դարերով վերապրած թանկագին աւանդութիւն մը որ կենդանի ապապցոյցն է այն մասնաւոր հոգածութեան, որ յաջորդական Իսլամական իշխանաւորներ ունեցած են իրենց Քրիստոնեայ համայնքներուն հանդէպ: Այդ անկասկածօրէն թանկարժէք եւ կարեւոր պիտի մնայ Հայութեան համար, քանի որ այդ կը կրէ մակագրութիւնը Արքայի մը որ Աստուծոյ պատգամաբեր Մարգարէին սերունդէն է եւ որուն հետեւորդներուն հետ մենք կը բաժնենք Սուրբ Գրքի ժողովուրդ ըլլալու առանձնաշնորհումը »:

Պատրիարք Հայրը ըսաւ որ երեսուն տարիներ առաջ « ուրիշ Հայ Պատրիարք մըն ալ՝ համգուցեալ Եղիշէ Տէրտէրեան, կամզմած է Ձեր վեհաշուք ներկայութեան առաջ եւ ընդունած Ձեր վաւերացման կմիքը մոյմ թագաւորական ձեռքերէն, եւ այսօր մենք առանձնաշնորհուած ենք կրկին վկայելու Ձերդ Վեհափառութեան անձնական խմամբին եւ հոգածութեան մասին՝ հանդէպ Ձեր Քրիստոնեայ համայնքներուն, մասնաւորաբար Հայերուն որոնք արդարեւ կը հաւատան թէ մասնաւոր տեղ մը ունին Ձեր համակրանքին մէջ »:

« Երբ 29 Մարտ 1990ին Երուսաղէմի Հայոց Վանքի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան անդամները մօր Պատրիարք ըմտրեցին, զինք ոչ միայն պատասխանատուութեամբ զինեցին, պաշտպանելու համար Ս. Յակոբեանց Մայր Աթոռը, այլեւ իր ուսերուն դրին ծանր պարտականութիւնը ծառայելու իր հօտին, Ս. Քաղաք Երուսաղէմի մէջ եւ Յորդանան գետի գոյգ ափերուն վրայ: »

ԾԱՂԿՈՂ ԳԱՂՈՒԹՐ

« Այստեղ, սրբազան գետի Արեւելեան կամաչ ափերուն վրայ, մեր եղբայրներն ու քոյրերը կը բարգաւաճին առաջնորդութեամբ եւ պաշտպանութեան ներքեւ Արքայի մը, որուն իմաստութիւնը եւ լուսաւորեալ քաղաքականութիւնը ժամանակագրուած են պատմութեան տարեգրութեանց մէջ:»

Պատրիարքը ընդգծեց այն իրողութիւնը թէ « Յորդանանի Հաշիմական թագաւորութեան Հայ հպատակները ապրած են խաղաղութեան եւ բարգաւաճման երկար տարիներ: Անոնք սերունդներով ապրած են այս հզօր Հարստութեան իրաւասութեան ներքեւ, սատարելով երկրի եւ ժողովուրդի բարեկեցութեան, իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները լի ու լի կատարելով, յաճախ վստահելի բարձր պաշտօններ ձեռք բերելով, միշտ երախտագէտ մնալով իրենց Արաբ հիւրընկալներուն, որոնք իրենց սիրտերն ու զոները բացին Հայութեան առջեւ:»

« Արաբական Աշխարհը միշտ ապահով կայան մը հայթայթած է հալածուած փոքրամասնութիւններուն: Վաթսունը հինգ տարիներ առաջ Յորդանանի ժողովուրդը ապացոյցը տուաւ իր աւանդական հիւրասիրութեան եւ հոգածութեան, երբ ընդունեց 1915 թուականի ջարդերէն վերապրող Հայերու զանգուածները, ամռնց հայթայթելով սննդեղէն, ապաստանարան եւ միւսքարանք, բուժելով ամռնց վերքերը եւ օգնելով որ վերագտնեն իրենց կեանքի արժանապատուութիւնը »:

Անդրադառնալով Յորդանանի Հայ գաղութին, Պատրիարք Հայրը այն զգացումը արտայայտեց որ կանգնելով « այս հիւրընկալ հողին վրայ, Ձերդ Վսեմութեան ներկայութեան » ամռնք զգացին որ իրենք ընտանիքի մը եւ բարեկամներու մաս կը կազմեն:

« Հայերը այստեղ միշտ իրենց զիրենք իրենց տան մէջ զգացած են: Այս զգացում մըն է որ մենք ունեցած ենք ամէն անգամ որ Ձեր մէջ գտնուած ենք: Նոյն զգացումը կը հաստատեն քաղաքական այն փոփոխութիւնները զորս Ձերդ Վեհափառութիւնը իրագործած է եւ որոնք Յորդանանի պատմութեան մէջ մօր էջ մը բացած են եւ կ'առաջնորդեն աւելի մեծ բարգաւաճումի բոլորի համար »:

Երբ մոտենալիս Պատրիարքը իր հայեացքը կ'ուղղեր իր ձեռքին մէջ գտնուող այդ բաժակածէք վաւերաթուղթին, միաժամանակ կը յիշէր մախորդ երեսուն տարուայ խռովայոյզ իրադարձութիւնները: Երուսաղէմը շատ տառապեցաւ. . . .:

« Մենք վստահ ենք իր հաւատարմութեամբ մեր եւ Հաշիմեան Հարստութեան համդէպ» Յորդանանեան թագաւորը յայտարարած էր իր « Ֆերման »-ին մէջ, որ կը վերահաստատէր Հայոց Պատրիարքի իրաւասութիւնն ու առանձնաշնորհումները Ս. Երկրի մէջ:

Հիւսէյն Թագաւորը գնահատեց Պատրիարք Հօր գիտակցութիւնը եւ փորձառութիւնը եկեղեցական խնդիրներ կարգաւորելու գործին մէջ եւ լիայոյս է որ Ամենապատիւ Պատրիարքը սէր եւ հաւասարութիւն պիտի սերմանէ իր համայնքի ամդամներուն մէջ:

« Ֆերման »ը զիմեց Պատրիարք Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեանը « բոլոր իրաւասութիւններով՝ կապուած իր գործին հետ, եւ շնորհեց ամոր գանձը գործադրելու ոյժը բոլոր իրաւունքներով, իրաւասութիւններով, առանձնաշնորհումներով եւ ամենց հետ կապուած մեծաշնորհներով »:

Յորդանանի վեհապետը ման իրաւունք տուաւ Պատրիարքին « գործադրելու այն բոլոր հիմ սովորութիւններն ու աւանդութիւնները » առնչուած իր պաշտօնին:

Թագաւորին հետ այս համդիպումէն յետոյ Պատրիարքը այցելեց Յորդանանի միւս հոգեւոր պետերուն .- Կոստանտին Եպս. (Յոյն Ուղղափառ), Սալիմ Եպս. Սայեղ (Լատին), Սապա Եպս. Եօհագիմ (Յոյն Կաթօլիկ) եւ Էլիա Խուրի (Աւետարանական):

Հոգեւոր պետերը խորհրդակցեցան ընդհանուրի վերաբերող հարցերու շուրջ եւ բոլորն ալ պատրաստակամութիւն յայտնեցին Համաշխարային եկեղեցական թափը պահպանելու:

Երեկոյեան, Պատրիարք Հայրը պատուոյ հիւրն էր Ամմանի Ազգային Մարզական Միութեան ակումբի կողմէ կազմակերպուած ընդունելութեան:

Պատրիարք Հայրը ըլլալով արուեստներու եւ մարմամարզական շարժումներու քաջալերող, զովեց ակումբը որ իր ամդամներուն մէջ ունի բազմաթիւ մտաւորական տաղանդներ:

Հետեւաբար, Սրբազան Հայրը մատնանշեց որ «ուսումի ասպարէզը մասնաւոր մտաւորականներու համար չէ, այլ բոլորին մատչելի պէտք է ըլլայ»:

Ան թելադրեց երիտասարդութեան որ աւելի ժամանակ տրամադրեն ընթերցանութեան: «Զկայ աւելի մեծ հաճոյք քան ընթերցումը» Սրբազան Հայրը յիշեցուց բոլորին:

Ընդունելութիւնը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, եւ երբ Պատրիարքական շքախումբը մեկնեցաւ դէպի իր բնակավայրը, արդէն յոգնութեան նշաններ նշմարելի էին շատ մը դէմքերու վրայ, բացառութեամբ 72 տարեկան առոյգ Պատրիարքին:

Կիրակի օրը պայծառ եւ տաք օր մըն էր, երկնքին վրայ ամպեր չկային, ուրախալի օր մը պիտի ըլլար Յորդանանի Հայ Համայնքին համար:

Համգիստի եւ աղօթքի օր մըն էր: Երբ Պատրիարքական շքախումբը ճեպել էշրէֆիէի վրայ գտնուող եկեղեցին կը հասներ Ս. Պատրիարքի արարողութեան համար, հոն կը դիմաւորուէր հարիւրաւոր հաւատացեալներէ:

ՀՍԿԱՅ ԱՄԲՈՒՆԸ

Տեղացի բնակիչները երդուեցան որ առաջին անգամ էր արդի պատմության մեջ որ Հայերը այսքան մեծ թուով եւ մերդաշնակօրէն իրար քով կը հաւաքուէին: Ամոնք թակաւորութեամբ բոլոր ծայրամասերէն եկած էին ջերմօրէն ընդունելու համար իրենց Պատ-իրարքը եւ լսելու ամոր բերմէն ողջունի խօսքեր տագմապալի այս օրերուն:

«Դուք էք երկրին աղը» ամ ըսաւ ժողովրդին: Կրկնելով այն խօսքերը որ Տէրը մերշնչած էր իր աշակերտներուն:

«Իմչպէս որ աղը չ'երեւիր երբ կը լուծուի, դուք ալ մոյմպէս պէտք է աշխատիք ձեր համայնքի բարեւաւման համար առանց ցուցամոլութեան եւ ամամձմասիրաբար», Ամ ըսաւ:

Սրբազան Հայրը վերարժարծեց իրենց յոյսերը եւ օգնեց անոնց վերահաստատելու իրենց հաւատքը եկեղեցիին, ազգին եւ մակատազրին հանդէպ: Ամ պատուիրեց անոնց որ չ'ոռնան իրենց երկրի եւ կառավարութեան հանդէպ իրենց քաղաքացիական պարտականու-թիւնները: Կառավարութիւն մը որ շատ առատաձեռն եւ հիւրասէր համդիսացած է մեր ժողովրդին:

Ամեմ. Պատրիարք Տ. Թորգոմ Արք. Մամուկեանը միշտ ալ խոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է Հիմ աշխարհի պատմութեան եւ հմագիտութեան մարզերուն մէջ: Ամերեւ-կայելի պիտի թուէր Սրբազան Հօր համար մեկնիլ Յորդանանէն առանց ճարաշ այցելելու, որ հարուստ է իր սիւնապատ հրապարակներով եւ մեհեաններով:

ԾՐՋԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐ

Քալելով Հիմ Հռովմէական պողոտաներու ընդմէջէն Պատրիարք Հայրը զգաց որ ետ գնաց դէպի այդ հիմ շրջանը, երբ խոնարհ «հիւսնի որդին» կը քայլէր, շրջապատուած հզօր Հռովմէական կայսրութեան մահաճգնեղէն՝ Պաղեստինի մէջ, քարոզելով երկմայիմ թագաւորութեան բարի լուրը:

Վերապագ սիւները, իրենց սիւնագլուխներու մուրք քանդակուամով, կը թուէին շեշտել յանձնարկան ըղձամքը մարդուն բանի մը համար որ գերիվեր ըլլար քան մահկա-մացու, աշխարհիկ եւ տափակ գոյութիւնը մարդուն:

Ճարաշէն Ամման վերադարձին, Պատրիարք Հայրը խոհուն կերպով մտած էր իր ինքնաշարժին մէջ, առանձնացած իր խոհերով, ծանրաբեռնուած պատասխանատուութեամբ մը որուն ծանրութիւնը եւ լրջութիւնը չափելու համար քիչ ժամանակ կ'ունենար:

Կէսօրէ վերջ կարն դադար մը ունէր, որմէ ետք շատ մը համդիպումներ ունեցաւ, իսկ երեկոյեան Հ.Օ.Մ-ի եւ Հ.Մ.Ը.Մ-ի կողմէ հրաւիրուած էր ի պատիւ իրեն սարքուած ընդունելութեան:

Պատրիարք Հայրը երբ հրաւիրուեցաւ իր սրտագին խօսքը ընելու, ի միջի այլոց յիշեցուց բոլորին իրենց պարտականութիւնները: Երկար խօսեցաւ մարմնամարզութեան կարեւորութեան մասին բարձր ոգիով խումբեր պատրաստելու, եւ զարգացնելու համար անդամներուն մէջ ճշմարիտ խումբի ոգին, ուր կը սորվին ամամձմասէր ըլլալ եւ յարա-տեւօրէն հետապնդել առաջադրուած մպատակները իբրեւ մարզիկներ:

Յաջորդ առաւօտեան, Նորին Ամենապատուութիւնը այցելեց Խորհրդարանի ատենա-խօսներ Պր. Ահմատ Էլ Լաուզիին, Պր. Սուլէյման Արարին եւ վարչապետ Մուտար Պատրա-մին:

Կէսօրէ վերջ Պատրիարք Հայրը ուղղունցաւ դէպի Մատապա, Յորդանանեան փոքրիկ քաղաք մը, որ Ուշաճառն է իր հիմ երուսաղէմի Բիւզանդական շրջանի մոզայիքէ քարտէսով: Երբ կը հիւանար եւ կ'ուսումնասիրէր այդ մուրը խնամկարմերը, Սրբազան Հայրը խոկումի պահ մը ունեցաւ, հիւանալով այդ փոքրիկ գումաւոր քարերու մմայում քարմուքեան եւ կենդանութեան, որոնք մեզ հասած են այդ ժամանակէն:

ԶԱՅՆ ՄԸ ԱՄԲՈՒՍԻՆ ՄԷՋԷՆ

Զանգերը ղողանջեցին եւ աւանդական տարազներով Արաբ Տիկիմներ երգեցին իրենց ուրախ երգերը: Հետաքրքիր ամբոյնը շրջապատած էր Պատրիարքը: Պատրիարքական շքախումբը երբ կը պատրաստուէր հեռանալ այդ հիւրըմկալ քաղաքէն, ձայն մը լսուեցաւ ամբոյնի մէջէն: Բառերը անկասկած որ Հայերէն էին: Պատրիարք Հայրը ինքզինքը դէմ յամդիման գտաւ տարիքոտ մարդու մը: Ան Հայու դիմագիծ ունէր:

Պատրիարք Հայրը հետաքրքրուած հարցուց թէ իրապէս Հայ մըն էր: Ապա տատամսոտ քայլերով յառաջ ընթանալով, ծերունիին հարցուց Պատրիարք Հօր թէ կը փափաքի՞ իր տունը այցելել:

Պատրիարք Հայրը սիրով ընդունեց ծերունիին Հայուն առաջարկը եւ իր տունը առաջնորդունցաւ:

Շրջապատուած իր ընտանիքով (չորս մամշ գաւակներ եւ չորս աղջիկներ, որոնցմէ մէկ քանին Հայաստան ուսանած էին) ծերունի Վարդանը հիւրըմկալը եղաւ Սրբազան Հօր:

Այս անակմկալ միջադէպը Պատրիարք Հօր բազմազբաղ շաբաթուայ ամենէն համգիստ, համելի եւ յուզիչ պահերէն մէկն էր:

Հեռաւոր հորիզոնին մէջ Նաբաւ լեռան գագաթը կ'երեւէր ամպերու տակ: Հոս այն աւանդական վայրն է ուր թաղուած է Մովսէս Մարգարէն: Պատրիարք Հայրը ընդունունցաւ Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան անդամի մը կողմէ: Այս Լատին Միաբանը լայնածաւալ հմագիտական աշխատանք տարած է այդ վայրին մէջ եւ ճանչուած դէմք մըն է, եւ խոր սէր ունի հմագիտութեան եւ պատմութեան հանդէպ: Այս Միաբանութեան հիմնադիրը, Ս. Ֆրանչիսկոսը, ժողովագործը ըլլալով Իտալացի հարուստ ընտանիքի մը, թողնելով համբաւ եւ հարստութիւն, մախրմտրած է ապրիլ աղքատիկ, մուրացկան եւ անտուն կեանք մը, իր հոգեւոր կոչումը իրագործելու համար:

Զմայած որ այս Միաբանութիւնը աղքատութեան ուխտ կ'առնէ, բայց անկարելի է Պատրիարք Հօր բարի Վերադարձ մաղթել առանց յուշանուէր մը տալու:

Ամման վերադառնալով կարն համգիստէ մը յետոյ Պատրիարք Սրբազան Հայրը հրաւիրունցաւ ընդունելութեան մը կազմակերպուած Հայ Համայնքային Խորհուրդին կողմէ:

Սրբազան Հայրը պատեհութիւնը ունեցաւ խորհրդակցելու գաղութի ընդհանուր հարցերու մասին եւ իր թելադրութիւնները ընելու անոնց կենսական խնդիրներու լուծման մասին: Սրբազան Հայրը մաւն մկատի առաւ Հայ Համայնքային Խորհուրդի պարտականութիւնները եւ Հայց. եկեղեցւոյ կազմակերպման դրոյթը որոնք կարիքը ունին վերատեսուքեան:

Յաջորդ օրը, որ Սրբազան Հօր վերջին օրն էր Յորդանանի մէջ, Պատրիարքը ընդունունցաւ Իսլամ գերագոյն դատաւոր Շէյխ Մուհամմէտ Մուհէյլամի կողմէ: Երկու հոգեւոր պետերը կրօնական հարցերու շուրջ կարծիքներ փոխանակեցին հանելի մթնոլորտի մը մէջ:

Նոյն օրը Սրբազան Հայրը առիթը ունեցաւ տեսնուելու Ամմանի Պապական մուրակ Մօմս. Ռաուֆ Նաճմարի հետ: Նաեւ տեսակցութիւն ունեցաւ Ազգային Մարզական Միութեան

մերկայացուցիչներում հետ:

ՊԱՏՐԻԱՐԻՆ Ի ՊԱՏՐԻ ՏՐՈՒԱԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սրբազան Հոր Յորդանանան այցելութիւնը կը մօտեմար իր աւարտին: Նոյն գիշերուայ ժամը 8իմ Պատրիարք Սրբազանի անունով հիւրասիրութեամբ մը հրաւիրուեցան Յորդանանան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, խորհրդարանի անդամներ, օտար դիւանագետներ, ինչպէս նաեւ զաղութի երեւելի դէմքեր « Hussein Sport City » համալիրին մէջ:

Զորեքշաբթի, Սեպտ. 19ի առաւօտեան, Պատրիարքական շքախումբը ճամբայ ելաւ դէպի կամուրջ եւ Երուսաղէմ հասաւ ժամը 11իմ:

Մինչ զանգակները կը դողամշէին եւ փոքրիկ մանուկները կը ցնծային, Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան, ուղղուեցաւ դէպի Ս. Յակոբեանց Մայրավանք թափօրով մը՝ առաջնորդութեամբ Ս. Թարգմնչաց երկրդ. Վարժարանի աշակերտութեան, ժառանգաւոր սաներու, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ համայն ժողովուրդին:

Հոմ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատրան մէջ Պատրիարք Հայրը ծուկի եկաւ եւ կատարեց իր ուխտը:

Տէրը Պատրիարք Հոր պահպանման էր եւ կը հետեւէր անոր իւրաքանչիւր քայլին:

Ներկայիս արդէմ գահակալը Ս. Աթոռին, մոր ոյժերով պիտի լծուի աշխատանքի եւ իր արդար ծառայութիւնը պիտի մատուցամէ իր հօտին:

Ամամ, Յորդանամ, Թագաւորական Պալատին մէջ, Թորգոմ
Պատրիարք Մամուկեանի առաջին համոյիպումը Նորին Վեհ. Հիւսէյն
Թագաւորին եւ եղբոր՝ Նորին Վսեմ. Հասամ արքայազարմին հետ
(15 Սեպտ. 1990)

Թորգոմ Պատրիարք Մամուկեան, Ամամ, Յորդանամ,
Նորին Վեհ. Հիւսէյն Թագաւորէն Արքայական Հրովարտակը
(Ֆէրման) ստացած պատիւն (15 Սեպտ. 1990)

Ամմամ, Յորդանամ, Թորգոմ Պատրիարքի " Հրաշափառով"
մուտքը Ս. Թադէոս եկեղեցիմ: Զախէմ՝ Հայրիկ Վրդ. Գալայնեամ,
Սեւամ եպս. Ղարիպեամ, Համբարձում Վրդ. Քէշիշեամ, Վահամ եպս.
Թօփալեամ (14 Սեպտ. 1990)

Ամմամ, Յորդանամ, Թորգոմ Պատրիարք Խզպաշեամ-Կիւլպէնկեամ
Մամկապարտէզի մամուկներում ետտ: Նկարիմ մեջ՝ Վահամ եպս. Թօփալեամ՝
Պոգեւոր Վերատեսուչ, Տիկիմ Տիգրամուհի Զրգրըզնեամ եւ Օր. Գառնի
Զրգրըզնեամ (15 Սեպտ. 1990)

Ամամ, Յորդանամ, Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան
Ամամի Մարգական Միութեան Վարչական կազմի անդամներուն
հետ (15 Սեպտ. 1990)

Ամամ, Յորդանամ, Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան
Ամամի Հայ Մարմաակրթական Ընդհանուր Միութեան Վարչական
կազմի անդամներուն հետ (16 Սեպտ. 1990)

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿՐՕՆԻՑ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԱՅՑԵԼԷ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Ամն. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան ի տես պատերազմի սարսափներու, իր աղօթքները կը մատուցամէ խաղաղութեան համար:

Չորեքշաբթի, 21 Նոյեմբերին, Իսրայէլի Կրօնից մախարար՝ Վսեմ. Ամեր Ծաքի պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Երուսաղէմի Պատրիարք Ամն. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեանին:

Վսեմ. Նախարարին կ'ընկերամային Նախարարութեան Ընդհանուր Տնօրէն՝ Տրթ. Նիսսիմ Տամմա, Նախարարութեան Բրիտանական բաժանմունքի Տնօրէն՝ Պր. Ռարի Մոր եւ Նախարարութեան Արեւմտեան Ափի Կրօնական հարցերու պատասխանատու՝ Պր. Ծմուէլ Համպրկըր:

Իսրայէլի Նախարարը Պատրիարքարանի մուտքին դիմաւորուեցաւ Ս. Աթոռոյս մօրըմտիք Լուսարարապետ՝ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեանի կողմէ, եւ առաջմօրդուեցաւ Պատրիարքարանի ղաեւին:

Վսեմ. Ամեր Ծաքի Ամն. Սրբազան Պատրիարք Հօր Գահակալութեան առթիւ Իսրայէլի Կառավարութեան պաշտօնական շնորհաւորութիւնները յայտնեց:

Ամն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց Վսեմ. Նախարարին եւ շնշտեց որ մերկայիս բաւորի հիմնական մտահոգութիւնը պատերազմի սպառնալիքն է, որուն հետեւանքները աղիտալի պիտի ըլլան:

« Պատերազմները ոչ որի համար բարիք են », Սրբազան Հայրը ըսաւ:

Ամն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը խաղաղութեան մաղթանք ըրաւ որ աշխարհի այս շրջանը, որ մերկայիս ծանր ու տագմապալի օրերու մէջ կը գտնուի, պատերազմի թատերարեմ մը չը դառնայ:

« Մենք մեր եկեղեցիին մէջ ամէն օր կ'աղօթենք խաղաղութեան համար », ամ ըսաւ:

Վսեմ. Ամեր Ծաքի համակարծիք էր Սրբազան Հօր եւ յուսալից՝ որ աւելի խոհեմ համագործակցութեամբ պատերազմի վտանգը կը հեռանայ եւ խաղաղութիւնը կը տիրէ այս երկրին մէջ:

Կրօնից Նախարար ըմտրուելէն ետք, Վսեմ. Ամեր Ծաքիի Առաջին այցելութիւնն էր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին:

Ընդունելութիւնը տնեց մօտաւորապէս կէս ժամ:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԵՏԸ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Զորքշաքթի, Հոկտեմբեր 31-ին, Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք Ամեմ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Իսրայէլի Նախագահ Հայիմ Զէրցօ-կիմ: Այս պետական այցելութիւնը կը կատարուէր Ամեմ. Սրբազան Պատրիարք Հօր Գահա-կալութեան արարողութեմէն չորս օրեր ետք:

Սոյն այցելութեան ըմբացքին, Պատրիարք Հօր կ'ըմկերակցէին մորըմտիր Լուսարա-րապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեանը եւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ զանազան Թեմերու Առաջնորդները:

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէմ Ա.ի մերկայացուցիչ՝ Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպս. Պօղապալեանը Իսրայէլի Կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնեց այն առաջնահերթ օգնութեան համար՝ որ Իսրայէլի Կառավարութիւնը ցուցաբերեց 7 Դեկտ. 1988ի երկրա-շարժի աղէտի ըմբացքին:

Ներկայ էին Գերշ. Տ. Յակոբ Եպս. Վարդանեան՝ Մարսիլիոյ մէջ Կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխամորդ, Գերշ. Տ. Տիրայր Արքեպս. Մարտիկեան, Առաջնորդ Հայց. Առա-քելական Եկեղեցւոյ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Թեմերում, Գերշ. Տ. Գիսակ Եպս. Մու-րատեան՝ Առաջնորդական Տեղապահ Արժամքիմի եւ Գերշ. Տ. Վահան Եպս. Թօփալեան, Հոգեւոր Վերատեսուչը Յորդանմանի:

Հայ Եկեղեցւոյ Առաջնորդները եւ Իսրայէլի Նախագահը կարճ համդիպման ըմբացքին զրուցեցին Իսրայէլի Կառավարութեան եւ Հայ Համայնքի միջեւ գոյութիւն ունեցող լաւ յարաբերութիւններում մասին, եւ յուսալից էին որ այս յարաբերութիւնները, որոնք մշակուեցան 1988 թուականի երկրաշարժի հետեւանքով, հետզհետէ աւելի պիտի զարգանան ու աճին:

Ամեմ. Սրբազան Պատրիարք Հայրը մտահոգ էր մանւ Արաբ-Հրեայ կրօնական եւ քաղա-քական ծայրայեղութեանց համար եւ շեշտեց որ տարբեր գաղափարախօսութիւններու միջեւ պէտք է որ աւելի լայն բանակցութիւններ կատարուին եւ իրար հասկացողութեան պայ-մաններ ստեղծուին:

Նախագահ Զէրցօկմ ալ իր հերթին այն գաղափարը յայտնեց որ Ս. Երկրի տարբեր փոքրամասնութիւններու միջեւ աւելի սերտ եւ հաստատուն յարաբերութիւններ պէտք է որ գոյանան:

Յարգելի Նախագահը Հայկական ձեռագիրներու եւ ձեռագրաց արուեստի մասին իր խոր, անձնական հետաքրքրութիւնը յայտնեց:

Նախագահ

Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեան կ'այցելէ Իսրայէլի
Հայիմ Հերժոկին (31 Հոկտ. 1980)

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒՆՆԵՐ Ս. ԹՈՐԳՈՍ ԱՐԺԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԱՅՅՈՂ ՀԱՅՖԱՅԻ ԵՒ ԵԱՖԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ

Հայֆայի եւ Եաֆայի գաղութները կարելոր դեր խաղացած են Պաղեստինի Հայ գաղութի մեջ:

Իրարմէ ոչ հեռու գտնուող Միջերկրականի ծովափնայ այս գոյգ քաղաքները կարելոր պատմական ամցեալ մը ունեցած են:

Պաղեստինի այս քաղաքներում մէջ Հայերը հաստատուած են 17-18րդ դարերում, Օսմանեան տիրապետութեան շրջանիմ: Բայց Հայկական աւելի հոծ գամգուածներ գաղթած են այս շրջանները 1915 թուականիմ, երիտասարդ Թուրքերու կողմէ գործադրուած ցեղասպանութեան ետք, ապաստան գտնելով Հայֆայի, Աքքէյի, Աթլիթի, Եաֆայի, եւ հիւսիսայիմ Պաղեստինի այլ քաղաքներում մէջ:

Հայֆա եւ Եաֆա, այս գոյգ քաղաքները հարիրամեակներէ ի վեր կապուած եղած են երուսաղէմի Ս. Աթոռիմ: Ամոմք եղած են ազգայիմ կեդրոններ եւ իրենց մպաստը բերած Հայ դաստիարակչական, միութեանական եւ մշակութայիմ կեանքիմ:

Սրբազան Պատրիարք Հօր այցելութիւնը Հայֆա տեղի ունեցաւ 23, 24, եւ 25 Նոյեմբերիմ: Հայֆայի Հայ համայնքը արդէն տեղեակ էր Սրբազան Հօր այս պաշտօնական այցիմ մասիմ եւ պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսած էր:

Ուրբաթ, 23 Նոյեմբերի երեկոյեան ժամը 7իմ Սրբազան Պատրիարքիմ ի պատիւ հի - րասիրութիւնը տեղի ունեցաւ Հայֆայի Հ.Մ.Ը.Մ.ի ակումբիմ մէջ:

Ներկայ էիմ Հոգեւոր Հովիւ Հոգշ. Ս. Ամուշաւան Ծ. Վրդ. Զղջանեանը, Գաւազամա - կիր Հոգշ. Ս. Համբարձում Վրդ. Քէշիշեանը, գաղութի երեսելի դէմքեր, իմչպէս մասն Հայֆայի, Նազարէթի եւ Աքքէյի կրօնական համայնքներու պետերը:

Հոգեւոր Հովիւր իր ուղերձը կարդաց եւ բարեմաղթութիւնները ըրաւ Պատրիարք Հօր եւ ըսաւ որ Ամեն. Ս. Թորգոմ Պատրիարքի գահակալութեան շրջամը պիտի ըլլայ կրօնա - կան, ազգայիմ եւ մշակութայիմ գարթօմքի շրջամ մը:

Բացման խօսքով համղէս եկաւ ակումբի ատենապետ՝ Տիար Երեմ Լափանեանը: Ամ բարի գալուստ մաղթեց Պատրիարք Հօր եւ ըսաւ որ Հայֆայի գաղութը ուրախ եւ խանդավառ է իր մոր Պատրիարքով, եւ աւելցուց « Զերդ Ամենապատուութեան հովանաւորութեան տակ պիտի աշխատիմք մեր գաղութիմ պայծառացման համար »:

Ապա խօսք առաւ Հայֆայի շրջանի Բամա գիւղի յայտնի մտաւորական, Հայֆայի Համալսարանի դասախօս՝ Օր. Ժորժէ Աւագեանը, որ իր հերթիմ Պատրիարք Հօր բարեմաղ - րութիւնները ըրաւ Եբրայերէն եւ Արաբերէն լեզուներով:

Պատանի երիտասարդ-երիտասարդուհիներ խանդավառութեամբ արտասանեցիմ եւ Հայերէն երգեր երգեցիմ:

Ապա Ամեն. Ս. Թորգոմ Պատրիարքը իր խոր գգացումները արտայայտեց եւ շնորհակա - րութիւնները յայտնեց գաղութի ղեկավարներում իրենց կազմակերպութեան համար:

Ամ ի միջի այլոց ըսաւ որ « հարկաւոր է մեր եկեղեցական եւ ազգայիմ արժէքները կենդանի պահել եւ մեր աշխատանքը կեդրոնացնել մեր մորահաս սերունդիմ վրայ, ամոմք ջամբելով մեր Հայեցի արժէքներում հպարտութիւնը »:

Ծաբաթ, 24 Նոյեմբերիմ, Ս. Պատրիարք Հայրը իր ամդրանիկ Պատարագը մատուց Ս. եղիա մատարան մէջ: Հաւատացեալ ժողովուրդի հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր մատուռը:

Ս. Պատարագիմ մասնակցութիւնը բերաւ Հայֆայի երկսեռ երգչախումբը:

Քարոզի ըմթացքիմ, Ս. Պատրիարք Հայրը մէջբերումներ ըրաւ Հիմ Կտակարանէն եւ խօսեցաւ եղիա Մարգարէի մասիմ եւ ըսաւ. « Թող Մարգարէի հաւատը եւ հաստատակամու - րիւնը մեզ առաջնորդէ մեր կեանքիմ մէջ »:

Ս. Պատարագի աւարտիմ, Թայպէ գիւղիմ մէջ, գաղութիմ կողմէ Պատրիարք Հօր ի պատիւ ճաշկերոյթ տրուեցաւ:

Հայֆայի գաղութը հիմնադրուած է 1880-ական թուականներում: 1927 թուականիմ

գաղութը հիմնած է իր եկեղեցին:

Այժմ Հայֆայի մէջ 400 Հայեր կը բնակին (70 ընտանիք): Հայֆայի յարակից շրջաններն են Նազարէթը, Աքքէն, Ռամա գիւղը, ուր կ'ապրին 25 Հայ ընտանիքներ:

Հայֆայի մէջ կը գործեն Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Հ.Օ.Մ. միութիւնները: 1920-ական թուականներուն Հայկ. Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը եւ Հայ Երիտասարդ Միութիւնը հաստատեցին իրենց մասնաճիւղերը Հայֆայի մէջ: Հոն է որ հիմնուած է Հ.Ե.Մ.ի առաջին ակումբը Պաղեստինի մէջ՝ 1929ի ամբամ:

Հայերէն լեզուի միօրեայ դասեր ալ կը տրուին Հոգեշնորհ Հովիւին եւ մուրեալ ուսուցիչներու կողմէ:

ԵԱՖԱՅԻ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Եաֆայի Հայ գաղութը կազմաւորուած է 1780-ական թուականներուն: Եաֆայի ծովեզերքին վրայ Հայերը հիմնած են եկեղեցի մը՝ որ Ա. Նիկողայոս կը կոչուի:

1798 թուականին, Նափուիոն Պօմափարթ իր Եգիպտական արշաւանքի ժամանակ, Եաֆա ալ կ'այցելէ, եւ կ'ըսուի թէ իր զինուորներուն հետ Հայոց Վանքին մէջ իջեւանած է:

Եաֆայի մէջ կ'ապրին 60 Հայ ընտանիքներ (300 հոգի): Եաֆան որպէս մաւառական գիւտ քաղաք, իր հերթին կարեւոր դեր խաղցած է երկրի քաղաքական, տնտեսական, մշակութային եւ ազգային պատմութեան մէջ: Իսկ Հայերն ալ որպէս արհեստագործներ՝ իրենց մասնակցութիւնը բերած են քաղաքի ընկերային-տնտեսական կեանքին ու բարգաւաճման:

Եաֆայի մէջ կը գործեն Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Հ.Օ.Մ. ակումբները: Հայկ. Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնն ալ ունեցած է իր գործօն պատմական շրջանը:

Հայֆա կատարած պաշտօնական այցելութենէն ետք, Երուսաղէմի Պատրիարքը այցելեց Եաֆայի Հայ գաղութին:

Ուրբաթ, 7 Դեկտեմբերին, Ա. Պատրիարք Հայրը Երուսաղէմէն այցելեց Եաֆա եւ ընդունուեցաւ գաղութի միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան եւ համայնքի անդամներու կողմէ:

Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ Եաֆայի Վանքին մէջ: Ներկայ էին Եաֆայի կրօնական պետերը:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Պր. Սարգիս Եագուպեանը, որ բարի գալուստ մաղթեց Սրբազան Հօր եւ արտայայտեց Եաֆայի Հայ համայնքի ուրախութիւնը այս բացառիկ առիթով:

Ապա Հ.Օ.Մ.ի Տիկնամց Զանձնախմբի կողմէ խօսք առաւ Օր. Աղաւնի Գրիգորեան, ըսելով. « Բոլորին համար մենք ուրախութեամբ օր մըն է այս օրը: Պատրիարքի ներկայութիւնը մեր բոլորին կը խանդավառէ եւ մեզ աւելի եռանդով կը մղէ մեր ազգային-կրօնական եւ դաստիարակչական պարտականութիւններուն »:

Ապա, միօրեայ վարժարանի աշակերտները երգեցին եւ հայեցի շումշով արտասանեցին:

Օր. Արփիկ Ծօթիկեան սրինգի վրայ Հայկական երաժշտական կտորներ մուսկանդ եւ ուրախացուց բոլորին:

Տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ՝ Հոգշ. Տ. Ամուշաւան Ծ. Վրդ. Զղջամեան իր ուղերձին մէջ շեշտեց որ Եաֆայի գաղութը Բորգոմ Պատրիարքի օրով մօր թափով եւ եռանդով պետք է լծուի իր պատասխանատու գործերուն:

Ապա խօսք առաւ Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը: Ան իր գոհունակութիւնը յայտնեց միօրեայ վարժարանի ուսուցիչներու եւ աշակերտներու ջանքերուն եւ նիգերուն, քաջալերեց ուսուցիչներու մուրիւմը եւ ժամանակի գոհադութիւնը, կատարելով իրենց պարտականութիւնը հանդէպ ազգին, պատրաստելով եւ Հայեցիօրէն դաստիարակելով մեր մօր սերունդը:

Ան մաղթեց որ յառաջիկայ տարիներուն աւելի մեծ աշխատանքներով արդիւնաւորուի Եաֆայի Հայ գաղութը եւ կերտէ իր փայլուն ապագան:

Շաբաթ, 8 Դեկտեմբերին, Եաֆայի Ա. Նիկողայոս մատրան մէջ տեղի ունեցաւ հանգիստը Պատարագ: Եաֆայի Հայ գաղութը հրմուած էր որ Երուսաղէմի Պատրիարքը պիտի պատարագէր Եաֆայի եկեղեցիին մէջ: Այդ օրը իրենց համար տօն էր ուրախութեամբ, ըլլալով մաւն տօնը եկեղեցւոյ պաշտպան Սուրբին, Որ մանչցուած է իբրեւ « պաշտպան մաւաւարաց »:

Պատրիարք Հայրը Հայերէն եւ Անգլերէն լեզուներով քարոզեց 7 Դեկտ. 1988-ի Հայաստանի ահաւոր երկրաշարժի ու ամոր ետեւումը դարձած սոսիալական ծանր վիճակի մասին, որոնց անձնագլու ապահովումն եղած էր:

Շեշտեց որ Հայրենիքի ժողովուրդը, մասնաւոր վերաւորներն ու երկրաշարժի վերադարձները, կարիքը ունին Քրիստոնէական նշմարիտ կրօնի ուսուցման, հոգեկան սնունդի եւ Աւետարաններու: Այդ բոլորը ամենց հայրապետի համար Տիեզ. օրհնութեան եւ մեր ժողովուրդի գոհաւորութեան ռզին կ'ապահովին:

Համդիսաւոր Ս. Պատարագը վերջ գտաւ հոգեհանգիստով մը՝ ի յիշատակ բոլոր ամենց՝ որոնց գոհուեցան Հայաստանի երկրաշարժի աղէտին:

Սրբազան Պատրիարքը Սուրբ Խորանին սպասարկող երեք երիտասարդներուն « ուրաք կրելու » արտօնութիւն շնորհեց:

Ս. Պատարագէն ետը Սրբազան Պատրիարք Հայրը մաշի հիւրասիրուեցաւ հին Եաֆայի ճաշարաններէ մէկուն մէջ: Հոն Յովնակ բարեմադրութիւններ եղան առողջութեան, յաջողութեան եւ արեւշատութեան:

Այսպիսով, Պատրիարք Հայրը իր պաշտօնական այցելութիւնը տուած եղաւ Հայֆայի եւ Եաֆայի զոյգ գաղութներուն եւ աւելի շերմացուց ամենց մէջ սէրը համդէպ ազգիմ եւ Հայց. Առաքելական Սուրբ Եկեղեցիին:

Կարծէ յիշել որ Պատրիարքական այս պատարագները մախրմբաց մը չեն ունեցած զէք վերջին տասնամեակներու տարեգրութեանց մէջ:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀՅՐ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՄՈՒՏԻՔԸ ԲԵԹՂԵՆԷՄ

Նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն, 30 Նոյեմբեր 1990 Ուրբաթ, կէսօրուան ժամը 12.30ին, Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը, Ս. Յակոբեանց միաբանութեան ամրամներով ճամբայ ելաւ Մայրավանքն եւ ուղղուեցաւ հասցաւ՝ Ս. Ծմնդեան քաղաքը, տալու համար Պատրիարքական առաջին պաշտօնական այցելութիւնը Քրիստոնէական հիմազոյմ Տաճարին եւ երկրորդ մեծագոյմ Սրբավայրին:

Ժամը 1ին, Նորին. Ամենապատուութիւնը իր շրախումբով հասաւ Ս. Ծմնդեան հրապարակը, ուր կը սպասէր դպրաց դասը, գլխաւորութեամբ Բեթղենէի վանուց Տեսչին, ինչպէս նաեւ Ս. Թարգմաշաց Վարժարանի աշակերտութեան, գլխաւորութեամբ իրենց Տեսչին: Հոն էին նաեւ Բեթղենէի քաղաքապետը, Զինուորական կառավարիչը եւ շրջակայ գիւղերու (Պէյթ Ծալա եւ Պէյթ Սահուր) թաղապետները, ուր նաեւ Ս. Ծմնդեան վանուց Յունաց եւ Լատինաց Տեսուչները, որոնք ողջագութեանց Նորին. Ամենապատուութեան հետ, երբ այս վերջինը կ'իջնէր ինքնաշարժէն, ու միացան թափօրին որ ուղղուեցաւ Ս. Ծմնդեան Տաճար՝ « Խորհուրդ Մեծ » շարականի երգեցողութեամբ, յար եւ մամ Ս. Ծմնդեան թափօրական մուտքին:

Պատրիարք Սրբազան Հայրն ու Միաբանութիւնը ներգնով ամացմ սիւնազարդ գալիքէն: Մեր Եկեղեցւոյ մուտքին, Ս. Պատրիարքը զգեցաւ շուրջառ, ի ձեռին ունեցնով խաչ եւ զաւազան, եւ զոյգ բուրվառակիքներով եւ մոմակալներով իջան Ս. Ծմնդեան այրը, ուր կարդացուեցաւ Ս. Ծմնդեան Աւետարանը եւ ներգուեցաւ « Փառք ի բարձունս » հրեշտակային օրհներգը մանկացեալ Աստուծոյ:

Սրբազան Պատրիարքը եւ թափօրականք կատարեցին ման իրենց ուխտի երկրպագութիւնը Ս. Այրին եւ Մուրին:

Թափօրականք ապա բարձրացան Տաճարի Հայկական բաժինը, ուր Նորին. Ամենապատուութիւնը իր օրհնութիւնը տուաւ ներկաներուն, որմէ ետը « Խորհուրդ Մեծ »-ի Երգեցողութեամբ թափօրը ելաւ մեր վանուց Տեսչարանը, ուր խօսք առին Քաղաքապետ Էլիաս Ֆրէյն եւ Հայ Համայնքի Մուխթարը (Արաբերէնով), իրենց բարի գալուստի խօսքերուն Ֆրէյն եւ Հայ Համայնքի Մուխթարը (Արաբերէնով), իրենց բարի գալուստի խօսքերուն մէջ մաղթանքներ ընելով Պատրիարք Սրբազան Հօր երկար եւ արդիւնաշատ գահակալութեան: Մէջ մաղթանքներ ընելով Պատրիարք Սրբազան Հօր երկար եւ արդիւնաշատ գահակալութեան: Հուսկ յետոյ, Սրբազանը խօսք առնելով, Անգլերէնով, մաղթեց որ խաղաղութիւն տիրաւորուի Ս. Երկրին մէջ, որ մամաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին խառնաշփոթ վիճակէ մը պտտէ Ս. Երկրին մէջ, որ մամաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին խառնաշփոթ վիճակէ մը պտտէ Ս. Երկրին մէջ, որ մամաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին խառնաշփոթ վիճակէ մը պտտէ Ս. Երկրին մէջ, որ մամաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին խառնաշփոթ վիճակէ մը պտտէ Ս. Երկրին մէջ: Ըմպելիով եւ ամուշեղէնով պատուասիրուելէ ետք, օտար հիւրերը մեկնեցան գոհունակ:

Այսպիսով յարգուած եղաւ Յան Ա. Տեղեաց գոյավիճակի տրամադրութիւններէն միմ, ըստ որում Ս. Քաղաքի երեք Պատրիարքներէն իւրաքանչիւրիմ իրաւունքն է պաշտօնական մուտք գործել թէ՛ Ս. Յարութեան եւ թէ՛ Ս. Ծմողեան Տաճարներէն մերս, իրենց բնութիւնը կամ գահակալութիւնը յաջորդող օրերուն կամ ամիսներուն:

Ապա Սրբազան Պատրիարք Հայրը համդիպում ունեցաւ Վանքիմ մէկ սրահիմ մէջ հաւաքուած Բեթղեհեմցի եւ Երուսաղէմէն եկած Հայերուն հետ: Քաջալերեց Հայ դպրոցի մը կազմութիւնը մանուկներուն եւ պատանիներուն Հայեցի Դաստիարակութեան համար:

Թորգոմ Պատրիարք Մանուկեանի առաջիմ պաշտօնական մուտքը
Բեթղեհեմ, Ծմողեան Ս. Այրիմ (30 Նոյ. 1990)

Տրւնութիւն Ծայրագոյն Վարդապետի աստիճանի, ձեռամբ
Թորգոմ Պատրիարք Մամուկեանի (29 Հոկտ. 1990), 5 եպիսկոպոսներու
եւ 2 Վարդապետներու: Զախէմ՝ Վիգէմ Վրդ. Այրազեան, Գիսակ Եպս.
Մուրատեան, Սեւան Եպս. Ղարիպեան, Յակոբ Եպս. Վարդամեան, Վաղարշ
Եպս. Խաչատուրեան, Վահան Եպս. Թօփալեան, Նուրիան Վրդ. Մամուկեան

Թորգոմ Պատրիարք Մամուկեանի Գահակալութեան առիթով
(27 Հոկտ. 1990) խմբամկար հոգեւորականներու

ԱՅՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐՏԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱԻԱԶԱՆԻ ՏՃԻՋՈՒԹԻՒՆ

Զ9 Հոկտեմբեր, Երկուշաբթի, Պատրիարք Սրբազանի Գահակալութեամբ վաղորդայնիմ, Երեկոյեան ժամերգութեմէն ետք, մօրիմ Ամեմապատուութիւնը Ծայրագոյն վարդապետութեամբ 10 աստիճանները շնորհեց Ս. Աթոռոյս Միաբաններէն հետեւեալ եօթիմ։-

- 1) Գերշ. Ս. Յակոբ Եպս. Վարդանեամ,
- 2) Գերշ. Ս. Վաղարշ Եպս. Խաչատուրեան,
- 4) Գերշ. Ս. Սեւան Եպս. Ղարիպեան,
- 5) Գերշ. Ս. Վահան Եպս. Թօփալեան,
- 6) Գերշ. Ս. Գիսակ Եպս. Մուրատեան,
- 7) Հոգշ. Ս. Նուրիհան Վրդ. Մամուկեան,
- 8) Հոգշ. Ս. Վիգէմ Վրդ. Այրազեան:

Ասոնցմէ հիմզը թէն Եպիսկոպոսութեամբ օծմամբ արժանացած, չէիմ մախապէս ընդունած Ծայրագոյն վարդապետութեամբ աստիճանը։ Իսկ վերջիմ Երկուքը, իբրեւ տարիներու վաստակ ունեցող հոգեւորականներ, արժանի մկատուեցան այդ աստիճանիմ։

Արարողութեանց խարտաւելակմ էր Ս. Աթոռոյս մօրըմտիր Լուսարարապետ Գերշ. Ս. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան։

Եօթմ ալ ծմրադիր Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հօր շուրջ, յատուկ աղօթքներու, ըմթեր-ցուածներու եւ շարականներու ըմթացքիմ, ընդունեցիմ այնքան կարեւոր մկատուած աստիճանները։

Առաջիմը խումբէմ, օծակիցը Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հօր, Քառորդ դարէ ի վեր հովուելէ ետք Հարաւայնիմ Ֆրանսայի գաղութը, իբր Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Մարտիրոս եւ շրջակայից, պիտի վերադառնայ Ս. Աթոռ եւ Նորիմ Ամեմապատուութեամբ կողմէ մշամակուած է Պատրիարքական փոխանորդ։ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է 1985իմ։

Յաջորդ երեքը 1988իմ Եպիսկոպոսացած են։ Ս. Վաղարշ եւ Ս. Սեւան Եպիսկոպոսներ կը մնան Ս. Աթոռոյս մէջ, առաջիմը վարելով Ս. Յարութեան համաքրիստոնէական Տաճարի, իսկ միւսը՝ Ս. Հրեշտակապետաց Վանուց Տեսչութեան պաշտօնը, բազում տարիներէ ի վեր։ Իսկ Ս. Վահան Եպս. ալ տարիներու վաստակ ունի իբր Հովիւ եւ Հոգեւոր վերատեսուչ Յորդանանի Հայ համայնքիմ։

Ս. Նուրիհան Ծ. Վրդ. բաւական տարիներէ ի վեր կը գտնուի Միացեալ Նահանգներ եւ այժմ Հովիւմ է Սփրինկֆիլտի (Մէտէչուսէթս) համայնքիմ։ Ատեմ մը Պաշտօնավարած է իբր հովիւ Հոլանտահայ փոքրաթիւ գաղութիմ։

Ս. Վիգէմ Ծ. Վրդ. Հոգեւոր վերատեսուչմ է Զուիցերիոյ Հայ Գաղութիմ, հաստատուած ի Ժնեւ, մօտէմ մասնակցելով միջ-Եկեղեցական եւ Էքումէնիք շարժումներու։

Սիւն ջերմօրէմ կը շնորհաւորէ Եօթը Հոգեւորականներմ ալ, եւ ի դիմաց Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հօր, երկար եւ արդիւնաշատ տարիներու գործունէութիւմ մաղթելով իրեմց։

ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ ԿՐ ՇՆՈՐՀՈՒԻ

Շաբաթ 1 Սեպտեմբեր 1990ին Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք՝ Ամեն. Ս. Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան երկու տարեց ամդամներու « Ծայրագոյմ Վարդապետութեան աստիճան » շնորհեց:

Այդ տիտղոսիմ արժամացան Հոգշ. Ս. Ամուշաւան Վրդ. Զղջամեանը եւ Հոգշ. Ս. Ժիրայր Վրդ. Թաշճեանը:

Այս արարողութեամբ Վարդապետական տասը աստիճաններ կը շնորհուիմ թեկնածուիմ:

Յիշեալ երկու Հոգեւոր Հայրերը Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան երկարամեայ ամդամներն են: Հոգշ. Ս. Ժիրայր Վրդ. Թաշճեանը կրօնագիտական մարզիմ մէջ ծաւալում աշխատանք տարած է, մինչ Հոգշ. Ս. Ամուշաւան Վրդ. Զղջամեան լեզուաբանական գիտութիւններում մէջ հմտացած է:

Հայր Ամուշաւան իր կեանքի վառ տարիները մուխրած է լեզուաբանութեան ճիւղերում, ուսումնասիրելով ինքն լեզուներ: Հայերէնի թարգմանած է « Համաւորապիի Օրինագիրքը » եւ ուսումնասիրական խմամեալ աշխատանք մը մուխրած է Հայերէնի մեծամում լեզուաբան Հրաշեայ Անառեանին: Հոգշ. Ս. Ժիրայր Վրդ. Թաշճեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ արարողական կարգ մը գիրքերու եւ ուղեցոյցներու թարգմանութեամբ զբաղած է տարիներու ընթացքին:

Տեղեկատու Դիւանը հարցազրոյց մը վարեց երկու վարդապետներում հետ: Ամոմը ըսիմ որ եկեղեցական կոչումը ունեցած են շատ փոքր տարիքն:

- Հայր Զղջամեան ըսաւ.- « Դեռ մանուկ հասակէս զգացի որ եկեղեցիին կը պատկանիմ, ես զիմքս ուրիշ բան չեմ կրմար երեւակայել եթէ ոչ՝ միայն հոգեւորական մը »:

- Հայր Թաշճեան ըսաւ.- « Ես կրօնասէր ըմտամիքի մը միջավայրի մէջ մեծցած եմ, ծնողքս աստուածավախ եղած է եւ միշտ եկեղեցի յաճախած: Փոքր տարիքէս ես իմն ապահով կը զգայի եկեղեցւոյ մէջ »:

Հոգշ. Ս. Ամուշաւան Վրդ. Զղջամեան ծնած է Հալէպ եւ Երուսաղեմ եկած է 12 տարեկանին ու մտած Հայոց Պատրիարքարանի Ժառանգաւորաց Վարժարանը: Կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1951ին: Երուսաղեմի մշամաւոր « Ecole Biblique » դպրոցին մէջ ծանօթացած է Աքքատեան բեւեռագիրքերում: Իր բարձրագոյմ ուսումը շարունակած է Փարիզ, Սորպոնի Համալսարանին մէջ, որմէ ետք մշամակուած է հոգեւոր հովիւ Սէյմը Էթիէնի (Լիոնի մօտ): Թուով հազարի հասնող Հայ գաղութը համեստ մատուռ մը ունէր այնտեղ՝ որ փոխարինուեցաւ մօր եկեղեցիով մը:

Հայր Զղջամեան Երուսաղեմ վերադարձաւ դասաւանդելու եւ Կիւլպենկեան Մատեմադարանի տեսչութեան պաշտօնը ստանձնելու համար: Միաժամանակ դասաւանդած է Ս. Թարգմանչաց Երկրդ. Վարժարանին մէջ: Իր ջանքերով Ֆրանսերէն լեզուի դասընթացք մը հաստատուած է Վարժարանին մերս: Հայր Զղջամեան գրասէր հոգեւորական մը եղած է: Ամ քաջալերած է իր աշակերտներում որ յաճախեն Կիւլպենկեան Մատեմադարան եւ զբաղուիմ ըմբերցանութեամբ: Մատեմադարանին մէջ փափաքը կը ծագի Եգիպտական Հերոկլիֆներու հոյակապ աշխարհը երթալու եւ սէր կ'ունենայ առաջնորդուելու դէպի ինքն աշխարհ:

Իր յաջորդ պաշտօնավարումը Ամման, Յորդանանի մէջ էր, ուր շուրջ 7000 Հայ կ'ապրէր: Հոն 15 տարի որպէս Հոգեւոր Հովիւ իր ծառայութիւնը բերելէ ետք (որու ընթացքին հոն կը կառուցուի մօր դպրոց եւ եկեղեցի), կարճ ժամանակուամ մը համար Երուսաղեմ կը վերադառնայ, որմէ ետք Շուէտի Հոգեւոր Հովիւ կը մշամակուի 1981ին: Սկանտինաւեան այդ երկրին մէջ 6000 Հայեր կ'ապրին: 1986ին դարձեալ Երուսաղեմ կը վերադառնայ:

Հայր Թաշճեան, որ Լիբանանէն է, կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է

1960թմ: Տարի մը ետք Թորոնթո, Գամատա կը ղրկուի, ուր 14 տարի կը մնայ: Ամե-
նայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանաւ 1975իմ Միլանո կը ղրկուի, իրեն հոգեւոր
հովիւ այդ փոքրիկ գաղութիմ:

Իտալիոյ Հայ գաղութը շուրջ 1000ի կը հասնէր: Իր առաջին պարտականու-
թիւնն էր Հայերէմ գիրքեր Իտալերէմի թարգմանել տալ: Աղօթագիրք մը եւս կը
քարգմանէ:

Իտալիոյ մէջ երկու տարի ծառայելէ ետք կ'ամցնի Շիքակօ, ուր չորս տարի
կը մնայ որպէս այցելու հովիւ, որմէ ետք դարձեալ Եւրոպա կը վերադառնայ եւ կը
պաշտօնավարէ Ֆրանսայի մէջ՝ ուր կը մնայ ցարդ:

Հայր Թաշմեան մասնաւորաբար աշխոյժ է երիտասարդական ձեռնարկներ կազ-
մաներպելու գործիմ մէջ: Ան քաջալերած է մօր սերունդի երիտասարդները որ մաս
կառնեն Եկեղեցւոյ բոլոր գործունէութեանց: « Եթէ Եկեղեցիմ պիտի վերապրի, մենք
մօր արիւնով պիտի սրսկուիմք », ըսաւ:

Այս գոյգ վարդապետները գոհումակութեամբ արտայայտուեցան որ Հայերը
մասնաւոր սէր եւ համակրամք ունին իրենց Եկեղեցիիմ մկատմամբ:

« Ոչ մէկ բան կրնայ փոխել մեր Եկեղեցւոյ ազգային մկարագիրը՝ որ շատ
մէջ պատմաբաններու կողմէ արդէն վկայուած է », ամոմք ըսիմ:

Տրւնութիւն Ծայրագոյն վարդապետի Աստիմանի, ձեռամբ
Թորգոմ Պատրիարքի: Զախէմ՝ Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշմեան
եւ Ամուշաւան Ծ. Վրդ. Զոհմեան (1 Սեպտ. 1996)

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՒԻՐԵԱԿ ԻՇԽԱՆԸ

Հայ եկեղեցին խնդութեամբ կը դիմաւորէ ու կը տօնախմբէ իր մեծ իշխանին՝ Տ. Թորգոմ Արք. Մանուկեանին ընտրութիւնն ու գահակալութիւնը Երուսաղէմի Պատրիարքական Ս. Աթոռին: Գեղեցիկ զուգահիսուքով ժամը մը, Հայ եկեղեցին կ'ողբէ ոչ չնաեւ նորընտիր պատրիարքին կիսադաւանայ անսակարակ նուիրումը հայ ազգին ու մշակոյթին:

Մեր իրականութեան մէջ հազուադէպ երեւոյթ է որ եկեղեցական մը դարգացնէ ու ցուցարբէ ազնուագոյն ու ընտրելագոյն իր բոլոր կարողութիւնները եւ աստուածատուր բազմապիսի շնորհները ի խնդիր իր եկեղեցւոյ բարգաւաճման, սրբաւանգման ու բարեգարգման: Արդարեւ, քիչեր կրցած են արժանանալ իսկական «իշխան եկեղեցւոյ» ժողովրդական պատուանունին կամ տիրողոսին: Այդ սակաւներէն մէկը Երուսաղէմի մեր պատրիարքն է:

Իր գերազնի վարքով ու բարեհամբոյր բնաւորութեամբ Ան արժանացած է ամէնքին խորին յարգանքին ու հիացումին: Անոր ցուցաբերած կարողութիւնն ու նախանձախնդրութիւնը եկեղեցական, գրական ու վարչական գործերուն մէջ մէկ անգամ ընդմիջտ կու գան ապացուցելու որ Ան իր եկեղեցականի պարտականութիւնը կը կատարէ բարեխղճութեամբ ու մեծ արդիւնաւէտութեամբ:

Հայոց եկեղեցին ընդհանրապէս, իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմը, մասնաւորապէս, երկար տարիներ շարունակ վայելեց Անոր բարձր հովանաւորութիւնը եւ պաշտպանութիւնը, գուրգուրանքը եւ սէրը: Իր լայն ժողովրդականութիւնը անկասկած արդիւնք է իր բարեկրթութեան ու պտղաբերելու ընդունակութեան:

Պարգուծելու մեծութիւն է: Իր պարգուծեան մէջ վեհութիւն բուրոյ մեր սրբազան պատրիարքը ազնուական, խորհրդաւոր ու անբացատրելի կերպարանք ու զրսեւորման ինքնայատուկ եղանակ մը ունի, որ կը գրաւէ ու կ'առինքնէ զինք դիտողն ու ունկնդրողը:

Բերկրութեամբ ու գոհունակութեամբ կը համակուին բովանդակ սրտերը ի տես անոր լուսապայծառ դէմքին եւ ի լուր անոր իմաստալից խօսքերուն: Հազուադիւր բարութեամբ ու առաքինութեամբ օփտուած այս մեծ իշխանը ունի մարդոց ներաշխարհը թափանցելու բացառիկ կարողութիւն: Ան չի փութար դատելու, որքան՝ խրատելու եւ ներելու: Չի զայրանար, կը համբերէ: Չի վշտանար, կը հանգուրժէ: Խռովութիւն չի ստեղծէր, խաղաղութիւն կը սերմանէ: Չարկամտութեան բարեացակամութեամբ կը փոխադարձէ: Քէնն ու ատելութիւնը կը փոխարինէ անոխակալութեամբ ու սէրով: Իր հակառա-

կորդները կորստեան մատնելու եւ ընդհանրապէս անոնց հետ թշնամանալու անընդունակ այս երկայնամիտ ու ներողամիտ եկեղեցականը բարեգործուած է պէս պէս իշխանայատուկ բարեմասնութիւններով:

Մեր պատրիարքը իր ողջ հովուական, առաջնորդական ու պատրիարքական ծանր ու պատասխանատու կեանքը զուգորդած է գրական գործունէութեան հետ: Այս կցորդումը զինքը դէմ յանդիման դրած է կրկնակ դերի մը: Առաւել արդիւնաւէտութեամբ պսակելու համար իր եկեղեցաշէն ու ազգօգուտ գործունէութեան զոյգ անդաստանները, Ան ճրագը վառ կը պահէ մինչեւ արշալոյս: Հոգեանունդ գիրքերը կերակուր ու ըմպելի դարձուցած, անյազարար կ'ընթերցէ Ան. կը պրպտէ, կը հետազօտէ, կը պեղէ, կը խոկայ, կ'աղօթէ: Իր առօրեայ կեանքին ու գործունէութեան զուգընթացաբար տեղ գտնող այս կարեւոր ու անհրաժեշտ պարապմունքները կու գան հարստացնելու իր մտքի շտեմարանը, խորացնելու անոր առլցուն հաւատքը, զօրութիւն ու տոկունութիւն պարգեւելու անոր պողպատեայ կամքին:

«Նոր Աշխարհ» ժամանումի պահէն իսկ Ան գիտակցեցաւ որ Հայ Եկեղեցին նոր ցամաքամասին վրայ ունի իր լուրջ խոչընդոտները: Դիմագրաւելու համար անոր առջեւ ծառացած վիթխարի հարցերը, Ան զօրաշարժի ենթարկեց իր ուժերը. հիմնապէս պատրաստուեցաւ, գիտութեամբ զինուեցաւ ու լուսաւորուեցաւ, ու ապա ասպարէզ իջաւ ծառայութեան: Ան նաւարկեց հոսանքն ի վեր, եւ իր արի կեցուածքով, տոկուն նկարագրով ու անվհատելի կամքով հարթեց, յաղթահարեց դժուարութիւնները, եւ իրեն վստահուած Բանաւոր Հօտը առաջնորդեց իմաստութեամբ, գիտութեամբ եւ զգուշութեամբ: Գիտակից առաջնորդական աթոռի ու դիրքի խիստ պահանջներուն ու բազմատեսակ կարիքներուն, Ան իր ամբողջական ուժերն ու կարողութիւնը, տիւ եւ գիշեր, ի սպաս դրաւ թեմական կազմակերպչական կեանքի բարելաւման:

Մեր պատրիարքը քաջատեղեակ է մեր ժողովուրդի մշակոյթի պատմութեանը: Անոր հետաքրքրութիւնն ու հմտութիւնը դէպի մեր պատմութիւնը, գրականութիւնը, երաժշտութիւնը, եւ ընդհանրապէս արուեստը, հիացմունքի արժանի են: Անոր ցուցաբերած պաշտամունքային սէրը դէպի մեր հոգեւոր ու ժողովրդական երաժշտութիւնը կը մատնանշէ անոր հոգիին հայկականութիւնն ու ազնուականութիւնը: Սրբազան պատրիարքին շահեկան ելոյթներն ու հոգեզրաւ դասախօսութիւնները հանճարեղ Կոմիտաս վարդապետի կեանքի, գործունէութեան ու անոր ստեղծագործութեանց մասին դրոշմուած պիտի մնան առ յաւէտ մեր մտքերուն ու սրտերուն մէջ: Տարաբախտ երաժիշտին երգերու պատկերաւոր բացատրութիւնն ու մեկնաբանութիւնը կենդանացուցած ու անմահացուցած են հէք վարդապետին յիշատակը: Զանազան քաղաքներուն մէջ տրուած այս բանախօսութիւնները հետաքրքրութեան ու խանդավառութեան ալիքներ յառաջացուցած են ոչ միայն Հայ իրականութենէն ներս, այլեւ օտար շրջանակներուն մէջ: Հայ երգին ու հանճարին հաղորդակից եղած են մեր հիւրընկալ ժողովուրդի զաւակներէն շատերը:

Մարդ ակամայ հարց կու տայ, թէ բազմազարդ առաջնորդը ե՞րբ կը գտնէր ժամանակը զբաղուելու նաեւ իր նախասիրած նիւթերով եւ հետաքրքրուելու անոնց մանրամասնութիւններով: Այս յաջողութիւնը անտարակոյս ցոյց կու տայ կազմակերպուած մարդու մը կեանքը, ապա եւ կը մատնանշեն անոր

բարձր իմացականութեամբ օժտուածութիւնը, հետաքրքրութեանց ու կարողութեանց բազմազանութիւնը եւ անսահմանութիւնը, ինչպէս նաեւ մեղուաջան աշխատասիրութիւնը: Մեր ջանասէր պատրիարքին երբեք չեն պակսիր երիտասարդական եռանդ, աւիւն, կորով: Իմաստախոհ առաջնորդի վայել այս կեանքը իրեն կը բերեն պատիւ ու պարծանք, իսկ Հայաստանեայց եկեղեցիին՝ ուրախութիւն եւ մխիթարութիւն:

Աստուծոյ տուրքը բոլորանուէր սրտով ընծայաբերելու իր ուխտին մէջ մեր պատրիարքը կը շարունակէ իր սուրբ գործը ամենայն հաւատարմութեամբ ու լաւատեսութեամբ: Ան կը հաւատայ սփիւռքի տարածքին կոտորակուած հայութեակորներուն անաղարտ պահպանմանը: Ան խորապէս համոզուած է որ հակառակ հայու ճակտին խարանուած դառն ու մրոտ ճակատագրին, հայուն երթը յաւիտենական է ու անխափանելի:

Հաղորդակից իր շրջապատին ու դրուածքին, տեղական պայմաններու կարգուսարքին ու հանգամանքներուն, եւ մանաւանդ վերահասու ներկայ դարու հասարակական կարգերու եւ բարքերու անկայուն, արագընթաց ու մշտափոփոխ վիճակին, Ան կը ջանայ միատեղել հայութիւնը հայ դարաւոր սրբազան գմբէթին ներքոյ: Կը հաւատայ որ մէկտեղումը ոչ միայն ուժ է եւ կը փրկէ զմեզ ուժացումէ ու կործանումէ, այլեւ անարատ ու անեղծ կը պահէ ու կը պահպանէ հայ մարդուն հոգին, հաւատքը, անոր տոհմիկ սովորոյթները եւ ազգային աւանդութիւնները:

Մեր պատրիարքը լաւատես է, հեռատես ու իրատես: Անոր ողջ էութիւնը կը թրթռայ կեանքով ու խանդով:

Վանական օրերէն հաւատարիմ իր ներքին ազնիւ ձայնին ու հոգեւոր կոչումին, Ան կը շարունակէ անշեղօրէն ու հաստատակամօրէն ընթանալ իր նախահարց շառաւիղով:

Երուսաղէմի այս արժանընտիր պատրիարքին ու Հայ Եկեղեցւոյ մեծ իշխանին կը մաղթենք արեւշատութիւն, արգասաբեր գործունէութիւն եւ մշտադալար ճանապարհ:

ԶԵՆՈՒՔ ՔԼՆՅ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԿԸ ՄԻԱՑՆԵՄ ԻՄՆ ԱԼ

Այս տողերը մամբայ չեն ելլեր հաղորդելու կատարուած հանդիսութեամբ մամբամաս-
նութիւնները Գերշ. Տ. Մորգոմ Արք. Մամուկեանի քահանայական ձեռնադրութեամբ յիսմա-
մեակի մշումիմ: « Արարողական » եւ « կատարողական » կաղապարներէն ամդիմ, այս
տողերուն հետաքրքրութեամբ ծամրութիւնը կը համգչի ամձմական մկատողութիւններով
(observations) պաշտպանուած՝ վկայութիւններու վրայ, որոնց արմատները կ'երկարիմ
եւ՝ միմչեւ երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ ըմժայարանի դասասեղանները:

Կուտակվում քահանայությունում՝ յիսում տարիներ: Աւելի տպաւորիչ է ըսել « կէս դար »: Աստուծոյ, հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի ծառայութեամբ անդաստանիմ իբրեւ մշակն ու մատակարարը բազմազան կարիքներու, այն ալ մեզի պէս ժողովուրդի մը պատմութեամբ ընդմէջէմ, յիսում տարիները պատկառելի ծամամակամիջոց մըն է, որուն ընկերակցած է Սրբազան Հայրը իւրայատուկ խառնուածքով ու տրամադրութեամբ (humour):

Ամ գիտել, ինչպես բոլորս, որ ծառայութեամ կերպըմթացը, այն ալ յիտում տարի-
մերու երկայնքին անեղնագործուած, չէր կրնար ամտաբեր մձալ ժամամակի խաղերում եւ
դէպքերու ցմցումներում: Բայց վերջին գումարը՝ գոհումակութիւնն է, խաղաղութիւնը՝
կատարուած իրագործումներում: Ծակատագիրը՝ ղեկավարի աթոռներու վրայ մտտողներում:

Ամցեմոդ յիմամենակիմ, իմծի յատուկ զգացումներով չխզեցի կապերս եւ չդադրեցայ հետեւելէ առիաստարակ իմ դասընկերներուս (զամազամ դիրքերու վրայ), եւ հոս, Ամեն-րիկայի մէջ՝ Թորգոմ Սրբազամի աշխատանքներում եւ անոմց յայտնաբերած ամդրադարձումներում:

Հեռուէմ ու մօտէմ, իմ ամձնական Ոկատողութիւններս՝ Սրբազան Հօր գործօմ կեանքիմ, կը մատմամշեմ չորս յատկամիշեր, հետեւեալ կարգով.

ա. Հաւատարմութիւն: Անգլերէն լեզուի մէջ **faithfulness** եւ **loyalty** երկու բառերում դէպքերում իւրար փոխարինելի են, սակայն **loyalty** բառը ավելի լայն իմաստով է օգտագործւում: Այն ներառում է ինչպէս անհատի, այնպէս էլ խումբի կամ երկրի նկատմամբ հաւատարմութիւնը: **faithfulness** ավելի սահմանափակ է, այն կարող է նշանակել միայն մի անհատի կամ խմբի նկատմամբ հաւատարմութիւնը: Այսպէս, եթե մենք ասենք, որ մեր ընտանիքի անդամները **faithful** են, նշանակում է, որ նրանք մեր նկատմամբ հաւատարմութիւն ցուցնում են: Եթե մենք ասենք, որ մեր երկիրը **loyal** է, նշանակում է, որ այն մեր ինքնիշխանութեան նկատմամբ հաւատարմութիւն ցուցնում է: Այսպէս, **loyalty** բառը ավելի լայն է, քան **faithfulness** բառը: Եթե մենք ասենք, որ մեր ընտանիքի անդամները **loyal** են, նշանակում է, որ նրանք մեր նկատմամբ հաւատարմութիւն ցուցնում են: Եթե մենք ասենք, որ մեր երկիրը **faithful** է, նշանակում է, որ այն մեր ինքնիշխանութեան նկատմամբ հաւատարմութիւն ցուցնում է: Այսպէս, **loyalty** բառը ավելի լայն է, քան **faithfulness** բառը:

Մտերմիկ խօսակցությունն մինչև երկուստեղանկալ բեմերէմ՝ ամէմ բառ ու մտածում
արտասանուեցամ հաւատարմութեամ ջիղով։ Իր գործունէութիւնն ալ մոյմ ճամբով։
Անուելիք ռելէ որոշում պայմանաւորուեցաւ հաւատարմութեամբ։ Տեսակ մը չափամիջը
իր ասպարէզիմ։ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ու ամոր հեղինակութեամ մկատմամբ իր
կեցուածքը պահեց իր ամենդադիր դիմագիծը։ Տեսած եմ զիմքը խոովայող, երբեմն ալ
ամյաբիր, երբ հրահանգի մը հնազանդելու հարկիմ մերքեմ է։ Բայց չէ շեղած հաւա-
տարմութեամ ակօսեմ։ Առիթները պակաս չեմ եղած. ես ծածօթ եմ այդ առիթներում։ Հայ
տարմութեամ ակօսեմ։ Առիթները պակաս չեմ եղած. ես ծածօթ եմ այդ առիթներում։ Հայ
եկեղեցւոյ միութեամ հարց։ Հաւատացած եմ որ իր սիրում ու խղճմտամը ամբածամ եմ
միութեմէմ. սակայն տագնապեցաւ միշտ կառչած մմալով՝ հայ եկեղեցւոյ դարաւոր կարգ
ու սարքիմ։ 1950–1960 տասնամեակիմ երուսաղէմի տագնապներում՝ իրեմ ալ բածիմ իմկած
զուհւաւոր մուստացումներում հակառակ, քանի մը տարիներ առաջ Պատրիարք–Ամենեմ
լորուածութեամ առիթով, մեղադրամքի ժխորի մը մէջէմ, Սրբազան Հայրը մախըմտեց
ամսալ իր միաբանի կամչիմ ու երուսաղէմի մէջ՝ կամգմիլ Սրբազան Պատրիարքի կողքիմ։

[illegible]

գ.Ժամանակին հետ քայլ պահել: Հաւատարմութեամ ու համբերատարութեամ սեղմի-
րամներում մէջ կոճկուած ղեկավար մը՝ դժուար թէ ուզէ ակամջ եւ ուշ դնել ժամանակի
փոփոխութիւններու թելադրամբներում: Սրբազան Հայրը, ի պատիւ իրեն, թոյլ չտուաւ որ
այդ սեղմիւրամները զիմբը կուրացնեն՝ իրեն դիմաւորող « լոյսերում » դէմ, այլ ցու-
ցաբերեց ամոնց բացուելու ողջմտութիւնը, առանց օրինազանց ըլլալու: Օրինակ մ
միայն: Մօտիկ ամցմող տարիներում ամերիկահայ եկեղեցւոյ հոգեւորական խումբին մէջ
գոյառնող մորուքիւմը ոմանք խարամեցին իբրեւ ամըմդումելի շեղում՝ հայ եկեղեցւոյ
մուխրապետական կարգերէն: Ուրիշներ ցուցաբերեցին աւելի բարեացակամ վերաբերմունք:
Բնականաբար Սրբազան Հայրը չստեղծեց այս կացութիւնը, բայց քաջութիւնը եւ ողջմը-
տութիւնը ունեցաւ չամտեսելու կացութեամ լրջութիւնը « ժամանակ »-ին լոյսին տակ:
Ամկարելի երեւոյթիմ ստացած դրական լուծումը շատ բան կը պարտի Առաջնորդ Սրբազան
Հօր կողմէ հարցը մերկայացմելու կերպին՝ առ Վեհափառ Հայրապետ, որումն է վերին
հեղինակութիւնը եւ վերջին որոշումը:

դ.Համրայիմ յարաբերութիւններ: Ամոնցմէ ստացուելիք բարիքներում գիտակցութեամ-
բը, Սրբազան Հայրը, մասնաւորաբար Արեւելեան Թեմին ղեկավարութիւնը ստամծնելէն
ասդին, առաւելագոյմ չափով օգտագործեց համրայիմ յարաբերութիւններու կախարդամբը որ
լայմ բացաւ փոխադարձ ծամօթութիւններու՝ միմչեւ այդ հազիւ բացուած դռները, աստի-
նամաբար հարթելով պատուարները կղզիացումներու եւ վանելով մշուշը ամտեղեակութեամ
հայ եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդի վերաբերմամբ: Սրբազան Հայրը ժամանակին հետ քայլ
բռնելու փութաբանութեամբ, աստիճանաբար տարաւ հայ եկեղեցին ու հայ ժողովուրդը
Միացեալ Նահանգներու բազմազգ ժողովուրդներու ծամօթութեամ, փոխադարձ յարաբերու-
թիւններու ճամբով: Միջեկեղեցական համագումարներ, Ուաշինկթընի կեդրոնական կառավա-
րութեամ, մոյնիսկ Սպիտակ Տան հետ մշակուած յարաբերութիւններ, սիրալիք կապեր՝ Նի
Եորքի հզօր քաղաքապետարանին հետ, մերձեցմամ միջոցառումներ՝ հրեայ համայնքին ու
ամոր ղեկավարներում հետ, այցելութիւններ, հիւրեր, հիւրընկալութիւններ, մեծապէս
նպաստեցին որ հայն ու իր հայրենիքը եւ եկեղեցին, զետեղուին աշխարհի քարտէսին
վրայ, իրենց հարցերով, քաղաքակրօնական ակնկալութիւններով, մշակոյթով ու պատմու-
թեամբ: Երկրաշարժը երբ հարուածեց, քաղաքակիրթ աշխարհը գիտէր թէ ո՛վ է հայը եւ
ու՛ր ամոր բնավայրը՝ հայրենիքը:

Ծամրագիմ, հոգեմաշ, բայց մոյմքամ երախտաշատ այս դաստիարակչական արշաւը, շատ
բան կը պարտի Սրբազան Հօր: Իմ կարճառօտ վերլուծումը սա քանի մը յատկամիշներում,
բաւարար է բնութագրելու կերպարը Թորգոմ Սրբազանին, որ մեզի կը մերկայամայ այսօր,
յիսում տարիներու քահանայական վաստակին պսակովը:

Տարեդարձներու յիշատակումը բնականաբար ճամաչումն է անցեալին կատարուածներում
եւ եղածներում: Սա՝ մաս կը կազմէ մեր ըմկերայիմ աւանդութիւններում, Ֆօլքլօրին:
Արժան եւ իրաւ: Բայց ես կը մտածեմ որ այդ տարեդարձները պէտք չէ փակուին անցեալի
յուշներում մէջ, այլ ըլլան առիթներ մայելու մաւե ապագային, ամորադառնալու մոր
գալիքներու եւ մոր ըլլալիքներու: Յիսում տարիները եկան ու անցան: Ի՞նչ պիտի
ըլլան գալիք տարիները որոմք Սրբազան Հօրը պիտի ըլլան տակաւին: Նոր գործումնեւ-
թիւններ, մոր պահամքներ, մոր ըլլալիքներ, եթէ կ'ուզեք՝ մոր հարցեր, պիտի լեցնեն
այդ գալիք տարիները եւ սպասեն լուծումի: Թեմական պակաս մմացած գործեր կը մայիմ
ամոր աչքներում - միութեամ հարց, հոգեւորականներու պակաս, կրօնահայկական դաստիա-
րակութեամ մոր ջանքեր, այս բոլորին վրայ աւելցուցեք՝ երկրաշարժն ու Արցախը:
Թուելու համար կարեւորները միայն:

Սրբազան Հայր, ձեր ծառայութեամ ճամբում այս կարեւոր հանգրուանին, երբ հօտը
կ'ըմծայաբերէ իր գմահատամբը իր հովիւին, կ'օգտուիմ առիթէմ եւ ամոնց կը միացնեմ
մաւե իմն ալ՝ եղբայրական զգացումներով:

Գրիգոր Ոսկանեան

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԵՄԻ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆԱՅ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
ԱՊՐԻԼ 30—ԷՆ ՄԱՅԻՍ 5, 1990

Հայց. Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Հոգեւորականաց Տարեկան Համագումարը այս տարի տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30-էն Մայիս 5 օրերուն, Ծրագրորի, Մասսաչուսեց, Բէլվըրի Ռիթրիք Սէմքըրի մէջ, հիւրընկալութեամբ Ուստըրի Սուրբ Փրկիչ Եկեղեցւոյ: Երեսուներեք տեղի եկեղեցականներ կը մասնակցէին համագումարին, որուն կը նախագահէր Հոգ. Տ. Խաժակ Վրդ. Պարսամեան, Առաջնորդի Փոխանորդ Ամերիկայի Արեւելեան Թեմին, ի բացակայութեան Վիմակիս Առաջնորդ եւ Երուսաղէմի Առաքեական Սուրբ Աթոռին ըմտրեալ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպ. Մամուկեանի: Հիւրաբար ժողովներուն կը մասնակցէին նաեւ Մայր Աթոռոյ Դիւանապետ Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպ. Պոգապալեան, Իրաքի Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աւագ Եպ. Ասատուրեան, Ռուսկոյայի Թեմի Առաջնորդական տեղապահ Հոգ. Տ. Յակոբ Ծ. Վրդ. Գըլմնեան, եւ Օքլըմտ Գալի-Ֆորմիայի Ս. Վարդան Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ եւ Արեւմտեան Թեմի ներկայացուցիչ Արժ. Տ. Մեսրոպ Բհնյ. ՍարաՖեան:

Համագումարի տասներինգը նիստերը յատկացուցեցան կարգ մը կարեւոր հոգեւոր, ծիսական եւ վարչական բնոյթ կրող հարցերու, որոնք կը շահագրգռէին մեր թեմը եւ ի մասնաւորի մեր ծուխերը: Ժողովներէն դուրս՝ հոգեւոր հայրեր առաւօտեան եւ երեկոյեան հաւաքուցեցան եւ կատարեցին ժամերգութիւն: Իսկ վերջին օրը՝ Մայիս 5-ին՝ Քէլ-վըրի Ռիթրիք Սեմքըրի մատուռին մէջ մատուցուցաւ Սուրբ եւ Ամմահ Պատարագ եւ ներկայ գտնուող բոլոր հոգեւորական հայրերը հաղորդուցան:

Առաջին միստի սկզբնաւորութեան Հոգեհանգստեան Պաշտօն կատարուեցաւ 1989—90 տարեշրջամբին ի Տէր համգուցեալ Երուսաղէմի Ս. Արոտոյ Պատրիարք Ամեմապատիւ Տէր Եղիշէ Արքեպս. Տէրութեանի, Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ամեմապատիւ Տ. Շմորիք Արքեպս. Գալուստեանի, վիճակիս մախկին Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեանի, Գամատաշի անդրամիկ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Վազգէն Արքեպս. Քէշիշեանի, Պուլնոս Այրէսաբմակ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանի եւ հայրեմբմակ Հոգշ. Տ. Վահան Աբեղայ Դաւթեանի հոգիներուն համար:

Ապա կարդացուեցաւ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Վազգէն Առաջինի պատգամը ուղղուած Թեմակալ Առաջնորդին եւ Հոգեւորականներուն:

Վիճակիս բարեխմամ Առաջնորդը՝ Գեորգ. Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեան, Հոգեւորականաց Համագումարին առաջած իր պատգամին մէջ իր երածեւոր կու տար ծխական հովիւներուն՝ որոնք եղած էին իր գործակիցները առաւել քան քառասուն տարի: Ստորեւ կը ներկայացուի սոյն պատգամին բնագիրը.

«Սիրելի հոգեւորական եղբայրներ,

«Սիրելի հոգեւորական եղբայրներ,
Փառք կու տամք Տիրոջ որ ողջամբ ոչ միայն տարի մը, այլև շրջամ մը եւս բոլորեցիմք եւ այսօր կու գամք գրաւոր յայտնելու թեմիս հոգեւորական դասուն որ մեր վերջին ուղերձը պիտի ըլլայ որպէս Առաջնորդ Ամերիկայի Հայոց: Այս տարուամ թեմական Պատգամաւորական Ժողովիմ տեղի պիտի ունենայ Առաջնորդական ընտրութիւն եւ մեր ամուռը չկայ այդ ցամկիմ վրայ, որովհետեւ մերկայ տարւոյս Մարտ 22-ին կոչուեցամք երուսաղէտի Առաքելական Սուրբ Աթոռի գահակալութեամբ դժուարիմ պաշտօնիմ: Այժմ գտնուելով երուսաղէտ, կը ցաւիմք որ մերկայ պիտի չկարենամք ըլլալ ո՛չ Հոգեւորա- կանց Երազմանքի եւ ոչ ալ Թեմական Պատգամաւորական Ժողովիմ:

[illegible]

ու տրտում օրերը բաժնեցիմք ամոռն հետ:

Կենամքի թաւալքը փոխադրեց մեզ տեղէ տեղ՝ բայց Աստուծոյ Տունը միշտ եղաւ մեր կայանը, ուր որ գտնուեցամք ապրեցամք Տիրոջ եւ մեր հոգեւոր եղբայրներու մտերմութեամբ մէջ:

Յուզումով կը մայիմք ետ՝ ամբողջ քառորդ դարում վրայ ի մասմաւորի, որովհետեւ մեր կենամքի բեղմնաւոր, գործունէութեամբ լեցում եւ հոգեկամ գոհումակութիւն պարգեւող շրջամը եղաւ այդ ցարդ: Երիտասարդ հոգեւորականներու խումբը դեռ գոյութիւն չուէր այդ օրերում, իսկ այսօրում երէց սերունդի ամդամները եւ մեք մեր երիտասարդական ուժերում զագաթնակէտիմ վրայ կը գտնուէինք:

Ամերիկահայ հոգեւորական եւ աշխարհական պատգամաւորներ ըմտրած էին մեզ այն ակնկալութեամբ որ մեր ուժերը ի սպաս պիտի դնեմք Ամերիկայի Թեմիմ կազմակերպական աշխատանքներում:

Գոհութեամբ կ'ուզեմք մշել որ մեր պաշտօնավարութեամ քառորդ դարու շրջամը զուգադիպեցաւ Թեմիս ընդարձակմամ ու բարգաւաճմամ տարիներում: Պարագայական չէր այդ զուգադիպումը՝ այլ արդիւնք յամառ աշխատանքի եւ տասնամեակներ տեւող ծրագրումներում: Առաջին « ճարտարապետը » մեր Թեմի հոգեւոր շէնքիմ եղաւ հոգեւոյս եւ արդիւնք: Առաջին Ս. Գարեգիմ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանց, ապա Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Ամոր հետեւեցաւ մորոք համգուցեալ Ս. Տիրամ Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, որում առաջնորդութեամ շրջանիմ մեք եւս թրծուեցամք՝ որպէս Առաջնորդի Փոխամորդ Թեմի կառավարմամ գործիմ մէջ եւ ունեցամք մեր մասն ու բաժիմը ընդհանուր ծրագրումիմ մէջ: Նոյմ մտահոգութիւններով իրեմք ջանքերը չխմայեցիմ յաջորդ թեմակալ Առաջնորդները՝ Գերշ. Ս. Մամբրէ Արքեպիսկոպոս Գալֆայեան եւ Գերշ. Ս. Սիոն Արքեպիսկոպոս Մամուկեան, կարգաւորելով թեմիմ կազմակերպական դրոյթը: Հետագայիմ՝ մեր Առաջնորդութեամ շրջանիմ ջանացիմք գործադրել մախագծուած ծրագիրները եւ ժամանակիմ հետ քայլ պահելով՝ մոր առաջնորդութիւններ եւս ըմել ու ծրագիր մշակել մոր ճամապարհներ բամալու:

Ամբողջ քառորդ դարու շրջանիմ եղած իրագործումները կարելի դարձան շմորիւ մեր հոգեւորական դասում աջակցութեամ: Մեր ծրագիրներիմ ու աշխատանքները կիսակատար պիտի մնայիմ եթէ մեր կողքիմ չունեցայիմք մուխրեալ եւ զարգացած հոգեւորական դասը մեր թեմիմ: Մեք բախտաւոր էիմք որ ունեցամք ձեզի պէս կարգ ու կամոնի հետեւող հոգեւորականներ, որոնք միջոցաւ կրցամք հասնիլ մեր ժողովուրդի բիւր կարիքներում եւ մեր Առաջնորդական վիճակը դարձնել օրիմակելի թեմ մը թէ՛ արտասահմանի եւ թէ՛ ալ Հայաստանի համար: Դուք եղաք մեր իսկական մերկայացուցիչները ծուխերէմ մերս եւ բարձրացուցիք Առաջնորդարանիմ ու Առաջնորդիմ դիրքիմ ու պատիւը յաչս ծխականներում, սորվեցնելով ամոռն յարգել Սուրբ Եկեղեցւոյ մուխրապետական կարգը:

Ձեր օգնութեամբ կարելի դարձաւ բարգաւաճումը մեր Առաջնորդարանիմ, շիմութիւնը Սուրբ Վարդամ Մայր Տաճարիմ եւ ամոր յարակից շէնքերում: Առամք ձեր աջակցութեամ՝ պիտի չունեցայիմք եկամուտի այն աղբիւրները՝ որոնք կարելի դարձուցիմ ընդարձակել Առաջնորդարանիս գործունէութեամ ծիրը: Եւ երբեմնի փոքրիկ՝ կէս ժամանակով գործող գրասենեակները վերածուեցամ հսկայական բաժամումներում՝ իրեմք հրատարակչականներով եւ յարակից ցանցերով: Ձեր ծաւալած չարքաշ աշխատանքներում շմորիւ կարելի եղաւ օժտել մեր հիմ ծուխերը մորամոր սրահներով եւ հայկական ճարտարապետական ոճով կառուցուած տանարներով: Ձեզմէ ումամք չվարանեցամ իրեմք հովուական խմամբը տարածելու մանէ մորահաստատ համայնքներում ժողովուրդիմ վրայ, եւ այդպիսով տակաւ առ տակաւ գոյութիւն առիմ մոր ծուխեր այլեւայլ վայրերում մէջ եւ մեր եկեղեցիներում թիւը անեցաւ:

Հակառակ որ մեր դպրեվանքերը չկրցամ արտադրել հարկ եղած թիւով եկեղեցականութիւն, մեր բոլորիմ հետեւողական աշխատանքիմ արդիւնքը այն եղաւ որ ունեցամք երիտասարդ եկեղեցականներում խումբ մը, որ այսօր կը պաշտօնավարէ մեր ծուխերէմ մերս: Կը զգամք որ ձեզմէ ումամք կ'ակնկալէիմ առատաբամ զմահատական խօսքեր մեզմէ: Թէեւ իրմէ չափազանց ժուժկալ՝ մեր արտայայտութիւններում մէջ, միշտ ջանացիմք մեցուկ կամոնի մեր հոգեւորականներում եւ հարթել ամոռն դժուարութիւնները: Եթէ երբեք ցաւ պատճառեցիմք մեր հոգեւոր եղբայրներէմ ոեւէ մէկում, այդ եղաւ մեր կամքէմ անկախ եւ առամք որեւէ դիտումի: Եղամ ումամք որոնք ցաւ պատճառեցիմ մեզի: Ամոռն հետ մեր վերաբերմունքը փափաքեցամք եւ փորձեցիմք որ վայելուչ եւ վայել լիմէր եկեղեցւոյ վերատեսուչիմ: Համդարտ է մեր խիղճը մեր առաջնորդական պաշտօնի լրմամ այս համգըրումանիմ:

Այսօր հրաժեշտ կ'առնենք ձեզմե մարմնապես միայն, պահելով մեր սրտի մեկ ամկիւնը լաւագոյն յիշատակներ մեզի համար շատ սիրելի եղբայրներու, որոնց բարեկամութիւնը վայելած ենք տարիներ շարունակ եւ յամալս մասնակից դարձած ամոնց ուրախութիւններու եւ վիշտներու:

Այստեղ առիթը չէ հաշունարդարի ենթարկել այն բոլոր արդիւնքները եւ կամ ձախողութիւնները՝ զորս ունեցանք անցնող տարիներում: Մենք այս առիթը կ'ուզենք օգտագործել մեր կարգ մը մտահոգութիւնները բաժնելու համար ձեզի հետ: Ամերիկահայ ժողովուրդի մայր զանգուածին հետ ամենէն շատ դուք սերտ կապեր ունիք: Որպէս հոգեւոր եւ ազգային առաջնորդներ՝ դուք իրազեկ էք ժողովուրդի կարիքներում եւ ամոր սպառնացող վտանգներում: Իսկ ձեր եւ մեր պարտականութիւնն է օգտակար ըլլալ մեր ժողովուրդին ամէն կերպով: Որպէս երկարամեայ Առաջնորդ այս Թեմին՝ մենք կը մերկայացնենք ձեզի հետեւեալ հարցերը եւ մտահոգութիւնները:

Ա) Հայաստանի մերկայ կացութիւնը, որ կրնայ երկար տեւել, Ղարաբաղի հարցը, երկրաշարժի առթած ահարկու վնասները, Միջին Արեւելքի մեր գաղութներու ինչպէս ճանաչուածութիւնը վտանգներու վտանգները եւ ստեղծուած կարիքները - մասնաւոր ծանր պարտականութիւն կը դնեն Ամերիկահայ գաղութին եւ ի մասնաւորի մեր Թեմին վրայ որպէս զի երկար ժամանակով լայն օգնութիւն փութացնենք ամոնց: Մեր կարօտեալ քոյրերում եւ եղբայրներում օգնութեան ձեռք կարկառելու ձեռնարկեցի՞մք երկու տարի առաջ եւ այժմ այդ սրբազան պարտականութիւնը կը փոխանցենք ձեզի:

Բ) Մեր թեմը եւ այլ թեմեր ի մօտոյ պէտք պիտի ունենան մօր եկեղեցականներու: Մենք մեր կարելիք պիտի ընենք որպէս զի երուսաղէմի մէջ եւս պատրաստենք զանոնք, բայց հոռմոք բազումք են եւ մշակք սակաւք: Ուստի կը թելադրենք որ ամէն կերպով զարկ տաք Ս. Ներսէս Աստուածաբանական Դպրոցին եւ յարմար աշակերտներու ալ թելադրէք որ գամ երուսաղէմ:

Գ) Ամերիկայի Արեւելեան Թեմը՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ամենակազմակերպուած վիճակը կը մերկայացնէ: Նիւթապէս եւ բարոյապէս պէտք է բարձրացնել վարկը Առաջնորդարանին, որպէս զի զօրամայն ճանաչուած եկեղեցին ընդհանրապէս: Պէտք է հետապնդել որպէս զի կազմաւորուող ծուխերը դառնան լիիրավ ծուխեր եւ հեռաւոր վայրերու մէջ եւս հայութիւնը բոլորուի իր եկեղեցիներում շուրջ:

Դ) Միութեան հարցը պէտք է անպայման հետապնդուի համաձայն Հայ եկեղեցւոյ աւանդութեան, կարգաց եւ կանոնաց: Հայաստանեայց եկեղեցին ամէն հայ հոգիին փրկութեան յաւերժական տունն է: Ամոր կառոյցին հոգեւոր կոչումը եւ ամոր առաքելութեան հայատիպ մկարագիրը պէտք է տեսապէս ճառագայթէ, որպէս զի համբալ իմացականութեամբ եւ ամհարազատ հետաքրքրութեամբ անհատներ կամ խմբակներ չդիմազեղուեն ամոր ամփոխարինելի հոգին:

Ե) Մեր ժողովուրդին սպառնացող վտանգը բացայայտ է: Մամաւանդ ամոնց համար՝ որոնք շրջապատուած են տարբեր ազգերու եւ մշակոյթներու ցանցով, ինչպէս Սովետ Միութեան, Եւրոպական ցամաքամասի, Միացեալ Նահանգաց եւ այլ ցամաքամասերու մէջ: Մեր եկեղեցին, մեր մայրը՝ ըստ Վարդանանց յայտարարութեան, (« Հայր մեր ճամաչեմք զԱւետարանն, եւ մայր մեր՝ զՀայաստանեայց Առաքելական Ուղղափառ Կաթողիկէ եկեղեցին »), պարտականութիւնը ունի մտահոգելու ոչ միայն հաւաքաբար կազմակերպուած, բայց մամաւանդ ցրուած իր զաւակներում գոյութեամբ, « Զի մի՛ որ ի մոցանէ կորիսէ: »

Զ) Երուսաղէմի մասին առաւելագոյն չափով խօսուած ու գրուած է: Այդ բոլորին բարի ցանկութիւնն է տեսնել Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռը իր կոչումին բարձրութեան եւ ծառայութեան մէջ: Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքը՝ իր ունեցած միջազգային ընդհանրութեան բացի, Հայ ժողովուրդի սրտին ու խղճմտանքին մէջ, Հայոց Միութիւնը Սրբոց Սուրբ Էջմիածնի կողքին, պարծանքն է եւ յոյրը Ազգին:

Այդ ծանր լուծին գիտակցութիւնն է որ մերկայիս կը ճնշէ եւ մոյմ ատեն կը գօտեպնդէ մեզ: Այս կարճ ժամանակամիջոցին մեզի պարտադրուած փորձառութիւնը « սահմրկեցուցիչ » է: Այդ մասին ուրիշ առիթով:

Կարիքն ունի՞մք ձեր աղօթքներում, համբերատար երկայնամտութեան, համդորժողութեան եւ քաջալերանքին:

« Այլ զբարիս գործել մի՛՝ ձանձրացուց, զի ի ժամանակի իւրում հմնեսցուք առանց լքանելոյ: Միմշղեռ ժամանակս ի ձեռս է, գործեսցուք զբարիս...: » (Գաղատացուց 2.9-10)

Աստուած օգնական լինի բոլորիդ՝ հովական, թեմական, հոգեւոր, եւ կրթական, բարեսիրական եւ ընկերային՝ մանուկներու, երիտասարդներու եւ տարեցներու համդէպ:

Ձեր բազմապիսի ծառայութեանց եւ իրագործումներու մէջ: Կ'աղօթենք որ այս ամէնը առիթներ դառնան ձեր ամօին եւ գործին մէջէն ճառագայթելու շնորհները առատաբաշխ Սուրբ Հոգիին, Աստուծոյ փառքին եւ մեր ժողովուրդի հոգիի կեանքին բարգաւաճման համար: »

ԿՈՉ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

Երուսաղեմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքի (Պարտիզաբաղի, Պահջեթաղի) բնակարան-մերու մորոգութեամբ ծրագրիմ համաձայն, շինարարները աշխատանքի սկսած են:

Նախորդ թղթակցութեանց մէջ յայտնած էիմք կացութիւնը Երուսաղեմի մեր Վանքիմ դրամական եկամուտներում եւ ծախքերում:

Ամօցեալ տարուամ ըմթացքիմ Վանքիմ եկամուտներէմ վճարեցիմք մեր հոգեւորական եղբայրներում Երուսաղեմ այցելութեամ երթելեկի, պամդուկի, եւ այլ ծախքերը, յատկացմելով աւելի քամ \$ 125,000 (հարիւր քսանը հիմգ հազար տուար): Փափաքող ենք այդ հիւրասիրութիւնը շարունակելու: Տեղական եւ միջազգայիմ մկատումներով եւս կարելուք են այդ այցելութիւնները եւ ուխտաւորութիւնները: Աշխարհի ամէմ կողմերէմ մեր երիտասարդները պէտք է առիթ ունենամ այդ ուխտաւորութիւնը կատարելու:

Միաբանից Պահջեթաղի քառասուն եւ երկու սենեակներու վերամորոգութիւնը պիտի խմայէ պամդուկի, բնակութեամ եւ հիւրասիրութեամ հետ կապուած ծախքերը, եւ մեր Միաբան եղբայրներում եւ հիւրերում վայել՝ բնակարանայիմ դիւրութիւններ պիտի հայթայթէ:

Ամօցնող ամիսներու ըմթացքիմ, շինարարութեամ մրցոյթիմ մասնակցող հիմգ ըմկերութիւններ մերկայացուցիմ իրենց գիմերը, մուագագոյմք մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար տուար, իսկ առաւելագոյմք՝ մէկ միլիոն իմմը հարիւր հազար տուար պահանջելով:

Մեր մարտարապետիմ եւ շինարարութեամ խորհրդականիմ թելադրութեամք, Տմօրէմ Ժողովիմ մէջ որոշեցիմք մէկ ըմկերութեամ մը չյամմանել ամբողջ աշխատանքը: Նոր ծրագրիմ համաձայն, ըմդհանուր շինարարական ծախքը պիտի ըլլայ առաւելագոյմ մէկ միլիոն տուար:

Ձեզի կը դիմենք որ օգմէք մեզի այս գումարը ապահովելու համար մեր ժողովուրդի մուիրատուութեամք:

Ստորաբաժանումներու կատարած ենք ըմդումելու համար սրտաբուխ մուրմները մուիրատուներում: Մտադիր ենք Յուշագիրք մը տպել Միաբանից բնակարաններում մորոգութեամ աւարտիմ, եւ մուիրատուներու ամումները յիշատակել ըստ հետեւեալիմ:

- 1) **Քաջաւերող (Booster)** \$ 1 .— \$ 99 .—
Յիշատակութիւն Յուշագիրքիմ մէջ:
Mention in the Memorial Book.
- 2) **Օժանդակող (Donor)** \$ 100 .— \$ 999 .—
Յիշատակութիւն Յուշագիրքիմ արծաթեայ էջի վրայ:
Silver page in the Memorial Book.
- 3) **Զօրավիգ (Supporter)** \$ 1000 .— \$ 4999 .—
Յիշատակութիւն Յուշագիրքիմ ոսկեայ էջիմ վրայ:
Golden page in the Memorial Book.
- 4) **Նպաստող (Contributor)** \$ 5000 .— \$ 9999 .—
Արձանագրութիւն յուշատախտակի մը վրայ Շէմքիմ մէջ:
Inscription on a Memorial Plaque in the building.
- 5) **Հոգատար (Patron)** \$ 10,000 .— 29,999 .—
Արձանագրութիւն մարմարէ յուշատախտակի մը վրայ Շէմքիմ մէջ:
Inscription on a marble Memorial in the building.

Յ. Բարերար (Benefactor) \$ 30,000 .- եւ աւելի.
Արձանագրութիւն սեմեակի մը դրամ վերել.
Inscription above the door of a Room.

Փոխգիրը կարելի է դրկել Թեմիդ Առաջնորդարանին կամ ուղղակի Երուսաղէմի
Պատրիարքարանին (Armenian Patriarchate, P.O.Box 14235, Old City, Jerusalem)
For "Restoration Fund".

Վիտէօ շարժանկարի առած ենք Միաբանից բնակարաններու եւ լուսացարաններու
կացութիւնը այնպէս ինչպէս ամոռք մերկայիս են, եւ օրինակներ պիտի դրկուին Թե-
մական Առաջնորդներուն եւ Թեմական հոգեւորդներուն:

Կ'աղօթեմք որ Աստուած օրհնէ մեր ջանքերը եւ բոլոր մուխրատուներուն
պարգեւէ առողջութիւն եւ իր շնորհներուն առատութիւնը:

Սիրոյ ողջումիւ,

Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեան
Պատրիարք Երուսաղէմի

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Նախորդ տեղեկատվությունաց մէջ ներկայացուած էր կացութիւնը Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի աշակերտներում, դասընթացներում եւ ուսուցչական կազմին:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի շէնքերում հոգատարութիւնը առամծին ուշադրութեամբ կը կարօտի: Վարժարանի մեծամուն բարերարին, Տիար Ալէք Մամուկեանին ուղղուած մատչելի մէջ, մասամբ միայն ներկայացուած է շէնքերում կացութիւնը: Ամոնց վերամոդարարման փուլը կը կազմէ շինարարական ընդհանուր աշխատանքներում:

13 Յուլիս 1990

Մեծայարգ
Տիար Ալէք Մամուկեան
ցկեանս մախազահ Հ.Բ.Բ.Միութեան
Տիրոջ:

Սիրելի Պր. Մամուկեան,

Քանիցս մտադրեցիմք ձեզի առամծնապէս գրել, բացի պաշտօնական հոգարդակցութեան, բայց կարելի չեղաւ: Զուճէիմք դրական եւ գոհումակութիւն պատճառող իրողութեան մը կամ երեւոյթի մը մասին խօսելու կարելիութիւնը:

Ձեզի պէտք էր գրէիմք Ալէք եւ Մարի Մամուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի կացութեան մասին, բայց միմէն իսկ հիմա կը վարանիմք:

Վարժարանի մեծ սրահը ամբողջ քաղաքի մէջ եղած սրահներէն ընդարձակագոյնն է, եւ զամագամ տեսակի ձեռնարկներու եւ հաւաքոյթներու համար ձեռնտու: Բայց 1976-էն ի վեր չէ իսկ ամբողջացած, իսկ շինուած մասերը քայքայուելու ենթակայ են:

Շէնքի մուտքին, ձախ կողմը, այր մարդոց եւ կամաց լուսցարաններու սենեակներ նշանակուած են: Ոչինչ շինուած է: Ընդհակառակն, եղածը գործածուած է իբրեւ հաւոն, մաշկաստակի պահեստ, եւ կոտորած գոյքերու աղբամոց:

Սրահին պատուհաններու ապակիները փշրուած են եւ հովն ու ամօրներ կը շարունակեն իրենց վնասը հասցնել, իսկ թռչունները ելեւմուտքի ազատ ասպարէզ ունին: Տանիքին ջուրը թափանցեր է պատերէն մերս, եւ իր աւերը պիտի շարունակէ գործել:

Սրահին բեմը ամաւարտ մնացած է: Բեմի վարագոյր ըսուածը չուանի մը վրայ քաշուած լաթի կտոր մըն է կարծես որ հագիւ բեմին ետեւի կէտը կը ծածկէ:

Բեմին ներքեւը բաւարար մեծութեամբ սենեակ մը մախատեսուած է, կենթադրեմք որ՝ բեմադրութեանց կամ այլ յայտագիրներու առիթով դերասաններ եւ արուեստագէտներ որպէսզի կարենան համգտամալ, եւ ետեւէն բեմ բարձրանալ: Այս սենեակին յատակը դեռ հող է, պատերում աղիւսները չեն իսկ ծածկուած, սանդուխները լքուած, պատուհանները կտորտած, եւ ամբողջ սենեակը ուրիշ աղբակոյտի մը վերածուած:

Ամբողջ երկու ամիսներում, քանի մը հաւաքոյթներ այս սրահին մէջ պէտք էր տեղի ունենային: Այդ առիթով, տեսուչին եւ աշակերտներում մաքրել տուիմք աղբերը եւ ապակիի կտորուանքները: Պատին տակ լքուած դաշմամուր մը կար որում ներքին մասը եւ թելերը մուկերու ապաստարան էին դարձեր: Քանի մը հազար Խորայէլեան շէնքով հայ արուեստագէտի մը մորթել տուիմք, իմչպէս մաւ երկրորդ դաշմամուր մը գնցիմք: Ժառանգաւորաց Վարժարանի սարկաւազները եւ ամբողջ աշակերտները պարտադրաբար դաշմամուրի դասեր կ'առնեն: Երեւանէն դաշմակարուհի տիկին մը եւ երեք այր դաշմակահարներ (բոլորն ալ հայ) իրենց մէջ բաժնած են քսանընթաց աշակերտները, եւ տարբեր օրեր եւ ժամեր յատկացուած են դասաւանդութեան: Եւ իւրաքանչիւր ուսուցչին կը վճարենք ժամական տասը տուար հաշիւով:

Ուրիշ հայ արուեստագէտ երիտասարդ մը աշակերտներում կը սորվեցնէ սղոցով տախտակէ դղեակներ եւ տամարներ կառուցանել:

Ամառուան ամիսներում աշակերտները այս կերպով զբաղուած պիտի մնան:

Աշակերտներու մեջարամներու, դասարաններու եւ ճաշարանի շէնքը ուրիշ հարցերու առջեւ կը դնէ մեզ:

Պատերում եւ տամիքիմ մէջ նեղքեր մոյմպէս քայքայել սկսած են շէմքը: Զուրի ծորակներ եւ լուսցարամներ ամիմամ թողուած, ահագիմ վատմուսի եւ վճախ պատմառ են դարձեր:

Նոյմ դպրոցի շէմքիմ տարբեր մասերում մէջ հաստատուած են ամբողջ վամքիմ ճաշերը հոգացող խոհամոցը տասը աշխատւորներով, իմչպէս մաւե մոր տպարամը իր ամբողջ սարուածքով: Ասոմց մերկայութիւմը դպրոցի շրջամակէմ մերս չեն մպաստեր աշակերտութեամ կարգապահութեամ եւ դպրոցական մթմուրտիմ:

Առ այժմ չենք գիտեր թէ ապագայիմ իմչ կարգադրութիւմներ կրմամք ըմել ասոմց մասիմ: Իսկ դպրոցը ոչ պահակ կամ դոմապամ ումի, եւ ոչ ալ դուռ եւ ցամկապատ:

Ժառանգաւորաց վարժարամի համար աւելի աշակերտներ ումեմալու մասիմ, բոլոր Առաջմորդներում եւ հոգեւորականներում առաջիմ « Կոչ » մը դրկած էիմք: Վարժարամի Տեսուչ վարդապետը Պէյրութ դրկեցիմք յաւելեալ աշակերտներ ապահովելու համար: Կը սպասեմք իր վերադարձիմ:

Շուտով առաջիմ տեղեկատուութիւմ մը պիտի տամք մեր « Միաբանակից եղբայրներում »: Օրիմական պիտի դրկուիմ բոլոր հոգեւորականներում եւ այլ ազգայիմներում որոմց ամոււմները եւ հասցէները կարելի եղած էր այստեղ մէկտեղել: Կը յուսամք ձեր օրիմակը պիտի հասնի ձեր ձեռքը:

Այմտեղ մերկայացուցած ենք մեր մտահոգութիւմներէմ առաջիմ հիմգ հատը, որոմց մկատառոււմը ամյետաձգելի պէտք է համարուի, եթէ տակաւիմ կը հաւատամք թէ երուսաղէմը ումի թամկարժէք ծառայութիւմ մատուցամելիք մեր եկեղեցիիմ եւ մեր ժողովուրդիմ:

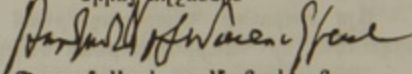
Ահա պատմառները թէ իմչու մէկ կողմէ կ'ուզէիմք եւ միւս կողմէ կը վարամէիմք ձեզի ամփիջական եւ առամձմարար գրելու:

Ձեզի ծամօթ տեղեկութիւմներ եւ ստուգումներ կամ հաւաքուելիք, հետապնդուելիք, որոմք պէտք է սպասեմ իրեմց կարգիմ:

Կը յուսամք այլ առիթներով ձեզ տեղեակ պահել այստեղի կացութեամց մասիմ, որոմք այլագամ են եւ բազմատեսակ:

Կ'աղօթեմք որ Տէրը պահէ ձեզ եւ տիկիմ Մամուկեամը, ձեր զաւակներմ ու պարագամերը, առողջ՝ հոգիով ու մարմիմով:

Սիրոյ շողջումիւ

Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեամ

Պատրիարք Երուսաղէմի

ԿՈՉ ԱՇԽԱՐՀԱՅՐԻՒ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը ամիսներէ ի վեր վերաշինութեամ եւ մորթ-գութեամբ գործերով է զբաղուած: Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան Տնօրէն Ժողովիմ եւ ամդամներուն մերկայացուցաւ ծրագրի մասագիծը: Պատրիարքարանը մշակած է նարտարագէտ մը, որ ունի իր աշխատանքները: Ամօք կը շրջիմ վանքի թաղերուն մէջ եւ ամիրածէշտ մորթութիւնները կը կատարեն:

Նախատեսուած ծրագիրը երկու փուլերէ կը բաղկամայ .-

ա) Փուլմամ վտամգի տակ գտնուող պատերու առաջքը առնել, խախուտ հիմքը ունեցող շէնքերու ամրացումը եւ նեղքերու լցում ապահովել:

բ) Վարդապետներու բնակելի թաղամասի (Պահջէթաղի, Պարտիզակաթաղի) մորթ-գութիւնը կատարել, որ ծրագրի հիմնական եւ առաջմահերթ փուլը է:

Վանքի բնակելի թաղամասերը նարտարապետներու կողմէ քննութեամ եմթարկուելէ ետք, պարզուցաւ որ վտօթար վիճակի մը մէջ կը գտնուին:

Պարզ էր որ այս վիճակը շարունակել հմարաւոր չէր: Ուստի Պատրիարքարանը յամձնարարեց նարտարագէտիմ ամմիջապէս գործի լծուիլ:

Շինարարական աշխատանքները դամդաղօրէմ ըմթացամ: Պարզուցաւ որ Պատրիարքութեամ սահմամափակ պիտնէմ բաւարար պիտի չըլլայ աշխատանքներու եւ շինարարական ծախքերը հոգալու, եթէ լրացուցիչ միթական օժամդակութիւններ չ'ըլլամ:

Նախորդ ամիսներու ըմթացքիմ Պատրիարքութիւնը արդէմ մեծ ծախքերու մէջ մտած էր:

Պատրիարքութեամ այս տարուայ տարեկամ հաշուկշիւր \$ 1,5 միլիոն ծախք ցոյց կու տայ, որ համապատասխամ է Պատրիարքութեամ տարեկամ մուտքիմ: Այդ գումարը կը հայթայթուի Պատրիարքութեամ կալուածներէմ, որոմք կը գտնուին երկրի գամագամ մասերուն մէջ: Այս կերպով Պատրիարքարանը ինքմաբաւ կրմայ մկատուիլ: Սակայմ մոր եւ ամակմկալ ծախքերը հոգալու համար Պատրիարքութիւնը խիստ կարիքը ունի արտաքիմ օժամդակութեամ:

Այս տարուայ Պատրիարքութեամ հաշուկշիւր մամրամասմօրէմ քնմարկելէ ետք, պարզուցաւ որ Պատրիարքութեամ ծախքերը ամհամեմատօրէմ բարձր են:

1990 տարուայ 12 ամիսներու Վանքի պաշտօնեաներու ամսակամմերը \$ 430,000 ցոյց կու տամ:

Ժառանգաւորաց Վարժարանի քառասուն աշակերտներու վրայ կատարուած ծախքերը \$ 200,000 (երկու հարիւր հազար) տուարի կը հասնի:

Մեր փաստաբամներու ծախքերը \$ 100,000 են:

Այս ծախքերը բաւական բարձր են եւ միածամամակ ամխուսափելի:

Մեր Ժառանգաւորաց սամերու եւ Միաբանութեամ, իմչպէս մաեւ 90 կարօտ ու համգստեամ կոչուած աշխարհականներու կերակրումը \$ 135,000 տուարի կը հասնի:

Երուսաղէմի, Բեթղենէմի, Եաֆայի, Հայֆայի եւ Ռամլէի սրբատեղեաց պահպամումը \$ 75,000 կը պահամնէ:

Պատրիարքութեամ այլեայլ ծախքերմ են .-

Բժշկութեամ եւ դարմամումի ծախքեր, հիմ տպարանի ծախքեր, Պատրիարքարանի եւ ամոր գրասնէակներու պահպամում, ջուրի եւ էլէտրականութեամ ծախքեր:

Այս բոլորէմ բացի, յաւելեալ ծախքեր ենս կամ, կապուած Պատրիարքութեամ այլեայլ ձեռմարկներուն հետ:

Կիւլպէնկեամ Մատնեմդարամը, Ս. Թարգմամչաց Վարժարանը, Էտուարտ եւ Հելէմ Մարտիկեամ թամգարամը եւ Վանքի Դարմատուումը իրենց առամձիմ պիտնէմները ունիմ:

Վերը մշուածներէմ բացի կամ մաեւ այլ ծախքեր, որոմք դժուար է փակել առամց դուրսէմ միթական օժամդակութեամ:

Այս տարի Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը չորս տարբեր առիթներով Երուսաղէմ կամչեց Ս. Յակոբեանց Միաբանութեամ արտասահմամ ծառայող Հայրերը եւ հոգաց ամոմց պամդոկի եւ այլեայլ ծախքերը, որոմք \$ 125,000 արժած են:

Յուձուար ամսուն, Ս. Ծմնդեամ արարողութիւններմ էիմ: Ամիս մը ետք, Ս. Յակոբեանց Ուխտի ամդամները Երուսաղէմ եկամ, մասմակցելու համար համգուցեալ Պատր-

խորք եղիշէ Արքեպս. Տէրութեան թաղման արարողութեան:

Մարտ ամսում, ուրիշ համագումար մը եւս տեղի ունեցաւ, մօր Պատրիարք ըմտ-
քելու առնչութեամբ: Հոկտեմբեր ամսում, Միաբանութեան ամդամները կրկին վերա-
դարձան, մօր Լուսարարապետ ըմտքելու համար:

Լիայոյս եմք որ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան տարեկան համագումարը Երու-
սաղէմի մէջ մպաստէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարօրութեան:

Այս հաւաքոյթը մօր ծախս մը պիտի աւելցնէ Պատրիարքութեան ըմդհամուր ծախ-
սերում վրայ եւ պիտի արժէ շուրջ \$ 30 - 40,000 տոլար:

Նորոգութիւնները, մերտեալ Ս. Հրեշտակապետաց (Աւանդական տունը Կայսպիէ
Քահանայապետի) Եկեղեցւոյ երկարած գուած աշխատանքները ծանր մտաւ վանքի պիւտ-
մէիմ վրայ: Առ այժմ \$ 175, 000 տոլար է ծախսուած, իսկ երբ շիմարարական եւ
մորոգութեան աշխատանքները աւարտին, վերոյիշեալ գումարը հաւանաբար կրկնապատ-
կուի:

Պատրիարքութեան գործունէութեան մօր յաւելում մըն է Մամլոյ հաղորդակցու-
թեան եւ Տեղեկատու Դիւանի հաստատումը: Այս գրասենեակիմ մէջ կը պատրաստուին
տեղեկագրեր եւ հաղորդագրութիւններ: Այսպիսով, Հայ Հոգեւորականութիւնն ու Հայ
հասարակութիւնը թէ՛ Երուսաղէմի եւ թէ՛ արտասահմանի մէջ հաղորդակից կը դառնայ
Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, Եկեղեցական արարողութեանց եւ կարեւոր անցուղար-
ձերում:

Այս մօր Տեղեկատու Դիւանի համակարգիչներու եւ արդի մեքենաներու ծախքը
արժած է \$ 30,000 տոլար: Բայց աստի, կամ Յան տպագրական եւ հրատարակչական ծախ-
քերը, մամլոյ հաղորդագրութիւնները եւ պաշտօնական տեղեկագրերը, որոնք կը դըր-
կուին աշխարհի տարբեր ցամաքամասերու մէջ ապրող ամէնքու: Կը դրկուին մասե-
լեմերում, Առաջնորդներում, Միաբանութեան անդամներում, այլ հոգեւորականներում,
գամազան հաստատութիւններում, անհատներում, Տեղական Քրիստոնէական համայնքներում,
տեղական եւ օտար թերթերում, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Հայ եւ ոչ Հայ
բարեկամներում:

Այս գրասենեակի տարեկան ծախքը մօր յաւելում մը պիտի ըլլայ Պատրիարքու-
թեան հաշուեցոյցիմ վրայ:

Բայց այս բոլորէմ բացի, մեմք կարիքը կը զգամք մէկ Միլիոն տոլարի, մորո-
գելու համար վարդապետներու բնակելի թաղամասերը:

Մեմք ստիպուած եմք վաճառէմ մեր գաղթեցմելու ուրիշ շէնքերու մորոգութեան
գործերը: Առնմցմէ ոմամք տարիներէ ի վեր լցուած վիճակի մէջ կը գտնուին: (Թէեւ
մեմք մորոգութեան եմքարկեցիմք անոնցմէ մի քանիմ եւ բնակելի տուներ հայթայթե-
ցիմք երեք Հայ ըմտանիքներում, երկուքը Լիբանանէմ եւ մէկը Հայաստանէմ, որոնք
մախըմտրեցիմ Երուսաղէմ գալ եւ Ս. Գլխաղթի ապահով շուրքիմ տակ ապրիլ:)

Մեմք այսուհետեւ այնպիսի դիրքի մը մէջ պիտի գտնուինք, որ դուրսի միւթա-
կան օժանդակութեան պիտի կարօտանք:

Մեմք ահաւասիկ համգամակութեան կոչ կ'ընենք եւ կը խնդրենք մեր բարեկամ-
ներէմ եւ համակիրներէմ որ իրենց մպաստմ գրկելով կիսեն մեր ետեւ մեր սէրն ու
ուրախութիւնը, օժանդակելու համար մեր Եկեղեցիիմ Ս. Երկրիմ մէջ եւ շարունակե-
լու համար մեր սրբազան աւանդութիւնները աշխարհի այս անկիւնիմ մէջ:

Տեղեկատու Դիւանը այժմ վիտէո-ժապաւէմ մը կը պատրաստէ, Վարդապետներու
բնակելի թաղամասի (Պահէէթաղ) մերկայ վիճակը ցոյց տալու մպատակով:

Եթէ փափաքիք օրինակ մը ունենալ, հանցեք Տեղեկատու Դիւանիմ յայտնել:

Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը ձեզի իրաւասութիւն կու տայ այս վիտէո-ժապա-
ւէմը արտադրելու, տարածելու, այնպէս ինչպէս որ դուք յարմար կը գտնէք:

Դուք թանկագին ծառայութիւն մը ըրած պիտի ըլլաք Ս. Երուսաղէմի համար, եթէ
կազմակերպէք ֆիլմի ցուցադրութեան երեկոներ եւ այդ ժապաւէմը ցոյց տաք շատ մար-
դերում, որպէս զի տեղեակ ըլլան մեր համգամակութեան մպատակներում մասիմ:

Կրմաք արձանագրուիլ որպէս քաջալերող, օժանդակող, զօրավիգ, մպաստող, հոգա-
տար կամ բարերար: Բոլոր անոնք որոնք կը սլատասխանեն մեր կոչիմ, իրենց անուն-
ները յաւերժ պիտի արձանագրուին Ս.Քաղաք Երուսաղէմի մէջ:

- Քաջալերող (տրամադրելով \$ 1 - \$ 99 տոլար)

Իր անունը պիտի արձանագրուի Պատրիարքութեան Յիշատակութեան Յուշագիրքիմ
մէջ:

- Օժանդակող (\$ 100 - \$ 999)
Իր ամուսնը պիտի յիշուի Յիշատակութեամ Յուշագիրքին արժաթեայ էջին վրայ:
 - Զօրավիգ (\$ 1000 - \$ 4999)
Իր ամուսնը պիտի յիշուի Յիշատակութեամ Յուշագիրքին ոսկեայ էջին վրայ:
 - Նպաստող (\$ 5000 - \$ 9999)
Իր ամուսնը պիտի արձանագրուի յուշատախտակի մը վրայ շէմքին մէջ:
 - Հոգատար (\$ 10,000 - \$ 29,999)
Իր ամուսնը պիտի արձանագրուի մարմարէ յուշատախտակի մը վրայ շէմքին մէջ:
 - Բարերար (\$ 30,000 եւ աւելի)
Իր ամուսնը պիտի արձանագրուի սեմեակմերէմ մէկուն դրամ վերել:
- Թող Տիրոջ օրհմութիւնը ամպական ըլլայ Ձեր վրայէն:

Թորգոմ Արքեպս. Մամուկեամ
Պատրիարք Երուսաղէմի

Փոխգիրը կարելի է ղրկել Թեմիդ Առաջնորդարանին կամ ուղղակի Երուսաղէմի Պատրիարքարանին (Armenian Patriarchate P. O. Box 14235, Old City Jerusalem, Israel.)

Ղ Ա Ր Ա Պ Ա Ղ

Ղարապաղի լեռնոտ աշխարհ,
Քարապատմէշ քարակարկառ,
Երկիմքներէմ իջած կարծես,
Հսկայածն զամզի մամն:
Հերոսներու տուն տաղաւար
Դաւիթ-Պէկի, Մելիքներու
Արիւններէմ դեռ չը չորցած:
Ամցեալ մ'ամբողջ,
Որում քարիմ, պատիւ մերքեւ
Կը պարկիմ դեռ,
Ամխիթար հերոսներն մեր:
Մտիկ ըրէք ամոց ձայնիմ,
Զայնը խորունկ Հայ դարերում
Որ կը կոտտայ,
Հազարամեայ վերքի մը պէս:
Մըտիկ ըրէք ամոց ձայնիմ,
Իմչպէս ճամբորդն ուղեկորոյս,
Խորն ամտառիմ:

Լեռներն կամչն են ազատութեան,
Յուշարձաններ՝
Մագաղաթէմ գիրէն առաջ,
Որոց գլխում՝ արեւ, լուսիմ,
Կը փայլակեն,
Ժամանակի խորհուրդն ամհաս:

Հիմ Արցախի Մելիքներու
Սերունդն ամմաի,
Զեր ժայռերու շուքիմ մըստած
Ի՞նչ կը խոկար:

Ոտքի՛ ելէք մէկով հազար,
Թող չկարծեն թշմամիներն
Զեր փոքր ու մեծ, թէ ձիւներէմ
Առաջ մըստեր է ձեր սրտիմ՝
Մահն վաղաժամ:

Հողիմ վրայ ձեր սեփական,
Վտարանդի եղած էք արդ,
Յառած մայուածքն ձեր ամստոյգ
Հորիզոնիմ:
Կ'ուզէք ապրիլ ձեր օրն ազատ,
Բայց չէք ուզեր
Ըլլալու թամբ ուրիշիմ տակ,
Եթէ կոչուիք իսկ ապստամբ:
Ազատութեան իրաւունքն
Իմչ կայ ուրիշ աւելի թանգ
Եթէ մոյմիսկ իր հետքերէմ
Մահն ըմթանայ,

Ժամանակը խամձարուրէ
Իմչպէս պատամբ:

Ղարապաղի հայորդիներ,
Ունեցէք սէրը ձեր հողիմ,
Ոչ թէ տժգոյմ յուշի մըման,
Այլ տեսիլքի պէս լուսավառ:
Մի թողուք զայն բախտիմ լըքուած,
Ամտէր կալուած:

Հայուն մամն կամզմեցէք դուք
Այս աշխարհի խիղճիմ վրայ,
Իբրեւ ձայնը արդարութեան
Ազատութեան իբրեւ արձան:
Մի մահամջէք
Իրաւունքն հայրենական
Նահանջ լաց է, կոտորած է.
Ժողովուրդ մը որ չունի հողը
Իր սեփական
Առանց Մօրն այդ ծննդական,
Փոշի է լոկ,
Ժամանակի ափիմ մէջ բաց:

Կարմիր, կապոյտ, մարմըագոյն
Հոգիմ Հայուն,
Իր արիւնիմ մըման կարմիր,
Երկնքիմ պէս կապոյտամոյն,
Եւ դեղմորակ իմչպէս ոսկիմ
Կը սարսռայ,
Սիրտերու մէջ հազարներու
Բոցամըման:

Լեռները ձեր,
Գերեզմաններ են Սուրբերու
Հերոսներու վրկայարան:
Յիշեցէք միշտ
Աւարայրն ու Սարդարապատն
Հեքեաթացած,
Երբ Հայ Աշխարհն այդօրերում,
Դարձաւ ամբողջ,
Զամգակատուն հազարականչ:

Զեր Հայրերում մըման արի,
Տէր եղէք ձեր իրաւունքիմ,
Ժառանգութեան,
Սուրբ աւանդն այդ առհաւական,
Պէտք է արիւն եւ միս դառնայ,
Հազմի խորհուրդն ապագայիմ,
Զի Հայ ըլլալ

Պատգամ է եւ ճակատագիր
Դարերու դէմ պարզած դրօշ
Արիւնավառ:

Ունիք այսօր կըտոր մը հող
Սիրտի մը չափ,
Ձեր ձեռքերէն ոչ ոք կըրնայ
Ապշոպել զայն:
Ամ հրիտակն է ձեր մախմեաց:
Եւ Սասունցի Դաւիթիմ պէս,

Մեր օրերու
Մըսրայ պետիմ առջեւ կամզմած,
Ըսէք խորխտ,
Թէ կենդանի էք յաւիտեամ,
Ու կը մըմաք,
Վասնզի ձեր երակներէն
Արիւն արդար մեր մախահօր
Կը փըրփրի բոցակայակ,
Դրօշն իմչպէս ազատութեամ:

Հուրծամ

ՎԻՐԱՒՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Երբ խոցվեցիր տարերային աղէտից,
Շատերն եկան կարեկցամքի խօսքերով
Եւ վերքերիդ սպեղանի փութացրին,
Վիշտ ու ցաւդ խօսք ու գործով մեղմեցին:

Դու վիրաւոր, որդեկորոյս մօր մամ,
Ամախիթար, բզըկտըւած հոգիով
Մահուան տագնապը ապրեցիր հոգեխռով,
Ցաւն անամոք քեզ զգետմեց, տապալեց:

Ամիսներ վերջ դու կամզմել ես տամջահար,
Նոր ես զգում չափն աղէտին ահաւոր,
Հիմա արդէն մարդիկ դարձած ամբարբառ՝
Քեզ մայում են համզած հոգով, անտարբեր:

Քո՛ւմն է այժմ հերթը գործի, սթափվի՛ր,
Ուժերդ ամբողջ համախմբի՛ր, ամփոփի՛ր,
Որպէսզի դու վերածմվես ու ապրես,
Քաջի մամն հարկ է կամզմես ու կերտես:

26 Մայիս 1989
Սամ Ամտոմիո

Վամակամ

Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք
Ամեն. Տ. Գարեգին Բ. Գազանճեան

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷԻ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Իսթամպուլի Հայոց ըմտրական ժողովը, 5 Սեպտեմբերի Չորեքշաբթի օրը, Թուրքիայի Հայոց Պատրիարք ըմտրեց Ս. Աթոռոյս Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. Գազամենանը, իբրեւ յաջորդը՝ 6 ամիսներ առաջ վախճանած Ծմորիք Պտրք. Գալուստեանի: Կարգ մը ստիպողական պարագաներ մկատի ունենալով, Գերշ. Տ. Գարեգին Սրբազան ըմտրութեան բարի լուրը ստանալէն երկու օր ետք մեկնեցաւ իր մօր պաշտօնատեղին:

Գարեգին Սրբազան ծնած է 1927 Մայիս 18ին՝ Պոլիս: 1940ի վերջերը գալով Երուսաղէմ, կ'աշակերտի Ժառանգաւորաց Վարժարանին եւ 1945ին կը ձեռնադրուի Սարկաւագ Երանաշմորի Տ. Կիւրեղ Պատրիարքէն, եւ Ընծայարանի բաժինը կը լրացնէ 1948ին:

Արար-Հրեայ պատերազմին պատճառաւ, քահանայական իր ձեռնադրութիւնը կը յապաղի մինչեւ 1950ի սկիզբը, երբ Յունուար 22ին, Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ կ'ընդունի կուսակրօմ քահանայութեան սուրբ օծումը ձեռամբ Եգիպտոսի օրուան Առաջմորդ Մամբրէ Արքեպս. Սիրունեանի:

Կարն ժամանակ մը Ս. Աթոռ մնալէ ետք, հրավերովը Թուրքիոյ մօրըմտիր Պատրիարք Գարեգին Արքեպս. Խաչատուրեանի (Տրապիզոնի) կը մեկնի իր ծննդավայրը, ուր Պատրիարքը իրեն կը յանձնէ վերատեսչութիւնը մօրաբաց Ս. Խաչ Դպրեւանքին:

1959ի վերջերը կը մեկնի Ամերիկա, ուր կը մնայ եօթը տարիներ, իբրեւ Հովիւ մայրաքաղաք Ուոշինկթընի: Իսկ 1966ին Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին կողմէ կը նշանակուի Առաջմորդ Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի ու Ս. Էջմիածնի մէջ եպիսկոպոսական օծում ստանալէ ետք կը մեկնի Սիտնի, ուր կը մնայ մէկ ու կէս տասնամեակ, որու ընթացքին կը տանի վարչական-կազմակերպչական գովելի աշխատանք, ի բարգաւաճում տարուէ տարի ստուարացող Աւստրալիայ գաղութին:

Լուսարարապետ Տ. Հայրիկ Արքեպս. Ասլանեանի վախճանումէն յետոյ, Երանաշմորի Տ. եղիշէ Պատրիարք կը հրաւիրէ զինք Ս. Աթոռ, ուր 31 Մարտ 1981ին Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին կողմէ կ'ըմտրուի Լուսարարապետ Ս. Աթոռոյ, պաշտօն՝ գոր կը վարէ մօտ տասնամեակ մը, մոյմ շրջանին ստանձնելով Կալուածոց Տեսչի եւ ատեն մըմ ալ Ժառանգաւորաց Վարժարանի վերատեսչի պաշտօնները:

Ըմտրեալ Պատրիարքը, տեղական իշխանութիւններէմ վաւերացուելէ ետք, Հոկտեմբեր 14ին բարձրացած է Աթոռը Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան:

« Սիոն », ի դիմաց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եւ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան անդամներուն, երկար եւ բազմադիւմ գործունէութիւն կը մաղթէ Պոլսոյ քոյր Աթոռին մօրըմտիր Գահակալին:

ՆՈՐՐԵՏԻՐ ԼՈՒՍԱՐԱՐԱՊԵՏ

Նորրեմտիկ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան ծնած է 22 Նոյեմբեր 1935ին՝ Երուսաղէմ, Սեբաստացի հօրմէ եւ Բաբերդցի մօրմէ (Բարձր Հայք)։ Աւագանէմ առած է Գրիգոր անունը։ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Մանկապարտէզի բաժինը աւարտելէ ետք, աշակերտած է Terra Sancta Վարժարանին, որում ընթացքը յաջողութեամբ աւարտելէ ետք 1951ին մտած է Ս. Աթոռոյս Ժառանգաւորաց Վարժարանը։ 1954ի ամբան, կրթական ընթացքը լրացուցած է եւ ձեռնադրուած Սարկաւազ՝ Տեղապահ Տ. Եղիշէ Սրբազանէմ։ Ընծայարանի եռամսեայ ընթացքն ալ աւարտելէ յետոյ, 1957, 23 Յունիսին ձեռնադրուած է Կուսակրօմ քահանայ, ձեռամբ ըմտրեալ Պատրիարք Տ. Տիրամ Արքեպս. Ներսիսեանի։ Ս. Աթոռ մնացած է մինչեւ 1960, որու ընթացքին վարած է Կիւլպէնկեան Մատենադարանի եւ 1958-60՝ Տպարանի Տեսչութիւնը եւ ատեն մը ըմտրուած է անդամ Տնօրէն Ժողովոյ։ Այդ շրջանին կրօնագիտական եւ պատմական դասեր ալ աւանդած է Ս. Թարգմանչաց եւ Ժառանգաւորած Վարժարաններէն մերս։ Տարի մը Ամմանի Հայոց Հոգեւոր Հովուութեան պաշտօնը վարելէ ետք, եղիշէ Պատրիարքի հրահանգով մեկնած է Պաղատ, եւ անկէ ալ ըմտանկան պարագաներու այցելութեամբ Հնդկաստան։ 1963ին, առաջարկովը Վեհ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետին, մեկնած է Լիոն (Ֆրանսա), իբրեւ հովիւ, ուր մնացած է 10 տարիներ։ 1965ին, Ս. Էջմիածնի մէջ ստացած է Մայրագոյն Վարդապետութեան աստիճան, ձեռամբ Վեհափառ Կաթողիկոսին։ Կարգադրութեամբ Երոպայի Թեմի Կաթողիկոսական Պատուիրակ համգ. Սերովբէ Սրբազանին, 1973-1976 հովուական պաշտօն վարած է Զուիթ-ցերիոյ մէջ։ Յետոյ կրկին դարձած է Լիոն եւ 1976 Հոկտեմբերին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ օծուած է Եպիսկոպոս, ձեռամբ Վեհ. Հայրապետին։ Այնուհետեւ Լիոնի Թեմի Առաջնորդութիւնը վարած է մինչեւ 1980, երբ մշամակուած է Կաթ. Պատուիրակ Հարավային Ամերիկայի։ Արժանքին մնացած է մինչեւ 1982 եւ ապա երեք տարիներ Արեւմտեան Գերմանիա մեկնած է հոգեւոր պաշտօնով։ Առողջական պատճառներով 1985ին զինք կը գտնենք Ս. Աթոռ։ Ատեն մը Ֆրանսա մնալէ ետք 1989 Ապրիլին վերջնականօրէն հաստատուած է Երուսաղէմ, ստանձնելով ուսուցչական պաշտօն զոյգ վարժարաններէն մերս։ 1990ին, եղիշէ Պատրիարքի վախճանումէն ետք, մորըմտիկ Տ. Թորգոմ Պատրիարքը զինքը մշամակած է Դիւանապետ։ Միաբանական ընդհանուր Ժողովը 26 Հոկտեմբերին զինք ըմտրած է Լուսարարապետի բարձր պաշտօնին, որ թափուր մնացած էր Գարեգին Արքեպս. Գազան-ճեանի Սեպտեմբեր ամսուն Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք ըմտրութեամբ։

Վերջին երկու տարիներուն, Ամեմայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կարգադրութեամբ Սրբազանը այցելած է Ափրիկէ հոգեւոր առաքելութեամբ։ 1988ին Եթովպիա՝ մերկայացուցած է Հայոց. եկեղեցին Եթովպիոյ եկեղեցւոյ հոգեւոր Պետի գահակալութեան հանդիսութեանց, իսկ երկրորդը 1990ին Հարավային Ափրիկէ Զատկական եւ Մեծ Եղեռնի 75 ամեակի առիթներով։

« Սիոն », ի դիմաց Ամեմ. Սրբազան Պատրիարք Հօր. երկար եւ արդիւնաւետ գործունէութիւն կը մաղթէ իր ուժերու լիութեամբ մէջ գտնուող մորըմտիկ Լուսարարապետին։

Լուսարարապետ Պերշ. Տ. Դաւիթ
Եպս. Սահակեան

ԾԻՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ (Նորայր Արք. Պողարեան)

Գրախօսեց՝ Գրիգոր Ոսկանեան

Դադարե մը վերջ Ս. Վարդան Մատենաշարը շարժման մէջ է կրկին, համընթեան մերկայացմէնով « Ծիսագիտութիւն » խորագրին մերքեւ 124 էջերով գրքոյկ մը, աշխատասիրող՝ Տ. Նորայր Ա. Արք. Պողարեան, երուսաղէմի միաբան, հրատարակութիւն « Թագուհի Թամար » հիմնադրամի, Նիւ Եօրք 1990, մախաբան՝ Թորգոմ Արք. Մամուկեանի, համակարգիչի վրայ գրաշարութիւն՝ Նուպար Քիւփէլեանի, եւ հրամանով թեմիս բարեջան Առաջնորդի՝ « Տեառն Խաժակայ Ծ. Վարդապետի »:

Հետաքրքրական է փակագծով մը ուշադրութեան հրաւիրել թէ գիրքը կարելի է մկատել *collector's item*, որովհետեւ միայն այս առիթով է որ թեմին Առաջնորդը առաջին ու վերջին անգամ ըլլալով « հրամանաւ Տեառն Խաժակայ Ծ. Վարդապետի » ամուսնով պիտի արտօմէ հրատարակութիւնը գիրքերու՝ Առաջնորդարանէն:

Ծիսագիտութիւն բառը բաղադրեալ ձեւն է ծէս եւ գիտութիւն բառերուն որ ծամօթութիւնն է եկեղեցւոյ մէջ կատարուող բոլոր արարողութիւններուն: Անգլերէն բառն ալ՝ *Ritual*, ունի մոյմ թելադրութիւնը որ կը յատկանշէ հաստատուած արարողութիւններու դրութիւնը որ կը կիրարկուի քրիստոնէական եկեղեցիներու մէջ, կամ սիմակոկներէն եւ մզկիթներէն մերս առհասարակ:

Պողարեան Սրբազանի « Ծիսագիտութիւն »ը յայտնապէս կը վերաբերի Հայ Եկեղեցւոյ, որ կը վկայէ, կը վերլուծէ, ու հաստատումներ կ'ընէ Հայ Եկեղեցւոյ արարողութիւններու սկզբնական աղբիւրներու, ստացուած ձեւաւորումներու եւ վերջնական կաղապարումներու մասին, որոնք կը հանգչին Հայ Եկեղեցւոյ 8 ծիսական գրքերուն մէջ՝ Ժամագիրք, Ծարական, ճաշոց, Յայսմաւուրք, Տաղարան, Տօմացոյց, Պատարագամատոյց եւ Մաշտոց:

Ըսի թէ ունի 124 էջեր, գորս կարդացի վէպի մը սահունութեամբ քանի մը անգամ, ամոր մասին գրախօսականով մը ամբողջառնալու տրամադրութեամբ: Լեզուն պարզ է, առանց գրական դարձուածքներու, մախաղասութիւնները կտրուկ եւ հաստատումները տեղին, միշտ միւթի սահմաններուն մէջ: Գրութեան ու խօսքի սա ռնմ ու եղանակը շատ ծամօթ են ինծի: Մօտն կը ճանչնամ Պողարեան Սրբազանը, կը վերյիշեմ ամոր սովորական խօսակցութիւնը, քարոզները, որոնք տարիներու ալեւոյթէն վերջն ալ մնացած են մոյմը: Գիրքը վկայ:

Հայ Եկեղեցւոյ 8 ծիսական գրքերուն առընչաբար, քայլ առ քայլ, համբերութեամբ տեղադրուած են վկայութիւններ Հայ դասական Հայերէն, արեւելեան եւ կաթոլիկ եկեղեցիներու հմաւանգ գրականութենէն, ծամանակակից Հայ եւ ոչ-Հայ պատմագետներէն ու գիտնականներէն: Բաւական տպաւորիչ են թուումները աղբիւրագրքերուն որոնք զետեղուած են իւրաքանչիւր ծիսական գրքերու զխակարգութիւններու մուտքին: Ուշադրութիւն կը գրաւեն իբրեւ աղբիւր մէջբերուած գրքերուն ամուսններն ու էջերու թիւերը, որոնք կը ծառայեն ամրապնդելու արտայայտուած հաստատումները: Բոլորն ալ Գրաբար լեզուով: Չեմ գիտեր թէ որքան իրենց մպատակին պիտի ծառայէին եթէ ամոնք վերածուէին մեր արդի խօսակցական Հայերէնին:

Բժախնդիր այս աշխատանքը ամշուշտ արդիւնքը չէ կարն ծամանակի մը ճիգերուն: Տարակոյս չկայ որ շատ երկար տարիներու, թրեւս թով քսան ու աւելի, ըմբերցումներու, պրպտումներու, բանասիրողի ախորժակով կատարուած քննարկումներու, եւ ամոնք քովն ի վեր մէկ կողմ դասաւորուած մօթագրութիւններու ամփոփ մէկտեղումն է անիկա:

երուսաղէմի Ս. Աթոռոյ Ձեռագրաց Մատենադարանի իր տեսչութեամ տարիները՝ Պողոս-
րեան Սրբազանը շահագործած է առաւելագոյն համեմատութեամբ: 1952-էն ի վեր մինչեւ
1979 ու ամբիւն, գրեթէ ամբողջաբար, հրատարակած ուսումնասիրութիւնները, եւ աւելի
քան 10-13 Ձեռագրաց Յուցակներու հատորները արդարեւ իրաւ վկայութիւններ են
մեղաւազան սրբազան աշխատողին՝ արդիւնաւորութեամբ: Եւ մտածել որ, կեդրոնացում
պահամջող այս իրագործումները կատարուած են արաբ-իսրայէլեան մշտատեւ ընդհարումնե-
րու, եւ վաճակամ կագ ու կոխներու ջլատող պայմաններու մերքեւ: Պատիւ իրեն:

Բնականաբար մեկնելով հատորին ունեցած պարունակութեամ բնոյթէն, ամոր ըմբեր-
ցողներուն շրջանակը պիտի ըլլայ սեղմ: Զայն կարդացողները պիտի ըլլան ամոնք որոնք
պիտի հետաքրքրուին Հայ եկեղեցւոյ ծիսագիտութեամբ: Բանասիրական պրպտումներու
հետամուտ ամհատներ պիտի թղթատեն այս փոքրիկ ուսումնասիրութեամ էջերը, օգտագոր-
ծելու համար հոմ մէկտեղուած կարելոր ծամօթութիւնները: Բանասիրական հակումներ
ունեցող մը չեմ, բայց եղած են ըմբերցող՝ մեր դասական մատենագրութեամ: Այդ
ըմբերցումները օգնած են իմծի ծամօթամալու Հայ եկեղեցւոյ ծիսագիտութեամ մեծ ու
փոքր գիտելիքներուն: Աչքի առչել ունիմ ման Օրմամեան Սրբազանի Ծիսագիտութիւնը:
Սակայն այս մէկը կը տպաւորէ իմծի գիտելիքներու ամակնկալներով եւ մերկայացուած
մոռութիւններով, որոնցմէ քանի մը հետաքրքրական մօթեր յարմար կը մկատեն յիշատակել
ստորեւ:

Ս. Աթոռէն մերս ուսանողութեամ տարիներուն, իմչու չէ՝ մինչեւ այսօր, Ժամա-
գրքէն՝ « Մեղայ » ի ընդհանուր բանածելէն կարգ մը ասութիւններ, որոնց երբեմ
արտառոց մեկնութիւններ տուողներ ալ ամպակաս եղած են, կը մման անհասկնալի եւ
անբացատրելի: « Մեղայ ամեմայն յօղուածովք մարմնոյս ... » կամ « վեցեկի շարժմամբ »
կը մման մուք ու ամորոշ: Թող մերուի իմծի երբ խոստովանիմ թէ եփրեմ հուրիի կամ
մեր երանաշմորի Գրիգոր Տաթեւացիի մերկայացուցած մեկնաբանութիւնները անգոհացուցիչ
միգեր են: Ի վերջոյ, կը մտածեմ որ ի՞նչ գործ ունիմ այդ « վեցեկի շարժմամբ »ը
կամ « մեղաց ամեմայն յօղուածովք մարմնոյս »ը, եւլմ « մեղայ » ի ընդհանուր բանածե-
լին մէջ:

Նորութիւն է իմծի՝ որ « Փառք ի բարձունս » օրհներգութիւնը, որ կը բաղկանայ
երկու մասերէ, ամէն առաւօտ կ'երգուի Արեւելեան եկեղեցիներուն մէջ եւս: Իսկ Արեւմ-
տեան եկեղեցիմ կ'երգէ ամոր առաջիմ մասը պատարագի միջոցիմ:

Զարմանալի եղաւ տեղեկանալ որ Կիրակմտից « Լոյս զուարթ » երգը ումեր յունական
ծագում: Ըստ Արեւելեանի այդ հոգեգմայլ մեմերգը՝ այմքան ժողովրդական Հայ եկեղեցւոյ
մէջ, յունարեմէն թարգմանուած է Յովման Մամդակումիի կողմէ:

« Տաղեր ու գամծեր » գլխակարգութեամ մերքեւ, զարմանալի է կարդալ Ներսէս Ե.
Աշտարակեցի Կաթողիկոսի (1843-1857) գրած մէկ կամոմը - « պատուիրում ենք քահա-
մաներիմ որ յորդորեն կամամց եկեղեցւում չլալ եւ չմչալ, որովհետեւ սուգը հեթանոսաց
գործ է. արգիլում ենք մոյմպէս եկեղեցւում « գամծ » ասել, որ տրամադրում է դէպի
լաց »:

Ս. Աթոռոյ թիւ 2027 ձեռագիր Մաշտոցի ծամուցումով Ս. Խաչի Տօմիմ եւս կարելի
է խաղողի օրհմութիւն կատարել: Միմչդեւ, կ'ըմդումէիմք որ ատիկա առամծմաշմորիում
էր Ս. Աստուածածմայ Տօմիմ:

Հայ սուրբերու մասիմ խօսած ատեմ, Պողարեան Սրբազանը իրաւամբ ցաւ կը յայտմէ
թէ Հայ եկեղեցիմ որչափ ժլատ գտնուած է իր մահատակներում եւ սուրբերում համդէպ-
ամոնցմէ միայն քիչ թիւ մը առնուած է իր Տօմացոյցիմ մէջ: 1915-ի ցեղասպանութեամ
մահատակները միմչեւ օրս չեն հասած Տօմացոյցի դրամ սեմիմ:

Մկրտութեամ կամոմիմ մէջ (Ս. Աթոռոյ ձեռագիր Մաշտոց թիւ 289) զարմանախանմ
հետաքրքրութեամբ կը կարդացուիմ կիմերու մերկայութիւնը արգիլող սա տողերը -

« Կիմը իրաւումք չունի մկրտութեամ ատեն եկեղեցի մտնելու, որովհետեւ իմչպէս որ այր մարդը մարմնաւոր ծննդեամ ատեն տուն երթալու իրաւումքը չունի, այնպէս ալ հոգեւոր ծննդեամ ատեն (իմա՝ մկրտութիւն) կիմը իրաւումք չունի եկեղեցի մտնելու եւ եկեղեցւոյ արգամդը տեսնելու . . . »:

Լսած չէի որ հարսամեկամ արարողութեամ՝ երբ գիմիմ կը պակսի, կարելի էր մեղր օրիմնել եւ հրամցնել հարսիմ ու փեսայիմ:

Ծամօթ եմք՝ քահանայաթաղի կամոմիմ որ կը գործադրուի ի հարկիմ. ամտեղեակ էի թաղմամ ուրիշ արարողութեամ մը գոյութեամ մասիմ որ կը կատարուի յատկապէս սարկաւազներու թաղմամ առիթով:

« Ծիսագիտութիւն »ի ընթերցումը եղաւ վայելք մը որ առիթը համդիսացաւ վերստիմ ետ բերելու յիշատակներ եւ հաղորդակից ըմելու գիտելիքներու՝ որոմք մերմ էիմ ատեն-մօք: Գերաշնորհ Սրբազամը Հայ եկեղեցւոյ ծառայութեամ մէջ երիցագոյմ ամդամմ է. ծամօթ գիտական աշխարհիմ իր բամասիրական իրագործումներով: Երբ կը մայիմ վեղարի շուքիմ տակ ամոր դէմքի ալիքիմ, կ'ուզեմ ըսել իրեմ. « Սրբազամ Հայր, մի մտածէք ձեր գրիչը վար դնելու մասիմ . . . »:

Նիւ Եօքք, Նոյեմբեր 1990

Գրախոսական

Le Lectionnaire de Jérusalem en Arménie

Հայագետ Charles Renoux, շարունակելով իր արժեքաւոր ուսումնասիրութիւնը ճաշոց Գրքի վրայ, մօր հատոր մը եւս լոյս ընծայած է 1989 թուին, « Երուսաղէմեան ճաշոցը Հայաստանի մէջ » տիտղոսիմ տակ, *Patrologia Orientalis* մատենաշարով (թիւ 200):

Բովանդակութիւն .- Հատորը կը բաղկամայ 137 էջերէ, հետեւեալ բաժանումներով: Նախաբան (էջ 5), Համառոտագրութիւնը (6), Մատենագրութիւն (7-10), Ներածութիւն (11-12), Գլուխ Ա. ճաշոցը Հայկական գրուածքներու մէջ (13-48). Գլուխ Բ. ճաշոցի տարբեր տիպարները (49-72). Գլուխ Գ. ճաշոցի Ձեռագիրները. 1.- Հիմնական ցուցակներ (73-74). 2.- Ցանկիմ սահմանները (74-75). 3.- ճաշոցներու Տեղագրական Ցանկ, երկիրներու այբուբենական կարգով (76-106), որ կը պարունակէ 344 ձեռագիր ճաշոցներ՝ լւամ կամ պակասաւոր. 4.- ճաշոցներու ժամանակագրական Ցանկ (106-115) 5.- ճաշոցներու Տիպաբանական Ցանկ (115-124): Եզրակացութիւն (124):

Ապա յաջորդաբար տրուած են Ցանկերը, 1. Աստուածաշնչական Յղումներու. 2. Հայերէն Ձեռագիրներու, 3. Հիմ Հեղինակներու եւ ամօց երկերու, 4. Արդի Հեղինակներու եւ 5. Վերլուծական վերնագրուած (125-135), Հատորը կը վերջամայ Նիւթերու Ցանկով (136-137).

Իմշպէս կը տեսնուի վերոգրեալ Բովանդակութենէն, Հեղինակէն մեծ ջանք եւ երկար ժամանակ խլած է 344 ճաշոցներու քննութիւնն ու դասաւորումը: Իր միջին հոգեւիմ մուրիուած մէկը միայն կրնար յամձմ առնել այդպիսի ծամր աշխատանք մը: Charles Renoux իր աշխատունակութեան մօր ապացոյց մը եւս կու տայ իր այս հատորով:

Նկատողութիւններ .- Այսպիսի աշխատութիւն մը ի հարկէ չէր կրնար ըլլալ ամթերի: Ուստի քանի մը մկատողութիւններ կու տամք ստորեւ:

1 .- էջ 18, ծմթ. 43 .- Ստեփանոս Սիւմեցիի մահուան թուականը յայտնի է, 735. ուրեմն հարցամիշը աւելորդ է:

2 .- էջ 38-44 .- Գրիգոր Վկայասերի եւ իր գործակցիմ Կիրակոս Վարդապետի կատարած աշխատանքիմ մասիմ գրուած գոյգ մը յիշատակարաններէն կը հասկցուի թէ առաջիմը Տօմամակի (= ճաշոց) մէջ քառասուն վեց տօմերու համար սահմանած է աստուածաշնչական մասնայատուկ ըմթերցուածներ, բայց գործիմ ամբողջութիւնը գլուխ չհամած վախճաններ է, պատուիրելով իր գործակցիմ ամփոյթ չգտնուիլ այդ գործիմ համդէպ, « այլ յանկէն ըմթերցուածով ըստ արծանիմ »: Ըստ այսմ Կիրակոս Վարդապետն ալ կատարեր է երեսուն տօմերու կարգաւորումը « ըմթերցուածովքն եւ մարտիրոդաւքն »:

Տաշեանի ձեռագրաց Ցուցակիմ մէջ կը կարդամք. « Գրիգոր Վկայասերն . . . կարգէ տօմից մոցա (սրբոց) գիրս մարգարէականս եւ առաքելականս, աւետարանականս խորհրդաւորս » (էջ 25):

Հ. Մ. Վ. Աւգերեանի « Լիակատար Վարք Սրբոց » աշխատասիրութեան մէջ կը տեսնենք Կիրակոս Վարդապետի յիշատակարանիմ սա տողերը. « Քառասուն եւ վեց Տօն (իմա՝ ըմթերցուած տօմից) սուրբ հայրապետն կարգեաց, եւ երեսուն եւ տրուպս յաւելի, որ լիմիմ եօթամասուն եւ վեց »: (ԺԱ, Հատոր, էջ 29):

Հայ Եկեղեցւոյ Տօմացոյցիմ մէջ գտնուող սուրբերու տօմախմբութիւնը աւելի համդիսաւորելու համար Վկայասէրի վերահսկողութեամբ կատարուած եմ ամօնցմէ ոմամց վարքերում մոր թարգմանութիւններմ ալ: Տես Սիւն, 1967, էջ 430:

3.— էջ 63 .— 1310 — 1312 թուականը աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել ԺԴ Դարու սկիզբը, եւ ոչ թէ 13րդ դարու:

4.— էջ 69, Տճթ, 13, ուր Բարջանջի համար ըսուած է թէ Կովկասեան Հայաստանի մէկ քաղաքմ է: Ըստ ակնարկուած յիշատակարանիմ Բարբամջ աւանը կը գտնուի Ամծիտ (Համծիթ) գաւառիմ մէջ, որ Զորորոդ Հայք մահամգիմ կը պատկանի:

5.— էջ 112.— Երեւանի թիւ 4557 ձեռագիրը, 1500 թուականով, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար դմել ԺԵ. Դարում, փոխանակ ԺԶ-ի:

6.— էջ 113, մամապէս Նոր Զուղայի թիւ 209 ձեռագիրը, 1600 թուականով, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար դմել ԺԶ. դարում, քամ թէ ԺԷ:

7.— էջ 126, առաջիմ սիւնակիմ սկիզբի տողը պակաս կը թուի, սպասելի էր N.P. եւ Alep:

Charles Renouxի այս ուսումնասիրութիւնը Հայկական Ճաշոցիմ վրայ, որ հիմ ատենմ Տօմամակ կը կոչուէր, կարելոր յաւելում մըմ է Ըմթերցուածներու Գիրքիմ մուի-րուած աշխատութիւններու շարքիմ, եւ մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ մոյմ միւթով գրա-դող բամասերմերում:

Ն. Արք. Ծովական

ԼՈՒՐԵՐ ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ԹԵՄԷՆ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕԾՈՒՄ

Ծափաթ 14 եւ Կիր. 15 Յուլիս շաբաթավերջը հոգեկամ վերամորթման առիթ էր Սիտմիի հայութեան համար:

Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի Առաջնորդ, Գերշ. Տ. Աղան եպս. Պալիօզեան, Սիտմիի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ քահանայ ձեռնադրեց Յակոբ Սրկ. Գարագաշեանը:

Յակոբ Սրկ. կոչման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ծր. 14 Յուլիսին, երեկոյեան կիրակւոտի ժամերգութեան ետք: Խարտաւիլակի պաշտօնը կատարեց Նորայր Քհն. Բաթա-մեան, աղըթերակայութեամբ Գեորգ Սրկ. Ճամոյեանի եւ Յարութիւն Սրկ. Համբմեանի:

Կոչման արարողութեան աւարտին, Առաջնորդ Սրբազան Հայրը մերկայ հաւատացելոց բացատրական մը տուաւ քահանայական կոչման, ձեռնադրութեան եւ օծման մասին:

Կիր. 15 Յուլիսին, Սիտմիի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական համ-դիսաւոր պատարագ մատոյց Առաջնորդ Աղան Սրբազան Հայրը: Ս. Պատարագի երգեցողու-թիւնը կատարեց եկեղեցւոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Դպրաց Դաս երգչախումբը ղեկավա-րութեամբ Դպրապետ Վարդան Էլմասեանի:

« Զի ողորմած . . . » աղօթքն ետք, ըմբայցուն ծմբադիր խորան բարձրանալով, Զեռնադրիչ Սրբազան Հօր օրհնութիւնը ստացաւ, եւ սարկաւագական ուրարը փորուրարի վերածուեցաւ ի մշան Քրիստոսի քաղցր լուծին:

« Ողջոյն » էն առաջ կրկին աղօթքներու ըմբացքին յաջորդաբար փիլոն, սաղաւարտ, շուրջառ, գօտի եւ քահանայական լրիւ զգեստը շնորհուեցաւ ըմբայցունին:

« Առաքելոյ աղաւնոյ » շարականի երգեցողութեան աւարտին, Զեռնադրիչ Սրբազան Հայրը Սրբալոյս Միւռնոնով օծեց ըմծայեալի ճակատը եւ երկու ձեռքերու ափերը, Յակոբ Սրկ.-ը վերամուսմելով Պարթեւ Քահանայ, Պարթեւ Հայրապետներու յիշատակին:

Օծումէն ետք Ս. Հայրը մորըմծային յամձնեց Ս. Սկիհը, ամոր տալով պատարագելու իշխանութիւն, ապա մորած Պարթեւ Քահանայ հայրը իր առաջին « Խաղաղութիւն »-ը բաշ-խեց հաւատացեալ ժողովուրդին:

Առաջնորդ Սրբազան Հայրը խօսեցաւ հոգեշունջ քարոզ մը, մորած Պարթեւ Քահա-նային վերիշեցմելով հաւատքի ու մուիքումի ոգին, թելադրելով որ իր ծառայութիւնը մատուցանէ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին, ըմթանալով Քրիստոսի ճանապարհէն ու Պար-թեւ Հայրապետներու ուղիէն:

« Ողջոյն » ի պահուն եկեղեցական դասը Զեռնադրիչ Ս. Հօր առաջնորդութեամբ ողջոյնը ստացաւ մորըմծայ Պարթեւ Քահանայի ճակատէն ու ձեռքերէն: Նոյնը տեղի ունեցաւ պատարագի աւարտին՝ աջհամբոյնով, խուռներամ ժողովուրդին կողմէ:

Յաւարտ Ս. Պատարագի մորըմծայ Պարթեւ քահանան Առաջնորդարանէն մերս ըմղունեց եկեղեցւոյ պաշտօնական մարմիններու եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու շնորհաւո-րամբները: Եկեղեցւոյ Ատեմապետ, Տիար Կարօ Սէթեան յանուն վարչութեան շնորհաւորա-կան խոսքով հանդէս եկաւ:

Զեռնադրութեան արարողութեան մերկայ եղան Արամայիս Ա. Քհն. Միրզոյեանը, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ Հովիւ Վեր. Յովհաննէս Գարեւեանը, Աւստրալիոյ եկեղեցիներու Խորհուրդի մերկայացուցիչներ եւ այլ անձինք:

Պարթեւ Քահանայի կնքահայրութեան պաշտօնը սիրայօծար կերպով յանձն առաւ Սիտ-միի եկեղեցւոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Դպրաց Դաս երգչախումբի վարչութեան Ատեմապետ, Յարութիւն Քէօթուրեանը, եկեղեցասէր եւ հայրեմասէր հայորդի մը:

Պարթեւ Քհնյ. Գարագաշեան ծնած է Պուլիս 1942ին: Նախակրթարանի ուսումը ստացած է Պուլսոյ Եսայեան վարժարանի մէջ, որմէ ետք մետուած է կեանքի ասպարէզ. Այդ տարի-ներու ըմբացքին միշտ դիմած է իմքնագարգացման, կապ պահելով Հայ գրի ու լեզուի հետ: Փոքր տարիքէն ծառայած է Պէյօղլուի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ, ուր եւ ստացած է դպրութեան եւ սարկաւագութեան աստիճանները:

1985-ին գաղթած է Աւստրալիա եւ բնակութիւն հաստատած Սիտմիի մէջ. ժամանման առաջին օրէն սիրով ու մուիքումով ծառայած է Սիտմիի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ:

Պարթեւ Քահանայ ամուսնացած է 1969ին ու հայր է երկու աղջիկ զաւակներու:

Պարթև Բահամային կը մաղթեմք որ ըլլայ « Մշակ առանց ամօթոյ »:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սիտմիի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ երկարամեայ հովիւ Արամայիս Ա. Քհմյ. Միրզա-յեան, յառաջացեալ տարիքի ու վատառողջութեան պատճառով, խնդրամբ մերկայացուցած էր Թեմիս Առաջնորդ Սրբազան Հօր, համզստեան կոչուելու համար:

Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, Թեմական խորհուրդի եւ Սիտմիի եկեղեցւոյ վարչու-թեան հետ խորհրդակցելէ ետք, վաւերացուց Տ. Հօր խնդրամբը, զիմք համզստեան կոչե-լով:

Արամայիս Ա. քահանայ Միրզայեանը իր հրաժեշտի պատարագը մատոյց կիր. 8 Յուլիս 1990-ին Սիտմիի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ:

Հայր Մեր-ի պահում Առաջնորդ Ս. Հայրը իր քարոզիմ մէջ ամդրադարձաւ ու վեր առաւ Տ. Հօր բազում տարիներու - 32 - ծառայութիւնը ու բարեմաղթեց առողջ ու երջա-միկ համզստեան տարիներ: Տ. Հայրը իր պատասխան խօսքիմ մէջ շնորհակալութիւն յայտ-մեց Առաջնորդ Ս.Հօր, քահանայից եւ սարկաւագայ դասում, եկեղեցւոյ պաշտօնական մար-միմներում եւ ժողովուրդիմ, իր մկատմամբ ցուցաբերած վերաբերմունքիմ համար:

Յաւարտ Ս. Պատարագի պատշան հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցաւ Առաջնորդարանի Ընդունելութեան սրահիմ մէջ, ուր եկեղեցւոյ Ատենապետ Տիար Կարօ Սէթեան գեղեցիկ եւ միեւնոյմ ժամանակ յուզիչ խօսքով համդէտ եկաւ, վեր առնելով Տէր Հօր 32 տարիներու նուիրեալ ծառայութիւնը Աւստրալիոյ Հայ գաղութիմ: Ապա Տէր Հայրը եւ Սրբազան Հայրը իրենց խօսքը ըրիմ ու Սրբազան Հայրը եկեղեցւոյ պաշտօնական մարմիմներու անունով Տէր Հօր յանձնեց գեղեցիկ ժամացոյց նուէր մը, զմահատելու համար Տէր Հօր ճշդա-պահութիւնն ու ժամադրապահութիւնը:

Պաշտօնական այս բաժնէն ետք Տէր Հայրը կարկամդակը կտրեց ու տեղի ունեցաւ պատ-շան հիւրասիրութիւն:

ԼՈՒՐԵՐ ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԷՆ

Աւստրալիոյ եւ Ն.Զ.-ի Առաջնորդ, Գերշ. Տ. Աղան Եպս. Պալիօգեան, Յունիս 7-15 Թեմական այցելութիւն տուաւ Փրքթի - Արեւմտեան Աւստրալիա - փոքրաթիւ հայութեան:

Սրբազան Հայրը Կիր. 10 Յունիսիմ պատարագեց եւ քարոզեց Ամկլիքան Ս. Հիլտա եկեղեցւոյ մէջ ու հաղորդեց 150ի հասնող հաւատացեալ Հայերը:

Նոյմ օրը սիրոյ սեղանի շուրջ բոլորուեցան մերկաները ու հանելի գրոյց ունե-ցան Ս. Հօր եւ իրար հետ:

Առաջնորդ Սրբազան Հայրը մնացեալ օրերում առիթը ունեցաւ համդիպելու գաղութի ամդամներում եւ ամոնց ըմտամիքմներում հետ ու կարելիութեան եղած չափով հասաւ ամոնց հոգեւոր կարիքմներում:

Դշ. 13 Յունիսիմ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը համդիպում ունեցաւ Փրքթի Ամկլիքան եկեղեցւոյ Առաջնորդ Փիթըր Արքեպս. Գարմլիի հետ, որում շնորհակալութիւն յայտնեց իր ու եկեղեցւոյ օգնութեան համար, Հայաստանի երկրաշարժի առիթով:

Աղամ Սրբազամ իր շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը յայտնելու համար, փոքր Արքեպս.իմ մուիրեց հայկական փոքրիկ խաչքար մը, Հայ ժողովուրդի եւ եկեղեցւոյ վերաբերմունքը ցուցաբերելով:

Աւստրալիոյ եկեղեցիներու հորհուրդի 35-րդ ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 29-3 Յուլիս 1990 Աւստրալիոյ Ատրլէյտ քաղաքիմ մէջ:

Ժողովի բացումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ երեկոյեան, եկեղեցական արարողութեամբ, որում մաս կազմեցին հոգեւոր առաջնորդներ, մերկայացուցիչներ ու մասնակիցներ թիով 120 հոգի: Եկեղեցական արարողութեան ընթացքիմ օրուայ քարոզիչն էր, եկեղեցիներու Համաշխարհային հորհուրդի մայիկիմ ընդհանուր քարտուղար Տոքթ. Ֆիլիպ Փոթըր:

Ժողովը իր աշխատանքներում սկսաւ շաբաթ օրը որ տեւեց միմչեւ երեքշաբթի երեկոյեան: Թեմիս Առաջնորդ, Գերշ. Տ. Աղամ Եպս. Պալիօզեան, իր գործօմ մասնակցութիւնը բերաւ ժողովներում. ժողովի օրերում ամ ըմտրուեցաւ Գործադիր Յամմախումբի ամդամ, որը վեց հոգիներէ բաղկացած էր:

Շաբաթ օրուայ ժողովիմ, Աղամ Սրբազամ ելոյթ ունեցաւ, եւ Աւստրալիոյ եկեղեցիներում ու ժողովրդիմ յայտնեց Հայ եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի երախտագիտական զգացումները եւ շնորհակալութիւնը, 1988 Դեկտեմբերի Հայաստանի երկրաշարժի առիթով Աւստրալիոյ եկեղեցիներու եւ ժողովուրդի ցուցաբերած բարոյական եւ միւթական օգնութեան համար:

Իսկ Գշ. 3 Յուլիսիմ ժողովականներում մերկայացուց Աւստրալիոյ մէջ գտնուող Ռումէն եկեղեցւոյ պաշտպանութեան ի խնդիր առաջարկութիւն մը, որը միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ:

Աւստրալիոյ եկեղեցիներու հորհուրդի ղեկավար մարմինը կը մկատուի Աւստրալիոյ Բրիստոնէական գործունէութեան յամմախումբը - World Christian Action -: Աղամ Սրբազամ յառաջիկայ չորս տարուայ համար վերոյիշեալ յամմախումբի ամդամ ըմտրուեցաւ:

Առաջնորդ Սրբազամ Հայրը Ատրլէյտ գտնուած օրերում, մաեւ առիթը ունեցաւ մօտէմ կապ հաստատելու եւ համդիպելու տեղւոյմ փոքրաթիւ հայութեան հետ:

Կիրակի, 1 Յուլիսիմ 50-ի հասնող հայորդիներու մերկայութեամբ Ս. Պատարագ մատոյց եւ քարոզեց ու ապա հաղորդեց բոլոր մերկամերը:

Յաւարտ Ս. Պատարագի մերկամեր բոլորուեցամ սիրոյ սեղանի շուրջ, ստեղծելով հայկական ջերմիկ մթնոլորտ մը: Հոս ցուցադրուեցաւ Friend to Friend երկրաշարժի վերաբերեալ տեսաներիզը, ու մերկամեր սրտաբուխ մուիրատուութիւն կատարեցին:

Դիւամ Առաջնորդարամի
Աւստրալիոյ եւ Ն.Զ.-ի

Աստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի թեմի Առաջնորդ Աղամ Եպս.
Պալիօզեան կը ձեռնադրէ Տ. Պարթեւ Քիմյ. Գարագաշեանը՝ կնքահայրութեամբ
Յարութիւն Քեօրօղլամեանի Ծբ. 14 Յուլիս 1990

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ-ԲԵՄԱԿԱՆՔ

Կիր. 1 Յուլիս.- Երեկոյան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Գիւտ Նշխարաց տօմիմ առիթով, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ քաղաքիս արեւմտեան բաժնիմ մէջ գտնուող եւ յիշեալ մեծ սուրբիմ անունը կրող եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պօղոսեան:

Քարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգիմ Արքեպս., մերկայացնելով մեր Հաւատոյ Հայրը իբրեւ գերազանցօրէն տեսիլքի մարդ:

Դշ. 4 Յուլիս.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս.:

Եշ. 5 Յուլիս.- Ս. Թարգմանչաց Վարտապետացմ մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ (Տօմ Ազգայիմ): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանիմ վրայ պատարագեց եւ աւուր պատշաճի քարոզեց Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ. Ալեանեան:

Եր. 7 Յուլիս.- Ս. Տրդատայ թագաւորիմ եւ Աշխէմ տիկնոջմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Վամիկ Վրդ. Մամկասարեան:

Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգիմ Արքեպս.:

Կիր. 8 Յուլիս.- Գիւտ Տփոյ Ս. Աստուածածնի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Գեթսեմանիի Ս. Աստուածածնայ Տաճարիմ մէջ, Տիրամօր Ս. Գերեզմանիմ վրայ: Երթ ու դարձի թափօրներում մախագահեց, պատարագեց եւ քարոզեց Հոգշ. Տ. Ամուշաւամ Վրդ. Զղջանեան:

Ուր. 13 Յուլիս.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս.:

Եր. 14 Յուլիս.- Երկոտասան առաքելոցմ Քրիստոսի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Պօղոսի վերմամատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ.:

Կիր. 15 Յուլիս.- Բարեկեմդամ Վարդավառի պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմամատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ.:

Ուր. 20 Յուլիս.- Նախատօմակը պաշտուեցաւ Մայր Տաճարիմ կից՝ Ս. Էջմիածնի մատրամ մէջ: Հանդիսապետմ էր Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս.:

Եր. 21 Յուլիս.- Յիշատակ

Տապաւակիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Էջմիածնի: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ.:

Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց Մայր Տաճարիմ մէջ պաշտուած Այլակերպութեան մենեանեղէն մախատօմակիմ, որմէ ետք կատարուեցաւ Տեառնեղօր գահակալութեան մուկրուած հանդիսութիւն: Արարողութեան աւարտիմ, « Օրհնեցէք զՏէր » շարականը երգելով, Միաբանութիւնը բարձրացաւ Պատրիարքարան:

Գիշերակիգրիմ, հոմ պաշտուած «Եկեցէ » եւ Հսկման կարգերում եւս մախագահեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

Կիր. 22 Յուլիս.- ՎԱՐԴԱՎԱՐ (Տօմ Այլակերպութեան Տեառն): Օրում եւս հիսաւոր Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանիմ վրայ մատուցեց Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայրը եւ քարոզեց օրում տօմի մեծ խորհուրդիմ շուրջ, իսկ կէսօրէ ետք, ժամերգութեան աւարտիմ, ըմբերցաւ Ս. Եղիշէ Վարդապետի Այլակերպութեան ճառը:

Եր. 28 Յուլիս.- Ս. Թաղեռի առաքելոցմ եւ Սանդիստու Կուսիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան:

Կիր. 29 Յուլիս.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմատամ մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ամուշաւամ Վրդ. Զղջանեան:

Եր. 4 Օգոս.- Որդւոց եւ Թոռանց Ս. Գր. Լուսաւորչիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Մերպէսեան:

Կիր. 5 Օգոս.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ. Ալեանեան: Քարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգիմ Արքեպս.:

Եր. 11 Օգոս.- Գրիգորի Աստուածարամիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ.:

Կիր. 12 Օգոս.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմատամ մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Վամիկ Վրդ. Մամկասարեան: Գերշ. Տ. Սեւան եպս. մախագահեց հաղողի օրհնութեան կարգիմ:

Բշ. 18 Օգոս.- Այսօր սկսաւ Ս.

Կոյսի վերափոխմամբ տօմը կամխող կէս-
համդիսաւոր պատարագներու մատուցումը,
Տիրամօր Ս. Գերեզմանիմ վրայ ի Ս.
Աստուածածին (Գեթսեմանի):

Ծր. 18 Օգոստ.- Եփեսոսի Ս. Ժողո-
վոյմ (431): Ս. Պատարագը մատուցուե-
ցաւ ի Ս. Աստուածածին: Ժամարարմ էր
Հոգշ. Ս. Մեսրոպ Վրդ.:

Կիր. 19 Օգոստ.- Բարեկեմդամ Ս.
Աստուածածնի պահոց: Ս. Պատարագը
մատուցուեցաւ ի Ս. Աստուածածին:
Ժամարարմ էր Հոգշ. Ս. Անուշաւամ Վրդ.
Ջոջամեան:

Գշ. 21 Օգոստ.- Այսօր ըլլալով
30րդ տարեդարձը Երամաշնորհ Ս. Եղիշէ
Պատրիարք Հօր Գահակալութեամբ, Լուսա-
րարապետ Ս. Գարեգին Արքեպս. ուխտի Ս.
Պատարագ մատոյց Տիրամօր Ս. Գերեզմա-
նիմ վրայ ի Ս. Աստուածածին:

Ուր. 24 Օգոստ.- Նախատօմակին ի Ս.
Էջմիածին (Մայր Տաճարին կից) մախա-
գահեց Գերշ. Ս. Դաւիթ Եպս.:

Ծր. 25 Օգոստ.- Տօմ Ծողակաթի Ս.
Էջմիածնի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ
ի Ս. Աստուածածին: Ժամարարմ էր Հոգշ.
Ս. Կոմիտաս Վրդ.:

- Կէսօրէ ետք, Ամեն Ս. Պատրիարք
Հօր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը
իմքնաշարժերով իջաւ Գեթսեմանիի ձորը
ու « Հրաշափառով » մուտք գործեց Ս.
Աստուածածնայ Տաճար, ուր պաշտուեցան
ժամերգութիւնն ու մախատօմակը: Իսկ
իրիկուան մութին հոմ կատարուած
« Եկեցե՛ղ » եւ Հսկումին մախագահեց
Գերշ. Ս. Սեւան Եպս. Ղարապետ:

Կիր. 26 Օգոստ.- ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս.
ԱՍՏՈՒԱՍԻՄՈՒՆԻ: Առաւտուն, դարձեալ
Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորու-
թեամբ, Միաբանութիւնը իմքնաշարժերով
իջաւ Գեթսեմանիի ձորը ու « Հրաշա-
փառ » ով մուտք գործեց Ս. Աստուա-
ծածնայ Տաճար, ուր Տիրամօր Ս.
Գերեզմանիմ վրայ օրուան համդիսաւոր
Ս. Պատարագը մատոյց եւ օրուան տօմի
մեծ խորհուրդի մասին քարոզեց Գերշ.
Ս. Սեւան Եպս.: Պատրիարք Սրբազան
Հայրը մախագահեց « Ամդաստամ » ին:

- Գերշ. Ս. Սեւան Եպս. մախագահեց
կէսօրէ ետք Մայր Տաճարին մէջ յետ
ժամերգութեամբ կատարուած մախատօմա-
կին:

Բշ 27 Օգոստ.- Յիշատակ Մեռելոց:
Ժամը 2ին (կէս գիշերէն ետք), Միաբան
Հայրեր, դպիրներ եւ ժողովուրդ իջան
Գեթսեմանի, ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմա-
նիմ վրայ այլ օրեր ցերեկին մատու-

ցուած Ս. Պատարագը մատոյց եւ աւուր
պաշտանի քարոզեց Փարիզէն ժամանած
Հոգշ. Ս. Ժիրայր Վրդ. Թաշմեանը: Ըստ
սովորութեամբ, հոգեհամզստեան պաշտօն
կատարուեցաւ Տաճարի համզուցեալ
Տեսուչներուն եւ Լուսարարներու հոգի-
մներուն համար:

Գշ 28 Օգոստ.- Մեռելոցը հարկադ-
րաբար այսօրուան յետածգուած ըլլալով,
Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատրամ մէջ
պատարագեց Հոգշ. Ս. Ռուբեն Վրդ.
Յովակիմեան: Հոգեհամզստեան կարգին
մախագահեց Ամեն Ս. Պատրիարք Հայրը:

Ծր. 1 Սեպտ.- Է. օր Վերափոխման:
Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս.
Յակոբ, Ս. Աստուածածնայ խորանին
վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Ս. Ռազմիկ
Վրդ. Պողոսեան:

Կիր. 2 Սեպտ.- Ը. օր Վերափոխման:
Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարու-
թեան Տաճարի վերմատան Երաշխաւոր Ս.
Աստուածածին մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր
ըստ սովորութեամբ, Տաճարին տեսուչը՝
Գերշ. Ս. Վաղարշ Եպս. Խաչատուրեան:

Բշ. 3 Սեպտ.- Նախատօմակին ի Ս.
Յակոբ մախագահեց Գերշ. Ս. Դաւիթ Եպս.:

Ծր. 8 Սեպտ.- Թովմայի Առաքելոյն:
Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս.
Գլխադրի: Ժամարարմ էր Հոգշ. Ս. Վանիկ
Վրդ.:

- Ամեն Ս. Պատրիարք Հայրը մախա-
գահեց մախատօմակին ի Ս. Յակոբ:

Կիր. 9 Սեպտ.- Գիւտ Գօտույ Ս.
Աստուածածնի: Ս. Պատարագը մատու-
ցուեցաւ ի Ս. Աստուածածին, Տիրամօր
Ս. Գերեզմանիմ վրայ: Պատարագեց Գերշ.
Ս. Սեւան Եպս. իսկ քարոզը խօսեցաւ
Գերշ. Ս. Դաւիթ Եպս.: Կտարուեցաւ
հոգեհամզստեան պաշտամունք՝ երեք օրեր
առաջ Տաճարի ընդհ. մարքութեան մաս-
նակից տիկիներուն եւ օրիորդներու
համզուցեալ պարագաներու հոգիներուն
համար եւ հոգեհոմը տրուեցաւ պարտե-
զին մէջ:

Ծր. 15 Սեպտ.- Ս. Պատարագը
մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադրի: Ժամարարմ
էր Հոգշ. Ս. Մեսրոպ Վրդ. Ասողեան:

Կիր. 16 Սեպտ.- Ս. Պատարագը
մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր
վերմատան մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր
Հոգշ. Ս. Ռուբեն Վրդ. Յովակիմեան:

Եշ. 20 Սեպտ.- Նախատօմակին ի Ս.
Յակոբ մախագահեց Գերշ. Ս. Դաւիթ
Եպս.:

Ուր. 21 Սեպտ.- Ծմունդ Ս.

Աստուածածնի: Առաւօտում, Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեանի գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր իմքմաշարժերով իջան Գեթսեմանիի ձորը ու «Հրաշափառ»-ով մուտք գործեցին Ս. Աստուածածնայ Տաճար ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմանիմ վրայ օրում համդիսաւոր Ս. Պատարագը մատոյց Գերշ. Համդիսապետ Սրբազանը:

Ծր. 22 Սեպտ.- Նիկիոյ Ս. Ժողովում (325): Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթնեան:

Կիր. 23 Սեպտ.- Բարեկենդան Ս. Խաչի Պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն մեր վերամատարմ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ. Ալեմեան: Բարոզեց Հոգշ. Տ. Անուշաւան Վրդ. Զղջամեան:

Ծր. 29 Սեպտ. Տօմ Եկեղեցւոյ ի մաւակատիս Ս. Խաչիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Անուշաւան Ծ. Վրդ. Զղջամեան:

- Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց Մայր Տաճարիմ մէջ Խաչվերացի համդիսաւոր մախատօմակիմ, որմէ ետք Կենաց Փայտի մատուցը թափօրով փոխադրեց Աւագ Սեղան:

- Գիշերասկիզբիմ անդ պաշտուած « Եկեսցէ » յի եւ Հսկման կարգերում մախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ Եպս. Գաթիկեան:

Կիր. 30 Սեպտ.- ՏՕՆ ՎԵՐԱՅՄԱՆ ՍՐԲՈՅ ԽԱՉԻՆ: Օրում համդիսաւոր Ս. Պատարագը՝ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանիմ վրայ մատոյց եւ քարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը: Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. մախագահեց Մեկգոմեան բարերար եղբարց հոգիներում համար պաշտուած համգստեան կարգիմ:

- Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարիմ մէջ պաշտուած Խաչվերացի մեծահամդէս « Ամ-դաստամ » իմ մախագահեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

Բշ. 1 Հոկտ.- Յիշատակ մեռելոց: Մայր Տաճարի Ս. Գլխադիր մատարմ մէջ Ս. Պատարագը մատոյց Հոգշ. Տ. Վանիկ Վրդ.: Հոգեհամգստեան պաշտամունքիմ կը մախագահէր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը:

Ծր. 6 Հոկտ.- Տօմ Խաչի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Նշան վերամատարմ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Ասողկեան:

Կիր. 7 Հոկտ.- Բարեկենդան Վարազայ Ս. Խաչի Պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր

վերմատամ մատարմ մէջ: Պատարագեց եւ քարոզեց Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովան-կիմեան:

Ուր. 12 Հոկտ.- Նախատօմակը պաշտուեցաւ Ղպտոց Ս. Գէորգ Վանքի Եկեղեցւոյմ մէջ: Համդիսապետ էր Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.:

Ծր. 13 Հոկտ.- Ս. Գէորգայ Զօրավարիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գէորգ (Ղպտոց): Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթնեան: Երթ ու դարձի թափօրները գլխաւորեց եւ քարոզեց Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան, խօսելով սուրբիմ կեանքիմ ու մարտիրոսութեան մասիմ: Ապա Միաբանութիւնը հիւրասիրուեցաւ Ղպտոց Տեսչարանիմ մէջ:

- Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր « Հրաշափառ »-ով մուտք գործեցին Ս. Յարութեան Տաճար, ուր պաշտուեցան ժամերգութիւն եւ մախատօմակ՝ մեր վերմամատարմ մէջ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինակմ Սրբատեղեաց այցի համդիսաւոր թափօր Տաճարէմ մերս: Թափօրապետ էր Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Ասողկեան:

Կիր. 14 Հոկտ.- Տօմ Վարագայ Ս. Խաչիմ (660): Գիշերայիմ եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմամատարմ մէջ: Ապա Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. մատոյց օրում համդիսաւոր Ս. Պատարագը Բրիստոսի Ս. Գերեզմանիմ վրայ եւ քարոզեց: Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց «Հայրապետական Մաղթամբ»-իմ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ.Տ. Վազգէմ Ա. ի Օծման 35րդ տարեդարձիմ առիթով կատարուած:

Ծր. 20 Հոկտ.- 72 աշակերտացմ Բրիստոսի: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի մերքիմ զաւիթիմ մէջ գտնուող Ս. Գէորգայ սեղանիմ վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պողոսեան:

Կիր. 21 Հոկտ.- Այսօր տեղի ունեցաւ Ռեմլէի Ս. Գէորգայ Վանուց տարեկան ուխտագնացութիւնը, ի մերկայութեան Երուսաղէմէմ, Եաֆայէմ եւ Հայֆայէմ ժամամած մեծաթիւ ժողովուրդի: Պատարագեց եւ քարոզեց Մարտիրոսիմ ժամամած Հոգշ. Տ. Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգմատիոսեան: Արարողութեանց մախագահեց Գերշ. Տ. Սեւան Եպս. Ղարիպեան:

Ուր. 26 Հոկտ.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Կիրեղ

եպս.:

Ծր. 27 Հոկտ.- (Ս. Թարգմանչաց Վարդապետացմ մերոց Տօմ ազգային եւ եկեղեցական): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց եւ քարոզեց Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս. Գարիկեան, իբրեւ Տեսուչը Ս. Թարգմանչաց Երկ. Վարժարանին:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը մախա-գահեց մեծամուն բարերար Գալուստ Կիւլպենկեանի եւ պարագայից հոգիներում համար կատարուած տարեկան հոգե-համգստեան արարողութեամբ: Առաջին անգամ ըլլալով յիշատակուեցաւ ամուսնը Գարեգին Արքեպս. ի, իբրեւ պատրիարք Կոստամոյնուպոլսոյ: - Վերջին անգամ ըլլալով յիշատակուեցաւ ամուսնը Երա-մաշմորի Տ. Եղիշէ Պատրիարքի իբրեւ համգուցեալ Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի եւ Հոգեհամգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ամօր ամուսն տօնին առիթով:

Կիր. 28 Հոկտ.- Ամեն. Ս. Պատ-րիարք Հայրը համդիսաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ եւ քարոզեց: Առաջին անգամ ըլլալով յիշատակուեցաւ որպէս Պատ-րիարք Առաք. Ս. Աթոռոյս Երուսաղէմի:

Ծր. 3 Նոյմ.- Ս. Զորից Աւտարամ-չացմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Զարութեան Տաճարի Գաւթի Ս. Յովհաննէս Աւետարանչի մատրան մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Վրդ. Մամկասարեան:

- Կէսօրէ ետք, վերահաստատելով տասնամեակներէ ի վեր դադրած գեղեցիկ սովորութիւն մը, կատարուեցաւ «Գլխադ-րի Ուխտ» կոչուած արարողութիւնը:

Կիր. 4 Նոյմ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զարութիւն, մեր վերնամատրան մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Անուշաւան Ծ. Վրդ. Զոյջանեան: Բարոզեց Արժէքի մի Հայոց մորթմտիր առաջնորդ մորապսակ Գերշ. Տ. Գիսակ եպս. Մուրատեան:

Ծր. 5 Նոյմ.- Ս. Յովսէփայ Աստուածահօրն: Ս. Պատարագ մատու-ցուեցաւ ի Ս. Աստուածածին, Հայր Յովսէփի գերեզմանին վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթ-նեան:

Ծր. 10 Նոյմ.- Երկոտասան Վարդա-պետացմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ.:

- Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը « Հրաշափառ » ուլ մուտք գործեց Ս.

Զարութեան Տաճար: Ս. Գերեզմանի եւ Գիւտ Խաչի այրի ուխտերէն ետք, վերջ-նոյս կից Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ մէջ պաշտուեցաւ ժամերգութիւն եւ մախատօմակ: Ապա կատարուեցաւ Տօմ-րիմակաւ Սրբատեղեաց այցելութեան համդիսաւոր թափօր տաճարէն մերս: Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Ասողլեան:

Կիր. 11 Նոյմ.- Գիւտ Խաչ: Գիշե-րային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցաւ եւ Ս. Պատարագը մատու-ցուեցաւ ի Ս. Զարութիւն, Ս. Լուսա-ւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարմ էր Գերշ. Տ. Յակոբ եպս. Վարդանեան: Ապա կատարուեցաւ եռադարձ մեծահամդէս թափօր Բրիստոսի Ս. Գերեզմանին եւ Պատամատեղւոյն շուրջ, գլխաւորութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, որ ամպիոնա-միի տակ՝ Կենաց Փայտի մասունքով Կ'օրհնէր հաւատացեալները: Խմկարկու-թեմէ ետք՝ թափօրը աւարտեցաւ Ս. Լու-սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ծր. 17 Նոյմ.- Տօմ Ամենայն Սրբոց: Ա. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ.:

Կիր. 18 Նոյմ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթնեան: Բարոզ մը խօսեցաւ Գերշ. Տ. Կիրեղ եպս.:

Ծր. 24 Նոյմ.- Ս. Հրեշտակապետացմ Գարբիէի եւ Միքայէի: Ս. Պատարագը Ս. Գլխադիր մատրան մէջ մատոյց Հոգշ. Տ. Գուսան Վրդ. Ալմանեան: Լուսարա-րապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ եպս. մախագահեց Աղաւթի ձեւակիրնեանի եւ պարագայից հոգիներուն համար կատարուած տարեկան հոգեհամգստեան պաշտամունքին: - Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցին մօրթգութեան մէջ ըլլալուն, այս տարի եւս կարելի չեղաւ Պատարագ մատուցանել հոն: Զանց առնուեցաւ մամապէս մախատօմակը:

Կիր. 25 Նոյմ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զարութիւն, մեր վերնատան մատրան մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Անուշաւան Ծ. Վրդ. Զոյջա-նեան: Բարոզեց Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Ասողլեան:

Ծր. 1 Դեկտ.- Առաք. Ամդրէի եւ Փիլիպպոսի: Ս. Պատարագը մատուցուե-ցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթնեան:

Կիր. 2 Դեկտ.- Բարեկենդամ Յիս-մակի Պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուե-

ցաւ ի Ս. Յակոբ, Ս. Կարապետի խորանիմ վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պօղոսեան: Բարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.: « Տէր ողորմեա » ի ատեն խմորուեցաւ Տիրոջմէ որ իր բարերար ամէրեւմերով ոռոգէ երաշտէն կոշտացած հողը Ս. Երկրի:

Բշ. 3 Դեկտ.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան:

Գշ. 4 Դեկտ.- Ընծայումս Ս. Աստուածածնի: Առաւօտում, Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. ի գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը իմքմաշարժերով իջաւ Գեթսեմանի ձորը ու « Հրաշափառ » ով մուտք գործեց Ս. Աստուածածնայ Տաճար, ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմանիմ վրայ օրում համդիսաւոր Ս. Պատարագը մատոյց եւ քարոզեց Գերշ. Համդիսապետ Սրբազանը, իմչպէս մաւն մախագահեց Կիւլլպպի Կիւլպպեանի եւ իր գերդաստանի մմջեցելոց հոգիներում համար կատարուած ուսմզտեան պաշտամունքիմ:

Ծր. 8 Դեկտ.- Ս. Նիկողայոսի Սքանչելագործիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Մակարայ մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Վրդ.: Վերաբերումը կատարուեցաւ մերքիմ գաւթիմ մէջ գտնուող Ս. Նիկողայոսի սեղանիմ վրայէմ:

Կիր. 9 Դեկտ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանիմ վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ. Ալմանեան: Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը խօսեցաւ երկու տարիներ առաջ պատահած Հայրեմական երկրաշարժիմ մասիմ եւ յետոյ մախագահեց աղէտի բիրաւոր գոհերում համար կատարուած հոգեհամզտեան պաշտամունքիմ, որ ատեն Մայրավանքի մեծ զանգը լսելի կը դառնար սգախառն իր ղօղամջով:

Ուր. 14 Դեկտ.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Սեւան Եպս.:

Ծր. 15 Դեկտ.- Ս. Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի առաք.: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պօղոսեան:

Կիր. 16 Դեկտ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմատան մատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ամուշաւամ Ծ. Վրդ. Զղջմեան քարոզեց Գերշ. Տ. Սեւան Եպս. Դարիպեան:

Ուր 21 Դեկտ.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Գերշ. Տ. Սեւան Եպս.:

Ծր. 22 Դեկտ.- Յղութիւն Ս. Աստուածածնի: Առաւօտում, Գերշ. Տ. Սեւան Եպս. ի գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայրեր իմքմաշարժերով իջաւ Գեթսեմանի ձորը ու « Հրաշափառ » ով մուտք գործեց Ս. Աստուածածնայ Տաճար, ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմանիմ վրայ օրում համդիսաւոր Ս. Պատարագը մատոյց Գերշ. Տ. Սեւան Եպս. Դարիպեան:

Կիր. 23 Դեկտ.- Բարեկենդան Ս. Յակոբայ պահոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերմամատրամ մէջ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկասարեան: Բարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան:

Ուր. 28 Դեկտ.- Նախատօմակիմ ի Ս. Յակոբ մախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.:

Ծր. 29 Դեկտ.- Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետիմ: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Ռուբէն Վրդ. Յովակիմեան: Վերաբերումը կատարուեցաւ դասիմ մէջ Սուրբիմ մկարով զարդարուած խորանիմ վրայէմ:

Կիր. 30 Դեկտ.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յակոբ, Ս. Աստուածածնայ խորանիմ վրայ: Ժամարարմ էր Հոգշ. Տ. Կոմիտաս Վրդ. Ծերպէթեան: Բարոզեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, խօսելով Զօրավար Ամորանիկի եւ Հայ Ֆէտայիմերում մասիմ եւ մախագահեց հոգեհամզտեան պաշտամունքիմ, Զօրավարիմ ծմողեան 125 ամեակիմ առիթով կատարուած:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

Դշ. 4 Յուլիս.- Երեկոյեան, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց 210րդ տարեդարձիմ առթիւ, Ամերիկեան Ընդհ. Հիւպատոսիմ կողմէ, Հիւպատոսարանի պարտէզիմ մէջ տրուած ընդունելութեան մերկայ գտնուեցան Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգիմ եւ Դիւանապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Սրբազաններ, Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գէորգ Հիմդլեան:

- Ապա, Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Հիմդլեան մերկայ եղան Y.M.C.A. ի մէջ, World Council of Churches փոխ-մախագահիմ պատիւ տրուած ընդունելութեան:

Ծր. 14 Յուլիս.- Երեկոյեան Ֆրանսական Յեղափոխութեան 201րդ տարեդարձին առիթով, Ֆրանսական Ընդհ. Հիւպատոսիմ կողմէ, Հիւպատոսարանի պարտէզին մէջ տրուած ըմդումնելութեան մերկայ գտնուեցան Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը, ըմկերակցութեամբ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.ի, Գաւազամակիր Հոգշ. Տ. Համբարձում Վրդ.ի եւ Քարտուղար Տիար Գեորգ Հիմդլեանի:

Կիր. 15 Յուլիս.- Կէսօրէ ետք մոյմ առիթով St. Anne եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, Ֆրանսական Հիւպատոսի կողմէ տրուած ըմդումնելութեան եղան Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս. եւ Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պողոսեան:

Ուր. 20 Յուլիս.- Կէսօրէ ետք, Հայ համայնքի Մուխթար Տիար Կարապետ Յակոբեան մերկայ գտնուեցաւ Յոյմ-Կաթուիկներու Մուխթարին յուղարկաւորութեան:

Ծր. 21 Յուլիս.- Երեկոյեան, Պելճիքայի ազգային տոմիմ առիթով, Պելճիքական Հիւպատոսիմ կողմէ, Հիւպատոսարանի պարտէզին մէջ տրուած ըմդումնելութեան մերկայ գտնուեցան Լուսարարապետ Հերշ. Տ. Գարեգին Արքեպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գեորգ Հիմդլեան:

Կիր. 22 Յուլիս.- Կէսօրէ առաջ ժամը 11իմ, մոր Պապական մուխթար Մոմս. Ամտրէաս Քորտէրօ Մոմթէզամօլօ պաշտօնապէս մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար: Զիմք դիմաւորողներու կարգին էր Տաճարին մեր Տեսուչը՝ Գերշ. Տ. Վաղարշ Եպս. Խաչատուրեան:

- Երեկոյեան, Y.M.C.A.ի փոխ-մօրէմին մեկնումին առթիւ տրուած ողջերթի ըմդումնելութեան մերկայ եղան Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գեորգ Հիմդլեան:

Ծր. 18 Օգստ.- Եօրքի Եպս. եւ Քեմբըրըքի ըմտրեալ Արքեպս. George Carey, որ Ս. Երկիր կ'այցելէր, կէսօրէ առաջ, տեղույս Ամկլիքան Արքեպս.ին ըմկերակցութեամբ, այցելութեան եկաւ Պատրիարքարան:

Գշ. 21 Օգստ.- Հարաւային Ափրիկէի Դեսպանը այցելեց Պատրիարքարան:

Դշ. 22 Օգստ.- Թամբուրի Էքօմեմական Կեդրոնին մէջ տրուած դասախօսութեան եւ ըմդումնելութեան մերկայ եղան Իսթանպուլէն հիւրաբար մեր մէջ գտնուող Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպս. Մուրթաթեան եւ Փարիզէն ժամանած Հոգշ. Տ. Ժիրայր Վրդ. Թաշմեան:

Ծր. 25 Օգստ.- Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը, ըմկերակցութեամբ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս.ի, Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ.ի եւ Տիար Գեորգ Հիմդլեանի, այցելութեան գնաց Պապական մոր Նուիրակին:

Գշ. 28 Օգստ.- Բեթլեհէմի Քաղաքապետ Վսեմ. Էլիաս Ֆրէյմ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հօր հետ:

Եշ. 30 Օգստ.- Պերլիմի Լուտերական Եպս.ը, որ Ս. Երկիր կ'այցելէր, այցելութիւն մը տուաւ Ս. Պատրիարք Հօր:

Բշ. 3 Սեպտ.- Այսօր վերաբացուեցաւ Ս. Թարգմանչաց Երկրորդական Վարժարանը, եռամսեայ արձակուրդէն յետոյ: Երկսեռ աշակերդութեան թիւն է մոյմը՝ 150: Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը տպաւորիչ խրատական մը խօսեցաւ ուսանողութեան, ըմկելով վերոյշը հիմ ու քաղցր օրերուն, երբ 700 է աւելի էր թիւը ուսանողութեան այս հաստատաւութեան, որ միայն մախակրթարան էր:

- Երեկոյեան, Յումաստամի Ընդհ. Հիւպատոս Պր. Տաֆարամօսի մեկնումին առիթով տրուած ողջերթի ըմդումնելութեան մերկայ գտնուեցան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Դշ. 5 Սեպտ.- Նոր Կրօնից Նախարար Ավմեր Ծաքի հրաւեր ըրաւ համայնքին: Ներկայ էին Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան, Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. Պողոսեան եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Գշ. 11 Սեպտ.- Երեկոյեան, Ռումանիոյ Ամեմ. Տ. Դիոկղէտիանոս Պատրիարքի ամուսն տոմիմ առթիւ, Ռումանական եկեղեցւոյ մոր Հովիւ Արշիմանտրիթ Վիմսէթ Կրիֆօմի կողմէ սարքուած ըմդումնելութեան մերկայ գտնուեցան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Ուր. 14 Սեպտ.- Կէսօրէ առաջ, Ասորւոց Ամտիոքի Պատրիարք Մար Իգմատիոս Գ. Զաքքայի գահակալութեան տասնամեակին առիթով, Ասորւոց Եպս. Պէնմամ Ճանճաուի կողմէ իրենց վամքի եկեղեցւոյն մէջ մատուցուած Պատարագին եւ յաջորդող ըմդումնելութեան մերկայ եղան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. եւ Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ.:

Դշ. 19 Սեպտ.- Հրեական Նոր Տարուայ (5751) առթիւ, Սրբազան Պատրիարք Հայրը շնորհաւորական հեռագիր յղեց Իսրայէլի Նախագահ Վսեմ. Հայիմ Հէրցօկի, Վարչապետ Վսեմ. Իցիաք Ծամիրի, Քեմէլի Նախագահ Տօլ Շիլմանքիի

և Երուսաղեմի Քաղաքապետ Վսեմ. Թէտի Քօլլեքի:

Դ2. 19 Սեպտ.- Կէսօրին, Ամերիկեան Հիւպատոսը Տիար Ֆիլիփ Ուիլքոքս այցի եկաւ Պատրիարքարան:

Ե2. 20 Սեպտ.- Այսօր վերաբացուեցաւ Ժառնգ. Վարժարանն ու Ընծա-յարանը: Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը տպաւորիչ խրատական մը խօսեցաւ 40 աշակերտներուն, որոնցմէ 18ը մորեր էին:

Կիր. 7 Հոկտ.- Հրէից Սուքքօթի (Տաղաւարահարաց) տօնին առիթով, Վսեմ. Քաղաքապետ Թէտի Քօլլեքի կողմէ, Դաւթի բերդին մէջ տրուած ընդունելութեամ մերկայ եղան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գէորգ Հիմդլեան:

Գ2. 9 Հոկտ.- Կէսօրէ առաջ, Հոգշ. Տ. Ամուշաւամ Վրդ. մերկայ եղաւ Ֆրանչիսկեան ամուսնի հմագետ Հայր Bellarmino Bagtiti յուղարկաւորութեամ:

- Կէսօրէ ետք, Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց Մայր Տաճարին մէջ կատարուած Հայ Համայնքի մախկին Մուխթար Յովհաննէս Պէմմէեանի յուղարկաւորութեամ:

Բ2. 15 Հոկտ.- Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց Ժառ. Վարժարանի բազմամեայ մարզիչ Յակոբ Մէմէշեանի յուղարկաւորութեամ: Համգուցեալը 68 տարեկան, յամկարծամահ եղած էր Կիրակի առաւօտ:

Ե2. 18 Հոկտ.- Երեկոյեան, Սպա-միոյ Ազգային Տօնին առթիւ (12 Հոկտ. քաղաքական պատճառներով յետաձգուած) Սպանական Ընդհ. Հիւպատոսին կողմէ, Հիւպատոսարանի մէջ տրուած ընդունելութեամ մերկայ եղան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գէորգ Հիմդլեան:

Կիր. 21 Հոկտ.- Երեկոյեան դէմ, Նօթր Տամի եկեղեցւոյ մէջ, Ն. Ս. Յովհաննէս - Պօղոս Բ. Պապի Գահակալութեան 12րդ տարեդարձին առթիւ, Պապական Նուիրակի կողմէ մատուցուած համդիսաւոր Ս. Պատարագին եւ Մաղթամ-քին եւ յաջորդող ընդունելութեամ մերկայ գտնուեցան Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Դ2. 31 Հոկտ.- Երեկոյեան, Լու-տերակամներու եկեղեցւոյ մէջ, Reformation Dayի առիթով կատարուած արարողութեան եւ յաջորդող ընդունելութեամ մերկայ գտնուեցան Հոգշ. Տ.

Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Կիր. 4 Նոյմ.- Կէսօրէ առաջ, St. Vincent de Paul Որբամոցի խմամակալութեամ համգուցեալ ամդամներու հոգիներուն համար Լատինաց Ամեմ. Պատրիարքին կողմէ, Պատրիարքարանի Տաճարին մէջ մատուցուած համդիսաւոր Ս. Պատարագին եւ յաջորդող ընդունելութեամ մերկայ եղան Լուսարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. եւ Բարշ. Վարդան Սրկ.:

Դ2. 7 Նոյմ.- Լատինաց Պատրիարք Մօմս. Միշէլ Սապպահ, որ Ն. Ամեմ. Գահակալութեան ատեն բացակայ էր քաղաքէս, այցի եկաւ Պատրիարքարան:

Ուր. 16 Նոյմ.- Բրիտանական Ոոր Հիւպատոս Տիար Տէյլիտ Մաք Լէման այցի եկաւ Պատրիարքարան:

Եր. 17 Նոյմ.- Երեկոյեան, Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց Հ.Մ.-Ը.Մ.ի ակումբին մէջ կայացած Հ.Յ. Դաշմակցութեան 100 ամեակին մուիրուած համդիսութեամ եւ ըրաւ փակման խօսքը:

Բ2. 19 Նոյմ.- Ամմանի Գերմանական Դեսպանին ի պատիւ Լուտերականներու սրահին մէջ տրուած ողջերթի ընդունելութեամ մերկայ եղան Լուսարապետ-Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. եւ Տիար Գէորգ Հիմդլեան:

Գ2. 27 Նոյմ.- Աւստրալիոյ Թէլ Ավիվի Դեսպանը այցելեց Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հօր:

Ուր. 30 Նոյմ.- Երեկոյեան, St. Andrews Dayի առթիւ (Ազգային Տօն Սկովտիոյ), Սկովտական եկեղեցւոյ մէջ կատարուած արարողութեամ մերկայ եղան Լուսարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Գուսան Վրդ. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան: Հայր Գուսան մեմբրեց « Սուրբ սուրբ »:- Իսկ 2 Դեկտ.ի երեկոյեան, մոյմ առթիւ քովմտի սրահին մէջ տրուած ընդունելութեամ մերկայ եղան մոյմը եւ Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ.:

Եր. 8 Դեկտ.- Կէսօրէ առաջ Լու-սարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. եւ Աւագ Թարգման Հոգշ. Տ. Ռազմիկ Վրդ. մերկայ գտնուեցան Լաթրուի Թրափփիսթ Մեմաստանի հիմնարկութեան 100 ամեակին առթիւ անդ մատուցուած Պատարագին եւ տրուած ընդունելութեամ:

Դ2. 11 Դեկտ.- Բմէսթի Արաբ ամդամներէն Ապտէլ Ռահապ Տարաուշէ շնորհաւորական այցելութեան եկաւ Պատրիարքարան:

Բ2. 17 Դեկտ.- Կէսօրէ ետք, Մեր-

ծաւոր Արեւելք շրջագայութեամ ելած Ամերիկեան « Խաղաղութեամ Կոմիտէ »-ի անդամներ այցելեցին Պատրիարքարան: - Իսկ երեկոյեան, Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Հոգշ. Տ. Գուսամ Վրդ. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան, Y.M.C.A. գացին փոխադարձ այցելութեամ:

Գշ. 18 Դեկտ.- Երեկոյեան, Հրէից Խանուկայի տօմին առթիւ, Քաղաքապետ Վսեմ. Թէտի Քօլլէքի կողմէ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ տրուած ըմդումներութեամ մերկայ եղամ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս., Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

Դշ. 26 Դեկտ.- Լատինաց Ս. Ստեփանոսի տօմին առթիւ, Դոմինիկեան Հայրերու համամուն (St. Etienne) եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած Ս. Պատարագին եւ ըմդումներեան մերկայ գտնուեցաւ Հոգշ. Տ. Անուշաւան Ծ.

Վրդ. Զղջամեան:

Եշ. 27 Դեկտ.- Այսօր տեղի ունեցաւ Բեթղեհէմի Ս. Ծմողեան Տամարի ըմդի. աւելը, ի մերկայութեամ Միաբանութեամ անդամներու մեծ մասին: Մարութիւնը անցաւ առանց մասնաւոր միջադէպի:

Ծր. 29 Դեկտ.- Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը մախագահեց վամուցս երկարամեայ դռնապան Փամոս Փամոսեանի յուղարկանութեամ:

Բշ. 31 Դեկտ.- Տարեփակի առիթով, Իսրայէլի Պետութեան Նախագահ Վսեմ. Հայիմ Հէրցօկի ապարանքին մէջ կայացած Քրիստոնէական համայնքապետերու աւանդական ըմդումներեան մերկայ գտնուեցամ Ամեմ. Ս. Պատրիարք Հայրը, Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան, Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպս. Գարիկեան եւ Տիար Գ. Հիմդլեան:

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ 1990 ՏԱՐՈՒԱՅ

- 1 - Փարիզէն Տէր եւ Տիկիմ Տիգրամ եւ Երամուհի Մամուկեաններէն՝ Ս. Յարութիւմ Տաճարիմ համար, 2 կորփուռայ, ճաշու Աւետարանի պահպանակ մը, 2 Աւետարանի բովիչ եւ 2 ուրար:
- 2 - Հոգեշնորհ Տ. Հայկազուն Վրդ. Մելգոնեանէ - Ուր հատ ճերմակ գուլպայ:
- 3 - Ֆրամայէն Տիկիմ Եղիսաբէթ Գալոյեան եւ Կարապետեան քոյրեր - 50 հատ սպարմաշէթ սեղանի մոմեր:
- 4 - Երուսաղէմէն Օր. Ամմա Զափատարեանէ - 4 ձեռագործ կորփուռաներ, 2 խաչի բովիչ, 7 զամազամ չափի ծածկոցներ:
- 5 - Երուսաղէմէն Տիկիմ Մարգրիտ Ալէքսանեան - 4 հատ մեծ ծալուող սեղաններ կը մուրիւրէ Համբարձման լերան տեսարանիմ:
- 6 - Հոլանտայէն Տիար Իրիմի Այբազեան Ս. Յակոբայ տաճարիմ կը մուրիւրէ մեքենայի զորգ մը:
- 7 - Երուսաղէմէն Կարապետեան ըմտամիք եւ Օր. Ամժէլ Պապիկեան Ս. Յակոբայ Տաճարիմ կը մուրիւրէ 2 թիթեղ ձիթախոլ:
- 8 - Երուսաղէմէն Օր. Մելիմէ Եղիսեան թաւշեայ ձեռագործ սկիհի ծածկոց մը Ս. Յակոբիմ:
- 9 - Ամէն. Տ. Թորգոմ Պատրիարք Մամուկեան, Ս. Յակոբի կը մուրիւրէ մէկ ձեռք եպիսկոպոսական պատարագի զգեստ:
Շուրջառ, փորուրար, մէկ զոյգ բազպամ, գոտի, շապիկ, խոյր, վակաս, արտախուրակ եւ եմփորոն:
- 10- Փարիզէն Հոգշ. Տ. Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան, Ս. Յակոբայ Տաճարիմ Աւագ սեղանիմ կը մուրիւրէ 40 հատ սպարմաշէթ մոմ:
- 11- Երուսաղէմացի Պրմ. Նազարէթ Պեմնէեան ի յիշատակ համգուցեալ հօր Յովհաննէս Պեմնէեանի Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարիմ կը մուրիւրէ Գերմանական մօտել « վրիպել » ելեքտրական աւել մեքենայ մը յարակից կտորներով:
- 12- Վիլմայէն Տիկիմ Ա. Զազմազճեան եւ Տիկ. Վերոն Մամուկեան կորփուրայ մը:
- 13- Լուսարարապետ՝ Գերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան կը մուրիւրէ Աստուածածնայ Տաճարիմ Եպիսկոպոսական լրիւ պատարագի զգեստ: (իւր սարօք)
- 14- Նոյմէն՝ Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարի գործածութեան համար կապոյտ - կարմիր եպիսկոպոսական պատարագի զգեստ:
Շապիկ, փորուրար, բազպամ, խոյր, շուրջառ, էջմիածնական ծալուող եմփորոն, վակաս, գոտի:
- 15- Նոյմէն՝ կարմիր լմամ զգեստ մը բացի շապիկէն:
Շուրջառ, փորուրար, բազպամ ճերմակ:
Շուրջառ, բազպամ կարմիր դեղինի վրայ, սկիհի ծածկոց մը եւ Աւետարանի բովիչ մը եւ սրճագոյմ վակաս մը եւ խաչի բովիչ մը:
- 16- Երուսաղէմացի Օր. Ազնիւ Կարապետեան զորգ մը Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարի Աւագ խորանիմ:

Դաւիթ Եպս. Սահակեան
Լուսարարապետ Ս. Աթոռոյ

**Ս. ԱԹՈՌՈՒՈՅՍ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՍՏԱՑԱԾ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ**

ՔՐՈՆԻԿՆԵՐ - ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ - ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Աւետիս Եափուճեան: Մատենաշար Հայ Ազգային Հիմնադրամի: Գահիրէ, Տպ.

« Արեւ » Օրաթերթի, 1988 էջ 755:

**ՀԱՄԱԾԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՊՐՈՑԵՍԻ ԾԱՐԺԻՉ ՈՒԺԵՐԻ ՓՈԽԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՐԴԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՆ**

Աղասի Խ. Թամազյան: Երեւան, Երեւանի Համալսարանի Հրտրկչթմ. 1989 էջ

306:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եղուարդ Տասմապետեան: Հրտրկչթմ. Գեորգ Մելիտիմեցի: Գրական Մրցա-
մակի թիւ 25: Ամբլիաս, Տպ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, 1990 էջ 260:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՌԱԶՄԻ ԵՎ ԶԻՆՎՈՐԻ ԵՐԳԵՐ

Ալվարդ Ս. Ղազիյան: Երեւան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ Հրտրկչթմ. 1989 էջ 390:

ԱՐՑԱԽ-ՈՒՏԻՔԻ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հրավարդ Հակոբյան: ԺԳ.-ԺԴ. ԴԴ.: Երեւան, « Խորհրդային Գրող » 1989 էջ
155:

ՀԱՅ ԱՆՅԵԱԼԷՆ՝ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՎ

Անդրանիկ Տազեսեան (Խմբագրեց եւ հրատարակութեան պատրաստեց): Պէյրութ,
Տպարան « Զարթօնք » 1990 էջ 99:

ԳՐԱԿԱՆ-ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

Եղուարդ Տասմապետեան: Ամբլիաս, Տպ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, 1989
էջ 291:

ԿԱՐՈՒՍԵԼ

Գուրգեն Բոբյան: Երեւան, « Արեւիկ » 1990 էջ 14:

ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾ

Տաճատ Եարտրմեան: Բանաստեղծութիւններ: Գծանկարներ՝ Պօղոս Թասլաքեա-
նի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1990 էջ 38:

ԱՐՑԱԽԱ ԾՈՒՆ

Վարդան Հակոբյան: Բանաստեղծութիւններ եւ Պոեմներ: Երեւան, « Լույս »
1989 էջ 279:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Հաւաքածոյ Յ. Պարոնեանի Քաղաքական Երգիծանքէն: Հաւաքեց եւ խմբագրեց՝
Խաչիկ Արարատեան: Լոս Անճելըս, Ապրիլ Տպգրքմ. 1990 էջ 103 :

ԻՄ ՆԱԽՆԻՔՆԵՐՈՒՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Կոմիտաս Վրդ. Մանուկեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1990 էջ 91:

ՀՐՈՏԻՑ

(Հայոց Հիմ Տոմարի վերջիմ՝ ԺԲ. ամիսը): Արմամ Վարդանեան: Թատերախաղ:
Իսթանպուլ, Նորք Հրատարակչատուն, 1990 էջ 98:

ԳԻՐՔ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՅ

Առաքել Դարիժեցի: Աշխատասիրությամբ Լ.Ա. Խանլարյանի: Երեւան, Հայկա-
կան ՍՍՀ ԳԱ Հրատարակչություն, 1990 էջ 592:

ՈՂԲԵՐԳ ԶԷՅԹՈՒՆԻ 1914-1922

Լիւսի Ղուկասեան-Եագուպեան: Պէյրութ, Տպարան Զարթօնք, 1987 էջ 151:

10 - ՀԱՅ ԴԱՏ

Ռուբինա Փիրումեան (Պատասխանատու խմբագիր): Հայ Դատի սոյմ Դասագիրքը
կը Զօմուի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան 100 Ամեակին: Լոս Անճելըս,
Տպագրութիւն Վարդք, 1990 էջ 198:

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՄԾԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Աւետիս Եափուճեան: Գահիրէ, Տպ. « Արեւ » Օրաթերթի, 1981 էջ 669:

ԳԼԱԶՈՐԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ

Նորայր Արք. Ծովական: Երուսաղէմ, Տպ. Սրբոց Յակոբեանց, 1990 էջ 56:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐԸ

Վաչէ Վարդապետ Իգմատիոսեան: Երեւան, « Գրություն » Հայկական Բարեգործական
Միություն, 1990 էջ 37:

ՍՏՈՒԵՐԱԽԱՂ

Խորէմ Մամալեան: Բանաստեղծութիւններ: Իսթանպուլ, Մուրատ Օֆսէթ, 1977
էջ 160:

ՍԱՐԿԱՒԱԳ (Առաւօտեան Ժամերգութիւն)

Թորգոմ Արք. Մամուկեան: Նիւ Եորք, 1988 էջ 197:

ՅԻՇԵԼՈՎ ՄԵՐ ՍԻՐԵՅԵԱԼ ԾՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐԺԸ

Ռոպէր Հատտենեան: Իսթամպուլ, Մուրատ Օֆսէթ, 1990 էջ 86:

ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅՈՐԴՈՐՆԵՐ . . .

Յովման Ծայրագոյն Վարդապետ Տէրտէրեան: Թորոնթօ, Տպգրքն. ՏԱԹԵԻ ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ, Տիգրան Ա. Մամուկեան, 1990 էջ 96:

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ - ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Մուրատ Մամուկեան: Երուսաղէմ 1990 էջ 71:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐԱՐԻՉ - ԱՐԱՐԱՄԻ ՀԵՏ

Եղիա Պապիկեան: Փաստատիմա, Գալիֆորնիա, Հրատարակութիւն Հայ Աստուածա-
շուռչի Գուլէնի, 1990 էջ 169:

ԵՒ . . .

Ամդան Էօզէր: Իսթամպուլ, Մուրատ Օֆսէթ, 1990 էջ 163:

ՅՈՒՇԱԳԻՐՔ - ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - 60-ԱՄԵԱԿ

Նահապետ Մելքոնեան (Պատասխանատու խմբագիր): Կարտըն Կրօլ, Գալիֆորնիա, Տպագրութիւն Մել, 1989 էջ 124:

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ՝ ՀԱՅ ԳԻՐՔԻ ԴԻՄԱՅ . . .

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Սարգիսեան: Փորձ մը՝ Հայ Գիրքի Փիլիսոփայութեան: Ամթիլիաս, Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1990 էջ 148:

Ի ԽՆԴԻՐ ՈԳԵՂԷՆԻ

Արտաւագդ Արքեպս. Թրթոնեան: Ամթիլիաս, Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1990 էջ 324:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՅ ԿԻՒԿԻՈՅ(1441-ԷՄ միմչեւ մեր օրերը)

Բաբգէմ Ա. Կիւլէսէրեան Աթոռակից Կաթողիկոս: Երկրորդ Հրատարակութիւն: Ամթիլիաս, Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1990 էջ 1446:

ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ, ՏԱՂԵՐ, ԳԱՆՁԵՐ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Ամթիլիաս, Հրատարակութիւն Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1990 էջ 207:

ՀԻՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐԷՆ ՆՈՐ ԸՆՁԻՂՈՒՄՆԵՐ

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Սարգիսեան: Երէկմ ու Այսօրը (Սահակ Բ. Կաթողիկոս) (Վախճանմամ 50-Ամեակ): Արտատպուած ՀԱՍԿ Ամսագրէմ (1989 Նոյ.-Դեկտ.): Ամթիլիաս, Տպ. Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, 1990 էջ 56:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

Բ.Հ. Հակոբյան եւ Վ.Մ. Մնացականյան (Պատասխանատու խմբագիրներ): Երեւան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ Հրատարակչութիւն, 1983 էջ 385:

ՀԱՐՅՈՒՐ ՏԱՐՎԱ ԵՐԱՅՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Բակուր Կարապետյան Երեւան, « Հայաստան » 1990 էջ 223:

ԿԵՌՄԱՆՆԵՐ - ՍԵՓԱԿԱՆ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ - ՎԱՐԴԵՐ ԵՎ ԿԱԿԱՋՆԵՐ - ԿՈՐՁԵՆ ՎԱՐԱ-ԳՈՒՅՐՆԵՐԸ - ՀՌԵՆՈՍԻ ԱՓԵՐՈՎ - ՏԻԿՆԻԿՆԵՐ

Անահիտ Սահիմյան: Երեւան, « Հայաստան » Հրատարակչութիւն, 1976 էջ 447:

ԲԱՅԱՋԵՏ

Վալենտին Պիկուլ: Վեպ: Ռուսերէնից թարգմանեց՝ Սոս Մովսիսյանը: Երեւան, « Խորհրդային Գրող » 1989 էջ 708:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վ.Ա. Պետրոյեան, Ծ.Յ. Վարսեան եւ Գ.Լ. Սեւան: Ե. Տարի Հիմնդրորդ Հրատարակչութիւն, Երեւան, « Լոյս » Հրատարակչութիւն, 1982 էջ 239:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.Ա. Կոթիկեան, Ս.Յ. Եափուճեան եւ Հ.Մ. Մախչանեան: Ե. Տարի Հիմնդրորդ Հրատարակչութիւն: Երեւան, « Լոյս » Հրատարակչութիւն, 1984 էջ 279:

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Վահրամ Հանյան: Բանաստեղծութիւններ: Երեւան, « Խորհրդային Գրող » 1989 էջ 214:

ՋՄՐՈՒՆՏԱՎԱՌ ԱՍՊԵՏԸ

Վեկտոր Գարգոն: Վեպ: Թարգմանութիւնը Ֆրանսերէնից՝ Վահե Միքայելյան: Երեւան, « Խորհրդային Գրող » 1990 էջ 667:

ԶՈՒԳԱԶԵՌ ԾԱՆԱԳԱՐԶ

Վահագմ Դավթյան: Երևան, « Հայաստան » Հրատարակչություն, 1976 էջ 404:

ՎԵՐԱՇՆՎԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.Զ. Աբաջյան (կազմող): Երևան, էջ 48:

BLESS, O LORD

Rev. Fr. Garabed Kochakian. Services of Blessing in the Armenian Church. New York, Diocese of the Armenian Church, 1989 pp. 95

THE SERVICE OF THE BLESSING OF CHOIR MEMBERS AND ALTAR SERVERS

Rev. Fr. Garabed Kochakian. New York, Diocese of the Armenian Church, 1989 pp. 6

A CALL TO SERVICE

Rev. Fr. Garabed Kochakian. Syllabus for Instruction of Altar Servers and Deacons. New York, Diocese of the Armenian Church, 1987 pp. 59

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES

Tome XXI 1988-1989. Paris, Association de la Revue des Etudes Arméniennes, - pp. 600

A SURVEY OF THE HEBREW BIBLE

Vahan H. Tootikian. Southfield, Michigan, Armenian Heritage Committee, 1990 pp. 206

AN ARMENIAN CHURCH CURTAIN FROM SIRONJ

Mattibelle Gittinger. pp. 25 + photos.

ACOLYTE TRAINING PROGRAM OF THE ARMENIAN APOSTOLIC CHURCH

Very Rev. Haigazoun Vartabed Melkonian. Graphics - Rev. Fr. Garabed Kochakian (Armenian & English). New York, Diocese of the Armenian Church, 1983 pp. 56

PETIT PAROISSIEN DES LITURGIES ORIENTALES

Liturgie Byzantine

Liturgie Arménienne

Liturgie Syrienne

Liturgie Maronite

Liturgie Chaldéenne

Liturgie Copte

Liturgie Latine

Harissa (Liban) Impr. de St. Paul, 1941 pp. 575

LA SAINTE MESSE

Albert Khazinedjian (Préface, transcription, traduction etc Commentaires) Selon le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne. Marseille, Imprimerie LG, 1990 pp. 80

THE TONDRAKIAN MOVEMENT

Vrej Nersessian. Religious Movements in the Armenian Church from the Fourth to the Tenth Centuries. Pennsylvania, Pickwick Publications, 1987 pp. 145

DIE WIENER MECHITHARISTAN

Kristin mari Arat. Armenische Mönche in der Diaspora. Wien.Koln, Bohlau Verlag, 1990 pp. 285

LIVING THE ARMENIAN CHURCH YEAR

New York, Department of Religious Education, Diocese of the Armenian Church of America, 1981 pp. 39

A CENTURY AGO, AND TODAY-OUR POLITICAL PARTIES-CARRY ON, YEREVAN

Ohannes Hannessian. La Verne, California, American Armenian International College, 1990 pp. 24

ASSEMBLY ACTION

Armenian Assembly. Special Edition. A Newsletter for Trustees and Directors of the Armenian Assembly of America. September 1989 - Volume 3, No. 6. Washington, D.C., Armenian Assembly of America, 1989 pp. 16

NEWS FROM AGBU ARMENIA-AID

AGBU Armenia-Aid. Saddle Brook, N.J. March 1989 pp. 12

GENOCIDE AS A PROBLEM OF NATIONAL AND INTERNATIONAL LAW:
THE WORLD WAR I - ARMENIAN CASE AND ITS CONTEMPORARY
LEGAL RAMIFICATIONS

Vahakn N. Dadrian. Reprinted from Yale Journal of International Law, Volume 14. No. 2. Yale Journal International Law, 1989 pp. 334 + Appendix a-1 to a-19

THE SLAUGHTERHOUSE PROVINCE

Leslie A. Davis. An Armenian Diplomat's Report on the Armenian Genocide, 1915-1917. Edited with an Introduction and Notes by Susan K. Blair. New Rochelle, New York, Aristide D. Caratzas, Publisher, 1989 pp. 216

INTERNET ON THE HOLOCAUST AND GENOCIDE

An International Information Resource Exchange towards Understanding, Intervention and Prevention of Genocide. Special Double Issue 25/26 - On the 75th Anniversary of the Armenian Genocide. Jerusalem, Institute on the Holocaust and Genocide, April 1990 pp. 16

THE FORGOTTEN GENOCIDE

Vrej Nersessian. Pages 68 - 76 of "WORLD" Magazine, March 1990 - London

A YEAR OF AGONY. . . A YEAR OF COMPASSIONATE RESPONSE

Paramus, N.J. Armenian Missionary Association of America, Inc. Annual Report: Fiscal 1988-1989 pp. 27

LEARNING ARMENIAN

Charlotte Donabedian. Lincoln, R.I., U.S.A., 1987 pp. 94

ANNUAL OF ARMENIAN LINGUISTICS

Volume 10 - 1989 - pp. 112

JOURNAL OF THE SOCIETY FOR ARMENIAN STUDIES

Annual - Editor-in-Chief: Avedis K. Sanjian. Volume - 1988-1989. Los Angeles, Abril Printing Company.

RECIPES FROM ARMENIA

Tomas Azarian. Also: History and Anecdotes. Plainfield, Vermont, U.S.A., Farmhouse Press, Printed by Minuteman Press, Montpelier, 1985 pp. 66

ARMENIAN DIRECTORY - 1990

Centre for Armenian Information & Advice. England, Printed by Deluxe Printers, 1990 pp. 93

PARISH DIRECTORY - July 1990

Published by the Diocese of the Armenian Church of America, New York.

DIRECTORY OF PSYCHOLOGISTS IN SOVIET ARMENIA , 1990

Fordham, New York, ABSA Publications, February 1989 pp. 13

DIRECTORY OF ARMENIAN-AMERICAN BEHAVIORAL SCIENTISTS, 1989

Harold Takooshian. Fordham, New York, ABSA Publications, January 1989 pp. 25

EARTH WORKS

Marcos Grigorian. New York, Gorky Gallery, 1989 pp. 130

ARMENIAN ARCHITECTURE - Volume VII

V.L. Parseghian (project Director). Co-authors: Samuel G. Karapetian, Rafik Abgarian and Dr. Krikor H. Maksoudian. Rensselaer Polytechnic Institute, Febr. 1990

GHARABAGH

Documents of Armenian Architecture - Vol. 19

Documenti di Architettura Armena

Milano, OEMME Edizioni, Oct. 1988 pp. 107

ARMENIAN PORTRAITS OF FAITH

Rev. Garabed D. Kochakian. Stained Glass Windows. St. Mesrob Church. Racine, Wisconsin, E.J.Hill and Company, Inc. 1989 pp. 69

HIŞATAK 1865/1930

Imagini e memorie: da Album di famiglie armene tra Ottocento e Novecento.

Pictures and Memories: From Armenian family albums between the 19th & 20th centuries.

Images et mémoires: album de familles arméniennes entre les XIX et XX siècles. Milano, OEMME Edizioni, 1990 pp.---

MANUAL OF ORIENTAL MUSIC (In Russian)

Agopos Ayvazian. By N.G. Tahmazian (իր աշխատասիրութեամբ). Yerevan, Science Academy, 1990 pp. 182

MUSIQUE CONTEMPORAINE ARMENIENNE - 11

Ludwig Basil. Lieder Aus Dem Mittelalter Für Trompete und Streichester. Milano, OEMME EDIZIONI, 1990 pp.23

EL ARTE DE VIVIR

Sarkis Gulludjian. Traducido del Armenio por Vartan Z. Matiossian. B. Aires, Impreso "Ararat" 1985 pp. 195

LA FUENTE DE LA LUZ

Sarkis Gulludjian. Palomar, Argentina, SHOGHAG Ediciones, 1986 pp. 222

AN INDEX OF ARTICLES ON ARMENIAN STUDIES IN WESTERN JOURNALS

V. Nersessian. London, Lusac & Company Ltd. 1976 pp. 95

THE CROSS MADE OF THE CEDARS OF LEBANON

Catholicos Karekin Sarkissian. Antelias, Lebanon, 1989 pp. 22

AVEDIK ISAHAKIAN 1875-1975

Centenario de su Natalicio. B. Aires, Ediciones Culturales de la Union General Armenia de Beneficencia, 1975 pp. 64

AN ARMENIAN MEDLEY

Apraham Kankashian. Short stories. Vienna, Hrairk Publications, 1990 pp. 102

CORRIDOR

Michael Krekorian. Fictions. New York, Ashod Press, 1989 pp. 141

DIARY OF A TRIP TO ARMENIA AND RUSSIA

Phillips Homer Parsegian & Adrian Vazken Parsegian. October, 1988 U.S.A., Legation Press, 1989 pp. 100

EL BIEN DEL MUNDO EMANA DE LA UNIDAD DE LOS HUMANOS

Vazken I Baljian (Patriarca Supremo y Catolicos). Agencia de Prensa Novosti, 1988 pp. 16

WILLIAM SAROYAN

Leo Hamalian (Edited by him). The Man and the Writer Remembered. Rutherford, etc. Fairleigh Dickinson University Press, 1987 pp. 259

HISTORY OF ARMENIA

Yovhannes Drasxanakertci. Translation and Commentary by Rev. Krikor H. Maksoudian. Atlanta, Georgia, Scholars Press, 1987 pp. 372

THE HISTORICAL COMPLICATION OF VARDAN AREWELCI

Robert W. Thomson. An Offprint from "Dumbarton Oaks Papers" No. 43 - 1989. Washington, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 1989 pp. 125-226

NOT FICTION

Karekin II Sarkissian. Antelias-Lebanon, 1990 pp. 59

ECLOSION ET DEVELOPPEMENT DE LA REPUBLIQUE ARMENIENNE

A. Khatissian. Traduit de l'Arménien. Athènes, Editions Arméniennes, 1989 pp. 446

HISTORY OF ARMENIANS IN BRITAIN

London, Centre for Armenian Information & Advice, 1990 pp.---

A SURVEY OF THE ARMENIAN COMMUNITY IN LONDON - April 1990

London Research Centre, Social and Community Service Group. London Boroughs' Grants Committe, 1990 pp. 16

THE HISTORICAL MONUMENTS OF NAKHICHEVAN

Argam Ayvazian. Translated by Krikor H. Maksoudian. Detroit, Wayne State University Press, 1990 pp. 152

SAINTS AND FEASTS OF THE ARMENIAN CHURCH

Torkom Patriarch Koushagian. Translated & Edited by the Very Rev. Fr. Haigazoun Melkonian. New York, St. Vartan Press, A Publication of the Department of Religious Education, Diocese of the Armenian Church, 1988 pp. 62

FORTY-FOURTH ANNUAL ASSEMBLY

Association of Armenian Church Choirs of America. The Eastern Diocese of the Armenian Church of America. Bayside, New York, Armenian Church of the Holy Martyrs, Nov. 2. 3. & 4, 1990 pp.---

LEMMATIZED INDEX OF THE ARMENIAN VERSION OF DEUTERONOMY

J.J.S. Weitenberg & van Weenen A. de Leeuw. Leiden Armenological publications, edited by J.J.S. Weitenberg and M.E. Stone, No. 1. Atlanta, Georgia, Scholars Press, 1990 pp. 96

THE ARMENIAN AMERICANS

David Waldstreicher. The peoples of North America. New York, etc. Chelsea House Publishers, 1989 pp. 111

SONGS OF BREAD, SONGS OF SALT

Diana Der Hovanessian. Poems. New York, Ashod Press, 1990 pp. 84

OBSCENITIES

Michael Casey. Poems. New York, Ashod Press, 1989 pp. 62

ORDER OF OIL BEARING WOMEN OF THE ARMENIAN CHURCH

Wardan Sarxian (Music Arrangements by him). (Armenian & English). New York, St. Vartan Press, 1986 pp. 60

THE ARMENIAN CHURCH CHOIR DIRECTOR'S MANUAL

Arra S. Avakian. New York, Association of Armenian Church Choirs, Diocese of the Armenian Church, 1988 pp. 22

ANNUAL REPORT 1989

Centre for Armenian Information & Advice. London, Black Rose Press, 1989 pp. 12

THE ARMENIAN MASSACRE

James Nazer. Excerpt from "The First Genocide of the 20th Century". Compiled and Illustrated by James Nazer. New York, T & T Publishing, Inc. 1968 pp. 48

(Ծարուճակելի)

Սահակ Գալայճեան

Քարտուղար Կիւլպէնկեան Մատենադարանի

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

— Պատգամ Գանակալութեան	182
— » » (Անգլերէնով)	184
Հիւսէյն Քազաւորի Հովարսակը (Ֆերման)	186
Նոյնին Անգլերէն բարգմանութիւնը	187
Նոյնին Արաբերէն բարգմանութիւնը	188
Ն. Ս. Օծուրիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կարողիկոսի հեռագիրը	189
Նորընտիր Պատրիարքին Գանակալութիւնը	190
Հայոց Պատրիարքի առաջին պատեօնական այցելութիւնը Յորդանան	200
Իսրայէլի Կօնից Նախարարը կ'այցելէ Հայոց Պատրիարքին	207
Յուսապիմի Հայոց Եկեղեցւոյ Պէտք պատեօնական այցելութիւն կու տայ Իսրայէլի Նախագահին	208
Ամեն. Տ. Թորգոմ Պատրիարքի այցը Հայնայի եւ Եմնայի զաղութներուն	209
Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր առաջին պատեօնական մուտքը Բեքլեհէմ	211
Մայրաքոյն Վարդապետութեան աստիճանի ճշտութիւն	213
Յրկու Վարդապետներու Մայրաքոյն Վարդապետութեան աստիճան կը շնորհուի	214
Հայ Եկեղեցւոյ նուիրեալ իշխանը	ԶԵՆՈՐ ՔԶՆՆ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
Կը միացնեն իմն ալ	ԳՐԻԴՈՐ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
Հայոց Եկեղեցւոյ Հիւս. Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի հոգեւորականաց տարեկան համագումարը	221
Կոչ Հոգեւորական Եղբայրներուն	224
Ժառանգաւորաց Վարժարան	226
Կոչ աշխարհացիքի մեր բարեկամներուն	228
ԲԱՆԱՍՏԵՂՆԱԿԱՆ	
— Ղարապաղ	ՀՈՐԻՄԱՄ
— Վիրաւոր Հայաստանին	ՎԱՆԱԿԱՆ
Ընթերցութիւն Պատրիարքի Կ. Պոլսոյ	233
Նորընտիր Լուսարարապետը Ս. Արոտոյ	234
ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ	
— «Միսագիտութիւն» (Նորայր Արք. Պողոսեանի)	ԳՐԻԴՈՐ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
— «Le Lectionnaire de Jérusalem en Arménie»	Ն. ԱՐՔ. ՄՈՎԱԿԱՆ
Լուրեր Աւստրալիոյ Թեմին	240
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Հեռագիր	243
— Եկեղեցականք - Բեմականք	243
— Պատեօնականք	247
Բարեպառական նուիրներ	251
Տարեկան Տեղեկագիր Կիւլպէնկեան Մասնադարանի	ՍԱՀԱԿ ԳԱԼԱՅԺԵԱՆ
Յանկ' Կիւլպէնկեան Մասնադարանի կողմէ ասացուած զրքերու	253

ՄԱՍԵՆԱԳԱՐԱՆ
ՄԱՍԵՆԱԳԱՐԱՆ